

Škola reči slovenskej.

CVIČENIA

mluvničné, pravopisné a slohové

v 500 úlohách.

V smysle kr. uhor. ministerstvom osvety a náboženstva
dňa 29. junia 1879. roku pre nemadžarské národné školy
vydaného učebného plánu

dľa

„Deutsche Sprachschule in Übungsbeispielen etc. von M. Baron, Th.
Junghanns und H. Schindler in Dresden“ a iných mnohých prameňov

sostavil

Ján Zigmundík,

učiteľ pri mestskej škole v slob. a kráľ. meste Pezinku.

Cena 16 kr. r. č.

Vlastným nákladom.

Pezinok, 1881.

Tlačou dedičov Jozefa Škarniela v Uh. Skalici.

Slovenská pedagogická knižnica
Bratislava

Sign. ●

Prir. čís. 161270

O b s a h.

(Pre učiteľa.)

I. Prípravné cvičenia. Úlohy 1—31.

II. Holá veta.

1. Podmet, výrok, spona. **Škola** (1. článok). Krátke a dlhé samohlásky. Úl. 32—38.
2. Podstatné meno. **Zahrada** (2. čl.). Vety bez spony. Dvojhĺasky. Suhĺasky Úl. 39—47.
3. Sloveso. **Rodina** (3 čl.). Sloveso výrokom. Slová s *ô*. — **Búrka** (4. čl.). Slová s *ä*. Tvrdé suhĺasky a slová s *y, ý*. Úl. 48—69.
4. Prídavné meno. **Dom** (5. čl.). Prídavné meno výrokom. Tázacie vety. Rozdeľovanie slov na slabiky. Mäkké suhĺasky a za nimi *i, í*. Obojetné suhĺasky a za nimi raz *i, í*; raz *y, ý*. — **Dobročinné dieťa** (6. čl.). Podobne znejúce slová. — **V Zime** (7. čl.). Opisy: nôž, kosák, sekera; izba, maštal; lastovička, vrabec; kôň, osol. Rozdeľovanie slov. Úl. 70—96. Poučky a pravidlá o prebranej látke k opakovaniu.
5. Podstatné meno výrokom. **Čo sú veci?** (8. čl.). Opis: vóz, kosa, jablko. Úl. 97—101.
6. Rod podstatných mien. **Hora a mesto** (9. čl.). Tri rody. Rozdeľovanie slov. Úl. 102—107.
7. Číslo podstatných mien. **Ssaveci čili cicavci** (10. čl.). Úl. 108—112. Poučky a pravidlá.
8. Časy slovesa. **Večer** (11. čl.). Prítomný, minulý, budúci čas. — **Školský deň** (12. čl.). Rozdeľovanie slov. Vyprávky: chytrá myš; orechová škrupina; liška a kačica; pozorlivé dievčatko; dobré deti. Opis: pes. Úl. 113—128.
9. Činný a trpný stav slovesa. **Jako sa dorába chlieb?** (13. čl.). Vyprávka: nesnášanlivý Miško. Opis: hus. Úl. 129—139.
10. Číslovka. **Koľko je vecí?** (14. čl.). Hádka. Podobne znejúce slová. Úl. 140—145.
11. Zámeno. **Výlet do prírody** (15. čl.). Zámeno tiež podmetom. Úl. 146—156. Poučky a pravidlá.
12. Prísvojovacie prídavné meno. **Jarmačné** (16. čl.). Prísvoj. príd. m. výrokom. Opisy: harinok; včela; strom; tulipán; raž a jačmeň. Podobne znejúce slová. Úl. 157—166.
13. Štupňovanie prídavných mien. **Bohatstvo** (17. čl.). Tri stupne. Listy. Úl. 167—175. Poučky a pravidlá.

III. Rozvinutá (rozšírená) veta.

14. Prívlastok.
  - a. Prívlastok je prídavné meno. **Čas žatvy** (18. čl.). Prídav. m. tvrdého a mäkkého zakončenia jako prívlastok. Prísvojovacie príd. m. prívlastkom. Skloňovanie všetkých prídav-

- ných mien. Krátenie samohlások v koncovkách. Úl. 176—203. Poučky a pravidlá.
15. Pravopisné cvičenia. Písanie *y, ý, i, í* v koncovkách prídavných mien. Spodobovanie suhlások. Slová s *y, ý* v pni. Predpona *vy, v ý*. Úl. 204—215.
  16. Slohové cvičenia. Vyprávka (bájka): dve kozy. Opisy: Váza; myš; jež. Vyprávka dľa básne. Úl. 216—220.
  17. b. Prívlastok je prisvojovacie zámeno. **Najmilšie barvy** (19. čl.). Skloňovanie prisvojovacích zámen. **Môj kurčú** (20. čl.). Úl. 221—231.
  18. c. Prívlastok je ukazovacie zámeno. **Na jarmaku** (21. čl.). Skloňovanie ukazov. zámena. Úl. 232.
  19. d. Prívlastok je číslovka. **Hádka** (22. čl.). Základné, radové a neurčité číslovky. Skloňovanie čísloviek. Úl. 233—240.
  20. e. Prívlastok je podstatné meno v 2. páde. **Hora jako obydlie** (23. čl.). Skloňovanie podstatných mien. Slová bez množného a slová bez jednotného čísla. Skutočné a odťažené podst. mená. Úl. 241—263. Poučky a pravidlá.
  21. Pravopisné cvičenia. Spodobovanie suhlasok. Úl. 264—279.
  22. **Doplňok (predmet)**.
    - a. **Doplňok** je podstatné meno v 4. páde. **Rozliční nepriatelia** (24. čl.). Časovanie sloviess. Úl. 280—288.
    23. b. **Doplňok** je podst. meno v 3. páde. **Potrestaná neposlušnosť** (25. čl.). Úl. 289—294.
    24. c. **Doplňok** je podst. m. v 2. páde. Úl. 295—296.
    25. d. **Doplňok** je podst. m. v 7. páde. Úl. 297—298.
  26. Tvorenie slov. Odvodené podst. mená. Zdrobnelé (zmenšené) slová. Složené podst. m. Úl. 299—308. Poučky a pravidlá.
  27. Slohové cvičenia. Opisy: pes, kôň, bociaň, zemiak, smrek, školská dvorana. Vyprávky dľa básni: Chlapec výkrutný. Iskra. Dieťa a kameň. Dolniak a horniak. Žobrák. Listy. Úl. 309—322.
  28. **Okolnosti**. Príslovky. **V hore** (26. čl.). Príslovky a okolnosti času, miesta, spôsobu. Úl. 323—330.
  29. **Predložky. Rybička** (27. čl.). Podstatné meno s predložkou prívlastkom, doplnkom, okolnosťou. Úl. 331—341.
    - a. **Predložky** 2. pádu. Úl. 342—343.
    - b. " 3. " " 344—345.
    - c. " 4. " " 346—347.
    - d. " 6. " " 348—349.
    - e. " 2. a 7. " " 350—351.
    - f. " 4. a 6. " " 352.
    - g. " 4. a 7. " " 353.
    - h. " 2. 4. a 7. " " 354. Poučky a pravidlá.
  30. **Slohové cvičenia**.
    - a. Opisy: mesto, vrch, rieka, čas, ráno, letní večer, jaro, jaseň, búrka, mačka, čerešňa, moje rodisko. Úl. 355—366
    - b. Vyprávky: malý odvážlivec, chlapci nesmia hned plakať, oklamany osol, múdra vrana, zajác a líška. Úl. 367—372.
    - c. Napodobenia. Kto nechce počúvať, musí cítiť. Líška a vlk. Líška a hrozná. Úl. 373—381.
  31. Pravopisné cvičenia. Písanie *i, í; y, ý* prídavných menách

a v účasť činnom minul. času. Písanie mäkkého *i, í* po tvrdých subhláskach. Písanie veľkých začiatkových písmen. Slová s mäkkým *l*. — Slová súzvučné. — Nektoré zkráteniny. Úl. 382—401.

32. Tvorenie slov.

a. Prídavné meno. Složené. Odvodené. Úl. 402—411.

b. Prechodník a účasť. Úl. 412—416.

c. Sloveso. Úl. 417—418.

d. Rodina slov. Úl. 419—421.

33. Mnohovýznamnosť slov. Úl. 422—425.

34. Porekadlá a príslovia. Úl. 426—427.

35. Oznamovacie, otázkové, žiadacie, rozkazovacie vety. — Priama a nepriama reč. **Liška a cap** (23. čl.). Úl. 428—432. Poučky a pravidlá.

IV. Sfažená veta.

36. **Dvaja bratia** (29. čl.). Úl. 433—440. Poučky a pravidlá.

V. Složená veta.

37. a. Suvetie. **Lov** (30. čl.). Úl. 441—445.

38. b. Podvetie. **Kuchyňská soľ** (31. čl.). Hlavnia a vedľajšia veta. Úl. 446—450. Poučky a pravidlá.

39. Slohové cvičenia.

a. Obrazy zo života. **Matiáš kráľ v Gemeri**. Úl. 451.

b. Porovnania. **Kôň a osol. Hus a kačica. Ľudský život, cestovanie**. Úl. 452—454.

c. Opisy a ličby. **Lev. Slon. Lastovička. Chrúst. Borovica. Železo. Karpaty. Dolniaky. Osudy života vianočného stromčeka. Noc. Letní večer. Búrka. Jasenná prechádzka**. Úl. 455—467.

d. Listy. Úl. 468—478.

e. Listy jednacie. **Náveštia. Účty. Kvitancie (pojistky). Služobné vysvedčenia. Účty v domácnosti. Listy prijímacie. Dlhé úpisy. Kúpne a iné smluvy**. Úl. 479—500.

40. Prídavok.

Tab. A. Skloňovanie prídavných mien.

” B. ” zámen.

” C. ” čísloviek.

” D. ” podstatných mien.

” E. Časovanie pomocného slovesa **byť**.

” F. ” skutočného ” **viezt**.

” G. Prehľad slovesných foriem (podôb).

Prípravné cvičenia.

a, á

Pán, pani, para, brada, brána, stráň, socha, mucha, vára, krásny, prázdny, pas, pás.

1. úloha. Vypíšte slová, ktoré majú *a* a potom tie s *á*!

2. úl. Položte v nasledujúcich slovách miesto čiarky písmenu *a* lebo *á*, jako kde treba!

Kr-m, kr-v-, st-rý, m-st, v-z-t, sest-r-, tv-r, s-m, v-m, n-m, vr-ta.

e, é

Pero, drevo, verné, suché, deravý, staré, repa, krestan, malé, dobré.

3. úl. Vyhľadajte tie slová, kde stojí *e* a potom ostatnie s *é*!

4. úl. Odpovedajte na nasledujúce otázky slovami výše postavenými!

Čo dobre píše? Jaké zviera je pes? Čo horí? Jaké drevo horí? Jaký lieskovec není dobrý? Ktoré šaty dáme chudobnému? Jaké dieťa plače? Kto sa drží Krista? Jaké víno je drahé? Čo sa dáva lichve žrať?

Takto: Pero dobre píše atď.

i, í

Krik, silný, psi, kričok, zima, visi, straši, myslí, čižik, život, Milko, varivo.

5. úl. Vypíš najprv slová s *i*, potom s *í*!

y, ý

Syn, pýcha, dýchat, aby, bylina, jazyk, chyba, chýba, mydlo, sýr, sytý, hrýzt, býk, omyl.

6. úl. Odpíšte najprv slová s *y*, potom s *ý*!

o, ô

Dom, zvon, pôda, strom, dvôr, kôl, stôl, kosa, kôstka, vôla, kôra, mäso, vreco, kôň.

7. úl. Pripíšte v nasledujúcom miesto čiarky nektoré z týchto slov!

— sa varí. — roste. — je zaviazané. — bol za-

priahnutý. — stojí v plote. Náš — je zametený. Na väži je veľký —. — dubová sa predáva. Malý — menujeme domčokom. Kde je dobrá — a dá sa tam — vyrostie —. Dobrá — sa bere za skutok. — býva lebo štvorhranatý lebo okrúhly.

u, ú

Sud, súd, stupiň, sucho, púšť, lúpať, búrať, rummy, koruna, motúz, kúpeľ, hudba, ucho

8. úl. Napíšte slová s *u* a potom s *ú*!

l, í

Vlna, plný, stĺp, vln, vlčá, mĺkvy, dlhý, blčať, dĺžiť, hltat, kľbko, vlk, tľk, vľhký, mľč.

9. úl. Jako predošlé úlohy, to jest najprv slová s jednou z tých nadpísaných písmen a potom s druhou vypísať.

r, ř

Krv, srňa, sřn, trň, křma, pokrm, zrno, zřn, Vrbové, Trnava, sršeň, křmit, vřeh, strě, prst, skrz, krk.

10. úl. Tiež tak!

ä

Mäd, smäd, päť, väz, pamäť, mäso, semä, mäsiar, vemä, mäkký, väža, väzeň, päta, svätý, holúbä, žriebä.

11. úl. Odpíšte tie slová!

12. úl. Odpovedajte na nasledujúce otázky slovami výše postavenými!

Čo je sladšie než cukor? Čo hasíme vodou? Koľko máme prstov na jednej ruke? Čo jieme zo zvierat? Kto seká mäso? Čo má krava pod bruchom? Čo je vyššie než kostol? Čo tratí človek na starobu? Jako sa menuje, kto je zatvorený? Ktorá je zadnia čiastka nohy? Jaký chlieb zdúva? Čo prichádza do zoranej zeme? Ktorý Štefan bol prvým kráľom uhorským? Jako sa volá mladý holub? Jako menujeme mladého koňa?

d, ď

Ďaleko, ďube, dub, dom, zahod, sad, kád, dýchať, dôvera, domácnosť, dvanásť, daska, dlážka, ďateľ, ďumbier, ďas.

13. úl. Najprv s *d*, potom s *ď* odpísať!

l, ľ

Osol, soľ, myseľ, posteľ, krídlo, motovidlo, prádlo, sadlo, Karol, učiteľ, spasiteľ, slaný, slanina, kazateľ, sľub, vrchol, mydlo, uhol, uhol.

14. úl. Jako predošlá úloha!

n, ň

Dľaň, seno, syn, dyňa, peň, žeň, deň, cigáň, žena, malina, kalina, dedina, hlucháň, mrváň, hrtáň, hltúň.

15. úl. Tiež tak!

t, f

Ztrata, vráta. brat, brať, strasť, písať, vedeť, chodiť, krátky, sviatok, piatok, potok, ťava, čnosť, úvrat, počet, vechet.

16. úl. Tiež tak!

c, č

Zajá-, zaja-ina, -istota, -it, -elý, -elo, kri ať, sá-ať, la-iný, vaj-o, kraji-, kraj-ír, poli-a, -iapka, -ibuľa, bi-, oby-aj, -ítať, hu-í, fu-í, sku-í.

17. úl. Pripíšte chýbajúce *c* lebo *č*!

s, š

-tôl, ma-taľ, ka-tieľ, -u-iť, křá-ny, mi-a, my-, -miech, du-a, pa-ienok, -idlo, te-iť -a, -íroký, -yrový, -urový, -ňupavý, kre-lit, -pat.

18. úl. Pripíšte *s* lebo *š*!

z, ž

-elený, -aluď, -eman, -emľa, -id, pa-iť, vá-iť, vo-iť, -ima, -ena, ma-ať, odvá-ať, sta-ovať sa, sma-iť, ko-a, -iak, -iačka, -ebrák.

19. úl. Pripíšte *z* lebo *ž*!

dz, dž

čbô-a, me-a, sa-e, -avotať, -uky, nú-a, há- m, nehá-, schô-ka, prechá-ka, vychá-ka, -ugni, gun-e.

20. úl. Pripíšte *dz* lebo *dž*!

g, k

Vypil to na jedon glg. Husy vedia gagotať lebo gágat. To je veľiká galiba. Koliba bačova stojí pod horou. Koleso je okruhlé. Guľa je gulatá. Jabľeko je gulovaté. Groš je viac než krajciar. Na rebri-

novom voze hegá. Džugni ho tam, nech nespí!
Gundže lebo opary sú znakom nečistoty.

21. úl. Vypíš najprv slová s *g* a potom s *k*!

b, p

Baran má rohy skrútené. Z hrncea vystupuje para. Cez žlab tečie voda. Holuby žerú zrnó. Snopy viažu sa provieslom. Na pasienku pasie sa stádo. Na base sa hrá a na bubnoch sa bubnuje. Cigán má biele zuby. Páni a panie driapu sa na bralá.

22. úl. Odpíšte toto a podčiarnite v slovách *b* a *p*!

d, t

Domy sú murované lebo z dreva shotovené. Od zlého dary neber! Daj mi drevený tanier! Tabuľa je štvorhraná. Tabák je jedovatá zelina. Trúba býva z plechu shotovená.

23. úl. Odpíšte a podčiarnite *d* a *t*!

ď, ť

Na loďach a plách vozia sa ľudia po vode. Tichý dažď zúrodňuje zem. Nechoď ďalej ani na piad zeme! Teplý plášť je v zime dobrá vec. S *ť* píšu sa i slová: počet, vechet, niť, obet, pečat, česť, milosť. S *ď* píšu sa zase: meď, piad, káa, žrd, medveď.

24. úl. Odpíšte a podčiarnite *ď* a *ť*!

v, f

Le- re-e. Na ré-e rastie hrozen. Pá- má -elmi pekné perie. -ojáci strieľali: pi-, pa-, pu-! Na kolese rá- je zo železa. Prez potok sa chodí po lá-ke. Die-ka - maštali dojí kra-y. Na koni je ohlá-ka. Jozé- bol pestúnom Ježišo-ym. To bude lo- na jele- a srny. Teraz sa už nemá merať na rý-y, ale na metre; a vážiť nie na -unty, lež na kilogramy.

25. úl. Pripíšte *v* lebo *f*!

h, ch

Vá- je vedľajšia rieka Dunaja. Lu- sa robí z popola. Koželu- vyrába kože. Pra- je v lete veľmi protivný. Mo- rastie na stromo- a skalá-. Du-, slu-, dl-, vra-, pstru-, Če-, ore-, me-, belo-, černo-, kru-.

26. úl. Dopíšte *h* lebo *ch*!

z, s

Vô- je ho-podárovi nevyhnutne potrebný. O-na vo-e ča-to -a -lomí. Na ro-tliny prinde ča-to mrá-. Na -tene vi-í obra-. Ľad je kl-ký. Nebuď taký mr-ký. Jako do le-a -avolaš, tak -a ti o-ve -neho. Vo-k pri teple -mäkne a ro-topí -a. Pro-ba nebe -eme preráža.

27. úl. Pripíšte *z* lebo *s*!

ž, š

Po-ičaj mi svôj nô-. Jestli si sluhom, slú-verne. Slimák nemá no-ky, ale má ro-ky. Lí-ka udávi často zajáčka. Be-, ale nespadni! Tu obletujú jakési mu-ky. Hen ty panenky sú Če-ky. Ja som sem pri-iel pe-ky.

28. úl. Pripíšte *ž* lebo *š*!

dz, c

Naša schô-ka bude o štyroch hodinách. Tento Neme- je šev-om. Táto pra-a je dosti tenká. To by bola veľiká zachá-ka. Tento kameň menuje sa vá-pene-. Toto je také, jako vále-. Pe- je potrebná na pečenie. Nú-a do roboty zobú-a.

29. úl. Pripíšte *dz* lebo *c*!

dž, č

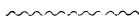
Tu sa -avotať nesmie. Sadze sú -ierne. Pekar sá-e do pece kolá-e. Tie kolá-e budú sa jest až na ve-eru. Nehá- kamením, lebo nekomu vybiješ o-i! Nehaňte, -o sa vám nepá-i!

30. úl. Pripíšte *dž* lebo *č*!

i, j

B-ely chl-eb chutí každému. - vo V-edn- ľud-a b-edn-. V -ame vy-e vlk. Pr--al t-e pen-aze a ďal na ne písomko. -aro, -ano, -uro, -eleň, -utro, z-av-t, od-at, pr--at, vy-árč-t, za-edat, da-, kra-, ma-, sto-, bo-. -aký kro-, tak sa stro-!

31. úl. Pripíšte *i* lebo *j*!

Holá veta.

Podmet, výrok, spona.

Škola (1. článok).

Škola je stavänie. Brána je drevená. Podvráťa je dlhé. Dvôr je široký. Stromy sú krásne. Učebné izby sú vysoké. Steny sú biele. Poval je vodorovná. Dlážka je daštená. Obrazy sú maľované. Čítacie tabule sú tlačené. Písacie tabule sú čierne. Lavice sú nízke. Kachle sú hlinené. Okná sú čisté.

Toto sú *vety*. Vety pozostávajú zo *slov*.

Na začiatku každej vety píše sa *veľká písmena*, na konci *bodka*.

Každá táto veta má podmet, výrok a sponu.

Podmet je to, o čom hovoríme. *Výrok* je to, čo o podmete hovoríme.

Spona spojuje podmet s výrokom. K. p. *Škola* (podmet) *je* (spona) *stavänie* (výrok).

32. úl. Odpíš pekne celý ten článok!

33. úl. Vypíš všetky podmety!

Takto: Škola, brána, podvráťa, atď.

34. úl. Vypíš všetky výroky!

Takto: Stavänie, drevená, dlhé, atď.

35. úl. Vypíš všetky spony!

Takto: Je, je, je, sú, atď.

36. úl. Vyhľadajte tie slová, ktoré majú v sebe *a*, potom tie *s e, i, o, u, y*!

Tyto hlásky sa menujú *samohlásky krátke*.

37. úl. Vyhľadajte tie slová, v ktorých sa nachádza *á, é, í, ó, ú, ý*!

Tyto hlásky sa menujú *samohlásky dlhé*.

38. úl. Napíšte s každou krátkou a dlhou samohláskou po jednom slove, ktoré si bár kde v knižke vyhľadať môžete!

Podstatné meno.

Zahrada (2. článok).

Zahrada sa rozprestiera. Strom roste. Kvetina kvitne. Vták spieva. Včela bzučí. Červík leze. Sliemák sa plazí. Had sa vinie. Zaba skáče. Dieta sa hrá. Potok tečie. Voda žblunkotá. Tráva schne. Robotník polieva. Ovocie zraje. Zahradník obiera.

V týchto vetách *není spony*.

39. úl. Vypíš všetky podmety!

Takto: Zahrada, strom, atď.

Tyto slová: zahrada, strom, kvetina atď. sú *mená* lebo *vecí*, lebo *zvierat*, alebo *osôb*. To sú všetko *podstatné mená*.

40. úl. Vypíš všetky výroky!

Takto: Sa rozprestiera, roste atď.

41. úl. Vypíš ty podstatné mená, ktoré sú mená vecí!

Takto: Zahrada, strom atď. sú mená vecí.

42. úl. Vypíš ty podstatné mená, ktoré sú mená zvierat!

Takto: Vták, včela atď. sú mená zvierat.

43. úl. Vypíšte ty podstatné mená, ktoré sú mená osôb!

Takto: Dieťa, robotník atď. sú mená osôb.

44. úl. Napište na nasledujúce otázky úplné odpovede!

Čo sa píše na začiatku vety? Čo sa píše na konci vety? Jaké čiastky má veta? Čo je podmet? Čo je výrok? Čo robí spona? Ktoré sú krátke samohlásky? Ktoré sú dlhé samohlásky? Čo sú podstatné mená?

Takto: Na začiatku vety píše sa veľká písmena atď.

45. úl. Vypíš z nasledujúcich viet slová s *ie*, *ia*, *iu*, *ou*!

Toto sú *dvojhlasiky*.

Pieseň sa spieva. Vietor povieva. Piatok není vždy sviatok. Čítaj tento riadok. Hoviadka dobre opatruj. Konajme Božiu vôľu. Mnohý hriech škodí i zdraviu! Fijalku najdeme, idúc za jej vôňou. Ľavou rukou sa tiež môže písať. Olej potrebujeme k svieteniu, tintu k písaniu, knihu k čítaniu. Jazyk slúži k hovoreniu a jedeniu. Zemiaci sa sadia.

46. úl. Vypíšte z knižky niekoľko slov s *ie*, *ia*, *iu*, *ou*!

Ostatné hlásky krom už známych *samo-* a *dvojhlasok* menujú sa *suhlásky* (spoluhlásky).

47. úl. Napište v abecednom poriadku všetky *suhlásky*!

Sloveso.

Rodina (3. článok).

Otec pracuje, stará sa, chodí, rozkazuje, kupuje, predáva, platí, dáva, bere. Matka varí, šije, peče, pere, smaží, praží, pláta, češe, umýva, strihá,

napomína. Dieťa poslúcha, beží, donáša, odnáša, učí sa, číta, píše, počtuje, kreslí, odpovedá, počúva, usiluje sa. Brat hobluje, vrtá, reže, piluje, seká, strúha. Sestra kŕmi, opatruje, dojí, napája, čistí, kydá. Syn ore, seje, vála, žne, sväža, mláti, veje, cúdi, hrabe, sväzuje, ukladá. Dedko sedí, fajčí, drieme, spí, poučuje, smeje sa. Babka prade, motá, modlí sa, spieva, vypráva.

V týchto vetách je v každej len *jedon* podmet, ale *mnoho* výrokov. Ty slová, ktoré udávajú, čo niekto, k. p. otec, matka, dieťa *robí*, menujú sa *slovesá*. Slovesá sú teda mená *činností*.

48. úl. Vypíšte z článku „Rodina“ všetky slovesá!

Takto: Pracuje, stará sa, chodí atď. sú slovesá.

49. úl. Spravte z každej vety toľko viet, koľko je v nej sloviess (výrokov)!

Takto: Otec pracuje. Otec stará sa. Otec chodí.

50. úl. Vypíšte zo 49. úlohy všetky podmety, potom všetky výroky!

Takto: podmety: otec, otec, atď.

Výroky: pracuje, stará sa, atď.

Jaké slová sú všetky podmety, a jaké všetky výroky?

51. úl. Vypíšte z 2. článku „Zahrada“ všetky slovesá!

Takto: Sa rozprestiera, roste, atď.

52. úl. Odpovedz na nasledujúce otázky v celých vetách!

Kto muruje? Kto strihá? kuje? piluje? peče? loví? poľuje? vyučuje? káže? píše? maľuje? kreslí? tancuje? hrá? kradne? zbíja?

Takto: Murár muruje.

53. úl. Pýtaj sa v nasledujúcom článku o každom podmete *čo robí?* a odpovedaj v celých vetách!

Hlasy zvierat.

Lev reve. Vól ručí. Ovca blačí. Chrobák bzučí. Vlk vyje. Škrovánok spieva. Havran kráka. Vrana kváka. Hus gága. Koza mekoce. Pes šteká. Holub hŕkúta. Moriak hudruje. Sviňa krochká. Žaba škrieka. Bocian klepocce. Straka rapocce. Slávik tlče. Kočka mravčí.

Takto: Čo robí lev? Lev reve. Čo robí vól? . . .

54. úl. Premeň tie vety tak, aby podmet na konci stál, a postav za vetou otáznik (!)!

Takto: Reve lev? Ručí vól?

55. úl. Vypíš z nasledujúceho slová s *ó* (*uo*) a pamätaj si jich!

Vlastne je *ó* dvojhláska.

Vôl je domáce zviera. Kôl stojí v plote. Mój otec je tesarom. Stôl je náradie. Dobrá vôľa stojí mnoho. Kôň je silné zviera. Ružová vôňa je príjemná. Pokoj ľudom dobrej vôle! Lahôdky nevyhľadávaj! Kôra na dube je drsná. Potôčok hrkoce dolinou. Pôtky a pračky neobľubuj! Každý nemôže mať nové šaty. Tôňa je na poludnie krátka. Pôst nikomu nezaškodí. Neuč sa vôbec postávať!

56. úl. Hľadaj v knižke slová s *ó* a vypíš ich!

57. úl. Vypíš odkiaľ koľvek s každou krátkou a dlhou samohláskou, tiež s každou dvojhláskou po jednom slove!

Búrka (4. článok).

Vetor veje. Slnko svieti. Dážď prší. Mračno sa černá. Dúha sa skvie. Zem mokne. Človek uteká. Búrka povstáva. Hrom bije. Blesk blíska. Víchor hviždí. Voda hučí. Roľník sa bojí. Pastier sa skováva. Zver sa trasie. Hrmenie prestáva. Slnko prebleskuje.

58. úl. Vypíšte z tohto článku najprv všetky podstatné mená, potom všetky slovesá!

Takto: Podstatné mená: Vetor, slnko, — — .

Slovesá: Veje, svieti, — — .

59. úl. Dajte vo vetách z toho istého článku sloveso napred, a za vetou napíšte otáznik (!)?

Takto: Veje vetor? Svieti slnko? . . .

60. úl. To isté urobte s vetami v 2. článku. „Zahrada“!

61. úl. Napíš, čo robia nasledujúci ľudia!

Roľník, krajčír, stolár, žiak, kňaz, švec, mäsiar, zahradník, staviteľ, žnec, kupec, žobrák, učiteľ, lovec, sládok, posol, leňoch, mlavec.

Takto: Roľník seje. Krajčír šije . . . .

62. úl. Prevráťte i tyto vety tak, jako tie v 59. a 60. úlohe!

63. úl. Vypíš z nasledujúcich viet tie slová, v ktorých je hláska *ä*, a pamätaj si jich!

Tiež *ä* je samohláska.

Svätý Štefan bol prvým kráľom uhorským. Holúbä je malý holub. Žriebä je mladý kôň. Mäd je sladký.

Mäsiar predáva mäso. Päť prstov je na ruke. Mäkký chlieb není veľmi zdravý. Zemän je zemský pán. Kto sa nazpamäť učí, cvičí svoju pamäť. Voda najlepšie hasí smäd. Odtrhnutý kvet vädne. Deväť je o jedno menej než desať. Dobrá krava má veľké vemä (vymeno). Semeno sa volá i semä. Malé dieťa má rado bábä. Zadnia čiastka nohy je päta. Vo väži je väzeň. Na ružovom kričku je púpä.

Toto ä sa píše len po písmenách *b, m, p, v*.

64. úl. Sostav slová s *ä* z predošlej úlohy tak, aby najprv stály tie s *b*, potom s *m, p, v*!

65. úl. Vypíšte tie slová, ktoré vnutri (v pni) majú *y, ý*!

Gyps je biely jako krieda. Gymnasium je škola pre väčších žiakov.

Na svete jedny veci povstávajú, druhé hynú. Kopec nad pochovaným mŕtvým telom menuje sa mohylou. Hriechom zohyzdiš dušu a často i telo. Hýril za mladý a na starobu umieral hlady. Hýl je pekný vták, držia ho však za sprostého. Hynek je krstné meno. Pohybovanie slúži človeku na zdravie.

Chyba vládne človekom. Zlata sa hrdza nechytá. Chytrnosť není ešte múdrosťou. Človek zdá sa byť viac ku zlému než k dobrému náchylným. Často môže i pastierova chyža za národ mnoho učiniť.

Kýchajúcemu zdravie priať, je starodávny obyčaj. Kyjev je staroslavné mesto v Rusku. Kyj má dva konce. Pri kysnutí vyvíňuje sa kyselina. Kyslík je tá čiastka v povetří, ktorá dýchanie a horenie umožňuje. Kyvadlo udržuje hodiny v rovnakom chode. Slúčenina kovu so sirkou menuje sa kýz.

Hlásky *g, h, ch, k* sú tvrdé suhlásky. Píše sa za nimi obyčajne tvrdé *y, ý*.

66. úl. Tak jako predošlú úlohu!

Každý živočích dýcha, avšak dýchacie ústroje sú u rozličných druhov rozličné. Čím vlhšie drevo, tým viac dymu. Krátka bodacia zbroj menuje sa dýka. Lodyha je jednoročný rastlinný peň. Dychtenie po majetku svádza často ľudí k nespravodlivosti. Dyňa naroste často veľmi veľká.

Hroznýš je had žijúci v Brasílii. Nynejší vek sa nazýva osvieteným. Nyjúce kvetiny občerstvil tichý dážď. Veľké železné kotle sú nýtované.

Slyš mnoho, mluv málo! Uplynulý raz čas, nevráti sa viac zas. Čas jako voda plyne. Z kamenného uhlia dobýva sa plyn na svietenie. Lýko konopné pradie sa. Lykovec je rastlina jedovatá. Lykožrút je chrobák. Eli-seus bol lysý. Lyska je vodní vták. Polynok je bylina lekárska.

Štýrsko dáva výborné železo. Denní motýli majú tykadlá nitovité. Častejšie sa ľudia jazykom nežli mečom potýkajú. Tyrana ľud nenávidí a preklína. Týdeň má sedem dní. Tyčka je nevelká palica.

Tiež hlásky *d, l, n, t* sú *tvrdé* suhlásky. Píše sa tiež za nimi obyčajne *y, ý*.

67. úl. Odpíšte na štyri razy vety z úloh 65. a 66.!

68. úl. Odpíšte nasledujúce slová a podčiarnite (podtrhnite) tvrdú suhlásku!

Hody, dym, dýchať, nohy, rohy, nahý, hynúť, priechy, sochy, chyba, chytať, veľiký, hlboký, vzdialený, rovný, unavený, pokrytý, hnáty, tylo, stydnúť.

69. úl. Vypíšte z čítanky z . . . článku slová, ktoré majú tvrdé *y, ý*! (Takáto úloha môže sa často dávať.)

Prídavné meno.

Dom (5. článok).

Dom je murovaný. Brána je vysoká. Dvere sú nízke. Steny sú biele. Múry sú kamenné. Kachle (pec) sú železné. Strecha je slamenná. Komín je úzky. Izba je priestranná. Kuchyňa je malá. Komora je tmavá. Maštal je tmavá. Maštal je teplá. Stodola je veľiká. Chliev je špinavý. Plot je dlhý. Dvôr je zametený.

70. úl. Vypíšte všetky podmety!

Takto: Dom, brána . . . sú podmety.

71. úl. Vypíšte výroky!

Takto: Výroky sú: murovaný, vysoká . . .

Tymito slovami: murovaný, vysoká, nízke atď. vyslovujeme *jaký* je dom, *jaká* je brána, *jaké* sú dvere, a menujú sa také slová *prídavné mená*. Nimi vyslovujeme *vlastnosti* osôb a vecí.

72. úl. Vypíšte z 1. článku „Škola“ všetky prídavné mená, ktoré udávajú *jaký, jaká, jaké* niekto lebo nečo je.

Takto: Drevená, dlhé, široký — —

Jako z týchto úloh vidno, môže byť výrokom i *prídavné meno*.

73. úl. Pýtajte sa dľa 5. článku „Dom“ na všetky čiastky domu *jaké sú?* a odpovedajte v celých vetách!

Takto: Jaký je dom? Dom je murovaný. Jaká je brána? — —

74. úl. Pridaj ku každej z nasledujúcich viet inú, ktorá jej *protivu* vyslovuje!

Starec je starý. Deň je svetlý. Zima je studená. Krajciar je malý. Rieka je hlboká. Havran je čierny. Tabuľa je hranatá. Kameň je tvrdý. Dievča je usilovné. Ocot je kyselý. Sklo je hladké. Víno je silné.

Takto: Mládenec je mladý. Noc je tmavá . . . .

75. úl. Spravte zo všetkých viet predošlej úlohy *tázacie vety!*

Takto: Je starec starý? Je deň svetlý? . . .

76. úl. Ktoré slová menujeme slovesami? Čo nám udávajú slovesá? Ktoré slová menujeme prídavnými menami? Čo vyslovujeme prídavnými menami? Z jakých slov býva podmet? Z jakých slov býva výrok? Za ktorými suhláskami sa píše tvrdé *y, ý!*

77. úl. Rozdeľte na slabiky nasledujúce slová: deň, rok, dom, strom; pole, hora, koza, osa, sova; jahoda, suseda, záhuba, motyka, robota; borovica, nenávidí, vyháname, javorové, orechová, napomína; prenasledovateľ, najobyčajnejší; Nabuchodonozorovi!

Takto: bo-ro-vi-ca, . . .

78. úl. Vypíšte všetky slová, ktoré majú v pni lebo v koncovke mäkké *i, í!*

Čin je kov olovu podobný. Číž je obľúbený spevák. Vystrčilo sa šidlo z vreca. Po tomto živote úfame sa životu večnému. *Cudzina* není domovinou. Zle utlčený mak druždí pod zubami. *Divoké* kačice zdržujú sa pri vodách. *Tichá* voda brehy podomiela. *Maľiny* deti radi jedia. Keď jedno ohnivo na reťazi pustí, roztrhne sa celá reťaz. *Jiedlo* a *nápoj* sú k živobytiu potrebné.

Hlásky *c, č, š, ž, dz, dž; d, l, ň, t; j* sú mäkké suhlasky. Píše sa za nimi mäkké *i, í*. — Keď za hláskami *ď, l, ň, t* stoja mäkké samohlásky *i, í, e*, vynecháva sa mäkkéň; nepíše sa teda *deři* lež *deři* atď.

79. úl. Vypíšte najprv tie slová, v ktorých za hláskami *b, f, m, p, v; s, z; r* stojí *y, ý*; a potom tie, kde stojí za tými istými suhláskami *i, í!*

Opatrnosti nikdy nezbyva. Na dobrého koňa netreba biča. Zem naša je maľunké teleso v širom vesmíre. Kto mnoho mluví, obyčajne málo myslí. Mame milovať blíž-

neho svojego, jako seba samého. Pýcha pred pádom chodí. Pilnosť prináša chlieb, zahálka haňbu a núdzu. Svieca iným slúžac, sama seba trávi. Pracovitosť najlepší liek proti dlhej chvíli. Zvyk je druhá prirodzenosť. Vydra živí sa najviac rybami. Sláva Bohu na vysosti a pokoj ľuďom dobrej vôle! Prázdne sýpky sú znamenie nedbalosti lebo neúrody. Sýkory sú vtáci spevaví. Syna bratovho nazývame synovcom. Sirka slúži na robenie pušného prachu. Sirotu utiskovať je veľký hriech. Ozimné obilie len v chladnejších krajinách sejú. Zistný človek špatný priateľ. Kto sa za svoj jazyk studí, hoden potupy všetkých ľudí. Jako sa do lesa volá, tak sa z lesa ozýva. Rybám more, vtáctvu povetrie vlastou. Rychlosť svetla je mnohokrát väčšia rychlosti zvuku. Rim nebol jedným dňom vystavený. Mnohá ovca stane sa korisťou vlkom.

Hlásky *b, f, m, p, v; s, z; r* menujú sa *obojetné* suhlásky. Za nimi píše sa kedy *i, í*, a kedy *y, ý*.

80. úl. Odpíšte nasledujúce slová a podtrhnite *i, í* spolu s predchádzajúcou mäkkou suhláskou!

Cit, cieľ, cín, čítať, či, dielo, dieťa, vodi, nič, haní, Šimon, šidlo, košina, šíp, smeti život, žid, žižeň, Boží, prichodzí, v núdzi, cudzina, druždží, nikto, list, ticho, divý.

81. úl. Vypíšte z čítanky z . . . článku slová, ktoré majú mäkké *i, í!* (Takáto úloha sa môže tiež častejšie dávať).

82. úl. Napíšte v nasledujúcich slovách miesto čiarky (-) *i, í*, lebo *y, ý*, riadac sa pri tom dľa spoluhlások. (Keď za mäkkým *d, t, ň, l* napíše sa *i, í*, vtedy vypadne mäkčeň.) C-n, roh-, č-n, ch-tr-, d-vadlo, d-cht-ť, k-pr-, ň-č, r-ba, hod-n-, š-dlo, vaď-ť, ž-to, such-, c-rkev, bok-, č-ž-k, maľ-n-, t-, š-ška, r-l, k-sel-, ž-hadlo, vod-, kaľ-n-, sten-, žen-, kň-h-

Dobročinné dieťa (6. článok).

Na rohu širokej ulice sedel slepý človek. V uvädlej ruke držal starý klobúk. Prosil o malú almužnu. Mnoho bohatých ľudí prešlo okolo. Vidieť bolo vzácné panie v hodbávných šatách, pestrých ručníkoch, drahých kepienkoch a jemných čipkách. I veľkí páni prichádzali s drahocennými hodinkami a zlatými prsteňami. Ale len málo jich malo dobré srdce a darovalo nečo tomu chudobnému slepovi. Tiež malý Karol šiel so svojim dobrým otcem okolo.

Videl toho mizerného starca s jeho šedivými vlasami. Chytró siahol do kapsy a dal mu beloskvúci sa desiatnik. Tu povedal otec: To bolo švárne jednanie. Zostaň vždy dobročinným dietatom, môj dobrý Karolko!

83. úl. Vypíš z tohto článku všetky podstatné mená s prídavnými, pred nimi stojácimi. Podčiarni prídavné meno!

Takto: *Dobročinné dieťa, širokej ulice, slepý človek.*

84. úl. Vypíšte z nasledujúcich viet *podobne znejúce* slová a vyhľadajte rozdiel!

Kto sa Boha *bojí*, víťazieva v *boji*. Náš *byt* má čistý *byt*. Otec syna *bil*, že v krčme *pil*. U *brány* sa vojsko udatne *bráni*. Človek *čistý* šaty svoje *čistí*. Stála pilnosť činí *divy*, ktorým sa mnohý leňoch *diví*. Človek svobodne *jedná*; preto je zriedka medzi ľuďmi *jedna* myseľ. *Istý* človek nás *istí*, že prídu k nám *istí* páni. Sú-li v dome *hody*, *hodí* sa k nim i veselá hudba. O dva *hlasy* sa volič darmo *hlási*. Neber do *huby*, čo tvoje zdravie *hubí*.

85. úl. Odpíš 6. článok a podčiarni každú dlhú samohlásku a každú dvojhlásku. Nauč sa ho tiež nazpamäť!

V zime (7. článok).

Deň je krátky. Noc je dlhá. Povetrie je studené. Nebo je pošmúrne. Pole je pusté. Sňah je biely. Vtáci sú hladní. Ľad je hladký. Deti sú čerstvé. Izba je teplá. Ľudia sú usilovní.

86. úl. Pýtaj sa, jaké tyto osoby a věci sú! Odpovedaj a podčiarni prídavné meno!

Takto: Jaký je deň? Deň je *krátky*. Jaká je noc? Noc je *dlhá*. . . .

87. úl. Uďaj, ktoré sú podmety, výroky a spony v tom článku!

Viď úl. 70. a 71.!

88. úl. Napiš na spôsob tohto článku „V zime“ podobný článok s *nápisom* „V lete“.

Takto: Deň je dlhý. Noc je krátka. . . .

89. úl. Uďajte, jaké slová sú podmet a výrok v nasledujúcich vetách: Kôň *tahá*. Krava je *strakatá*. Koza *mekoce*. Teľa je *hladné*: Vól je *rohatý*. Ovca sa *pasie*. Hus *gága*. Dievka sa *stydí*. Pán sa *prechádza*. Pes *vrčí*.

Takto: Kôň je podstatné meno. Ťahá je sloveso. . . .

90. úl. Jako sa budeš pýtať na výroky v 89. úlohe?

Takto: Čo robí kôň? Jaká je krava? . . .

Keď je výrok *sloveso*, pýtame sa o podmete *čo on robí?* Keď je však výrok *prídavné meno*, pýtame sa o podmete *jaký, jaká, také je?*

Nôž.

Nôž je končitý Rúčka je drevená. Želiezko je častokrát hrdzavé. Ostrie je ostré. Chrbet je tupý.

91. úl. Odpíš a podčiarni prídavné mená!

92. úl. Pokus sa na ten spôsob opísať *kosák* a *sekeru!*

Izba.

Izba je svetlá. Steny sú hladké. Poval je vysoká. Okná sú široké. Dlážka je daštená. Povetrie je čisté. Obyvatelia sú rozumní.

93. úl. Sprav dľa tohto vzoru *opis maštale*, a upotrebu k tomu nasledujúce prídavné mená:

— tmavá, drapľavé, nízky, úzke, kamenná, ztuchlé, nerozumní.

Lastovička.

Lastovička je malá. Telo je štíhlé. Zobák je končitý. Nohy sú útle. Chrbet je tmavomodrý. Brucho je biele. Hlas je slabý. Hniezdo je umelé. Lastovička je verná. Ona je dôverivá.

94. úl. Podobne:

Vrabc.

— není veľký, tlstšie, tupý, silné, barnavý, šedé, drsný, nestrojný, drzý, svárliivý.

Kôň.

Kôň je veľký. Jeho telo je štíhlé. Jeho uši sú končité. On má hrivu. Jeho ocas je vlášovitý. Jeho barva je čierna, barnavá alebo biela. Jeho chod je ražný. Jeho užitočnosť je veľká.

95. úl. Podobne:

Osol.

— prostredne veľký, nemotorný, dlhé, nemá, holý, popoľavá, zdíhavý, tiež veľká.

96. úl. Rozdeľte na slabiky nasledujúce slová tak, ako je to všade na prvom ukázané!

Slav-ný, pevný, krmný, skromný, jemný, temný, jasný, čistotný, vlašný; hlav-ní, prední, zadní, polní,

hradní; tráv-natý, telnatý, slamnatý, klasnatý, piesoč-natý; hlad-ký, sladký, prudký, riedky, vlhký, klzký, slizký, ťažký, mrzký; slab-ší, drahší, užší, tuhší, nižší, vyšší, tichší, bledší, kratší, väčší (väčší).

Poučky a pravidlá.

(Na opakovanie a upevnenie).

I. Hlásky rozdeľujú sa na *samohlásky* a *suhlásky*.

Samohlásky sa delia:

1. na krátke: a, e, i, o, u, y, ä
2. na dlhé: á, é, í, ó, ú, ý, (ia)
3. na dvojhlásky: ia, ie, iu, ou, ô
4. na tvrdé: a, á, o, ó, ou, u, ú, ô, y, ý, é
5. na mäkké: ä, e, i, í, ia, ie, iu.

Suhlásky sa delia:

1. na tvrdé: g, h, ch, k; d, l, n, t
2. na mäkké: c, č, š, ž, dz, dž; ě, ě, ň, ť; j
3. na obojetné: b, f, m, p, v; s, z, r.

II. Písanie ohľadom na tvrdé a mäkké hlásky.

1. Pred tvrdými samohláskami stoja i tvrdé suhlásky. K. p. had, noc, káva atď.
2. Pred mäkkými samohláskami stoja mäkké suhlásky; — ě, ě, ň, ť tratia pred nimi svoj mäkkeň (v); k. p. nepíše sa *ěeti* lež *ěeti*; nie *leňivý* lež *lenivý* atď.
3. Po tvrdých suhláskach píše sa tvrdé y, ý; k. p. hyd, kyj, chyba, gyps, dyňa atď.
4. Po mäkkých suhláskach píše sa mäkké i, í; k. p. cit, čistota, šit, žit atď.
5. Po obojetných píše sa i jedno i druhé i, í, y, ý, jako kde treba; k. p. biť, byť, mí, my, víť, vyť atď. (To sa rozumie, že tieto rozdielne písané slova i rozdielny význam majú).

Podstatné meno výrokom.

Čo sú veci (8. článok).

Drozd je vták. Kapor je ryba. Jedľa je strom. Jalovec je ker. Tulipán je kvetina. Hruška je ovocie. Železo je kov. Žabica je kameň. Biblia je kniha. Váh je rieka. Dunaj je veľrieka. Kriváň je vrch. Pešťbudín je veľmesto. Uhorsko je krajina.

97. úl. Pýtaj sa, čo každá vec je! Odpovedaj a podčiarni výrok!

Takto: Čo je drozd? Drozd je vták.

Jaké slová sú tie podčiarnuté výroky? Teda môžu byť i *podstatné mená* výrokami. Tu sa pýtame o podmete: *čo je?*

98. úl. (K opakovaniu): Jaké slová môžu byť výrokom? Jaké slová sme mali všade podmetom? Jako sa

pýtame vtedy o podmete, keď je výrokom podstatné meno? Jako sa pýtame, keď je výrokom sloveso? A jako, keď je výrokom prídavné meno? Čo sú podstatné mená? Čo sú prídavné mená? Čo sú slovesá? Ktoré sú krátke samohlásky? dlhé samohlásky? dvojhásky? Ktoré slová píšu sa s *ä* a ktoré s *ô*? Za ktorými hláskami píšeme tvrdé *y, ý* a za ktorými mäkké *i, í*? atď. atď.

Že sa takéto opakovanie v každej, mluvnici venovanej, hodine aspoň z čiastky previesť musí, vie každý učiteľ; preto som tu len na dôležitosť takého opakovania poukázať chcel. Pre úzkosť priestoru vystanú z tohto dielka ďalšie podobné otázky na opakovanie.

99. úl. Sprav dľa otázok tu daných *opis voza!*

Vôz.

Čo je vôz? (nástroj na vozenie) Jaké čiastky má vôz? (ose, kolesá, rebriny, ojo). Jaké sú kolesá? (okruhlé). Kto sa pripravne k oju? (kôň). Kto potrebuje vôz? (hospodár, forman). Čo robí na ňom? (vozí). Jako sa menuje panský vôz? (koč). Kto robí vozy? (kolár).

100. úl. Podobne:

Kosa.

Čo je kosa? Ktorá čiastka pozostáva z ocele? Čo je z dreva spravené? Kto potrebuje kosu? Čo robí s ňou? Čo sa robí s tupou kosou? Jaká je potom zas? Čo sa kosí kosou? Čo je podobné kose?

101. úl. Podobne:

Jablko.

Čo je jablko? Jaké je? Čo má u vrchu? Čo sa nachádza dolu? Jaká je šupa? Čo je pod ňou? Čo leží v prostredku? Čo sa robí s jablkom? jako chutnajú jablká? Kofkoraké sú teda jablká dľa chuti?

Ovocie, guľaté, kvet, stopka, tenká, mäso, jadra, jest, sladko lebo kyselo, dvojaké.

Rod podstatných mien.

Hora a mesto (9. článok).

Hora je veľké mesto. Stromy sú domy. Cesty sú ulice. Lúka je rýnok. Moch je dlažba. Vtáci sú India. Orol je kráľ. Dub je kostol. Slávik je spevák. Špaček je rečník. Pinkava je hudec. Kvieta sú poslucháči. Veverica je umelec. Datel je tesar. Sova je ponocný.

102. úl. Vypíš tie podstatné mená, ktorým môžeš predložiť slovo *ten*!

Také slová sú *mužského rodu*.

Takto: Mužského rodu sú: ten strom, ten dom...

103. úl. Vypíš tie podstatné mená, ktorým môžeš predložiť slovo *tá*!

Také slová sú *ženského rodu*.

Takto: Ženského rodu sú: tá hora, tá cesta....

104. úl. Vypíš tie podstatné mená, ktorým môžeš predložiť slovo: *to*!

Také slová sú *stredného rodu*.

Takto: Stredného rodu sú: to mesto,....

105. úl. Z nasledujúcich slov vyhľadajte najprv tie, ktoré sú mužského, potom ženského, naposledy stredného rodu!

Kňaz, lekár, zahradník, krv, učiteľ, sudca, káva, tráva, pero, roľník, dieťa, kura, mlynár, žaba, pekar, myš, kováč, okno, zahrada, vietor, drevo, obilie, obec, hus, strom, pole, zviera, pani, matka, fazuľa, potôček, kameň, sklo, zlato, striebro, zvon.

Takto:

Mužského rodu sú: kňaz,....

Ženského rodu sú: krv,....

Stredného rodu sú: pero,....

106. úl. Povedzte o slovách mužského rodu z predošlej úlohy *čo robia*, o slovách ženského rodu *jaké sú*, a o tých stredného rodu *čo sú*!

Takto:

Kňaz krstí, lekár lieči.... (Jaké slová sú tu výrokom?)

Krv je červená, káva je voňavá... (Jaké tu?)

Pero je nástroj, dieťa je človek... (Jaké tu?)

107. úl. Rozdeľte na slabiky nasledujúce slová, ako v úlohe 96.!

Or-ba, služba, plavba, stavba, družba, chodba, kliatba, hudba; služ-ka, družka, matka, diaľka, šírka, mýľka, hôľka, vážka, sádzka, diežka; žit-ko, tielko, slôvko, okienko, prkienko; sušiar-ňa, sladovňa, uhliarňa, ladovňa; vod-ca, škodca, strojca, vládca, dáarca, tvorca, ochranca, obhájca, zastanca; pil-nosť, temnosť, jemnosť, prednosť, čistotnosť; rez-ník, pilník, sklepník, básnik; štep-nica, dennica, zefnica, majetnica.

Číslo podstatných mien.

SSavci čili cicavci (10. článok).

Opice, líšky, vlei, psi, lvi, kočky, kuny, tehory, veverice, krčice, myši, zajáce, jelene, svine, kone, osly, veľblúdy, ovce, býky, slony, nosorožce i veľryby majú červenú, teplú krv, a súc mladé ssajú čili cicajú; preto menujú sa ssavci čili cicavci. Sú najväčšie a najdokonalejšie zo všetkých zvierat.

Všetky zvieratá sú v tomto článku v množnom počte lebo čísla, t. j. každé slovo znamená *viacej jednakých* zverov.

108. úl. Odpíšte ten článok tak, aby každé slovo len jedno zviera znamenalo!

To bude potom v *jednotnom počte (čísla)*.

Takto: Opica, líška, vlk atď.

109. úl. Dajte nasledujúce vety do množného čísla!

Paholok je sluha. Gazda je roľník. Švec je remeselník. Krčmár je obchodník. Husár je vojak. Maliar je umelec. Súdca je úradník. Kaplán je kňaz. Učiteľ je vzdelávateľ. Pltník je plavec. Žobrák je chudás. Vrah je zločinec. Chlap je muž. Človek je pozemšťan. Anjel je nebešťan.

V týchto úlohách sa nejedná ešte o tvorenie množného čísla dľa pravidiel skloňovacích, ale len dľa sluchu a citu rečového. Učiteľ prebere úlohu ústne a žiaci píšu dľa počutého.

Takto: Paholci sú sluhovia. Gazdovia sú roľníci atď.

110. úl. Vypovedz o nasledujúcich podmetoch vedľa nich stojace činnosti v jednotnom počte lebo čísla!

Chrobák bzučať. Loď plávať. Drevo horeť. Volanie sa rozliehať. Okná brinčať. Sliepka hrabať. Kočka sa driapať. Žobrák prosiť. Boh stvoriť. Výstrel trafiť. Pekar piecť. Dievča pliesť (štrikovať). Ženci potiť sa. Ihla pichnúť. Pavúk tkať. Pes štekať.

Takto: Chrobáci bzučia . . . .

111. úl. Napíš vety z predošlej úlohy v množnom čísle!

Takto: Chrobáci bzučia . . . .

112. úl. Podobne úl. 110.!

Včela lietáť. Uhoľ žeravieť. Zviera ležať. Drôt ohýbať sa. Báz (gbez) voňať. Červík liezť. Datelina vymrznúť. Hráč prehrať. Stužka okrášľovať. Sluha slúžiť. Voják strieľať. Klúč zamykať. Rieka tiecť. Zahradník polievať.

113. úl. Napíš ty vety i v množnom čísle!

Poučky a pravidlá.

1. *Veta* povstáva, keď o osobe lebo veci nečo vyriekame.
2. Na začiatku každej samostatnej, úplnej vety píšeme *velkú písmenu*, na konci robíme *bodku* (.)
3. Každá veta má *podmet*, *výrok* a nektoré i *sponu*.
4. *Podmet* je tá osoba lebo vec, o ktorej nečo hovoríme. *Výrok* je to, čo o tej osobe lebo veci vyriekame. *Spona* spojuje podmet s výrokom.
5. Na podmet sa pýtame otázkou *kto?* lebo *čo?*
6. *Podmet* je obyčajne *podstatné meno*.
7. Aby sme dostali za odpoveď výrok, pýtame sa:
  - a) čo robí podmet, alebo čo sa stáva s ním?
  - b) jaký (jaká, jaké) je podmet?
  - c) čo je? čím je podmet?
8. *Výrok* môže byť dla tohto: *sloveso* (na otázku a.), *prídavné meno* (na otázku b.), *podstatné meno* (na otázku c.)
9. *Podstatné meno* je meno osoby, zvierata lebo veci.
10. *Sloveso* udáva, čo osoba lebo vec *činí*, alebo čo sa s ňou *stáva*.
11. *Prídavné meno* nam udáva *vlastnosť*, jaký (jaká, jaké) nekto lebo nečo je?
12. Podstatné meno môže byť *mužského*, *ženského* lebo *stredného rodu*.
13. Podstatné meno stojí buď *v jednotnom* buď *v množnom čísle* (počte). Jednotné číslo značí *jedon* predmet, množné číslo *viacej jedných* predmetov.

Časy slovesa.

Večer (11. článok).

Deň blížil sa ku koncu. Slnko zapádalo. Zvonček cengal. Roľník prichádzal z pola domov. Stádo tiahlo do maštale. Spev škovránkov onemel. Vrchy a oblaky skvelý sa vo večerňom pozlátení. Na trávu padala rosa. Kvety sa zavieraly. Vždy tichšou a tichšou stávala sa hora a lúka. Príroda túžila po pokoji. Skoro zaspali India i zvieratá. Rodičia a deti pomodlili sa prv.

114. úl. Vypíšte z tohto článku slovesá!

Takto: Blížil sa, zapádalo, cengal . . . .

Tyto slovesá udávajú *čo sa robilo*; ony stoja *v minulom čase*. Keď slovesom vyslovujeme *čo sa včul robí*, tak stojí *v prítomnom čase*. Jest-li ale sloveso udáva, čo sa *ešte len robil lebo stat má*, vtedy stojí *v budúcom čase*. Čas rozoznávame tedy trojaký: *prítomný*, *minulý* a *budúci*

115. úl. Odpíšte tie vety tak, aby sa v nich vyslovovalo, čo sa *teraz robí* lebo stáva, t. j. položte jich do *prítomného času*!

Takto: Deň blížil sa ku koncu. Slnko zapáda . . . .

116. úl. Odpíšte tie vety tak, aby sa v nich vy-

slovovalo, čo sa ešte len robí lebo stávať bude, t. j. dajte jich do budúceho času!

Takto: Deň bude sa ku koncu bližiť. Slnko bude zapádať . . . .

117. úl. Vyprávaj ráno nekomu, čo celý deň robíš budeš!

Takto: Ráno stávam hore. Potom sa budem obliekať. Neskorej sa umyjem . . . .

118. úl. Vyprávaj večer nekomu, čo si cez celý deň robil!

Takto: Ráno som hore stal(a). Potom som sa obliekal(a). Neskôršie som sa umýval(a). Zatým som . . . .

Školský deň (12. článok).

Zvon odznel. Žiaci odspievali. Učiteľ sa s nimi pomodlil. Potom vyprával. Deti počúvaly. Učiteľ sa vypytoval. Karol na to odpovedal. Jedno oddelenie písalo. Druhé oddelenie čítalo. Všetci žiaci poslúchali. Učiteľ žiakov chválil. Tomu sa všetci tešili. Zvon zase zavznel. Žiaci zase spievali. Tiež sa modlili. Potom išli domov.

119. úl. Odpíš ten článok! V jakom čase stojá tieto vety?

120. úl. Odpíš ten článok v prítomnom čase!

Takto: Zvon znie. Žiaci spievajú . . . .

121. úl. Napiš ten článok v budúcom čase!

Takto: Zvon bude zneť. Žiaci budú spievať. . . .

122. úl. Rozdeľte na slabiky tyto slová:

Ja-bloň, steblo, ruble, bublina, oblina, diablovia, hoblík, diablík; prá-dlo, bidlo, bydlím, bodlák, sedlák, randlík; i-hla, truhla, tehla, uhlie; te-plo, kapla; do-brý, dobrota, dúbrava, chrabrý; vy-dra, modrý, múdry, štedrý, hudrovať; i-kra, cukrový, mokrý; ho-spoda, hospodyňa, huspenina.

Také dve hlásky, jako: bl, dl, hl, pl; br, dr, kr, sp, ktoré i na začiatku slov sa nachádzajú, zostávajú pri delení spolu i v prostredku slov.

123. úl. Odpovedajte na nasledujúce otázky úplnými vetami a povstane vám malá vyprávka.

Chytrá myš.

Kto prišiel ku pasti? (myš). Čo bolo v pasti? (slaninka). Jako voňala? (velice dobre). Kto sa nemo-

hol od nej nijako odtrhnúť? (myšička). Čo chcela len urobiť? (len trošičku ovoňať tú slaninku). Čím dotknula sa slaninky? (nosom). Čo sa prichlopilo? (pašť, chlopec). Kto bol chytený? (chytrá myšička).

Vypracovaná bude táto úloha takto vyzerať:

Chytrá myš.

Jedna myš prišla ku pasti. V pasti bola slaninka. Ona velice dobre voňala. Myšička sa nijako nemohla od nej odtrhnúť. Chcela len trošičku ovoňať tú slaninku. Nosom sa dotknula slaninky. Pašť sa zachlopila. Chytrá myšička bola chytená.

124. úl. Tiež tak:

Orechová škrupina.

Kto išiel do zahrady? (malá Betka). Čo tu našla? (orech). Čo mal ten orech? (zelenú šupu). Čo urobila Betka? (zahryznula do nej). Jako chutnala tá šupa? (horko). Čo učinila preto Betka s orechom? (zahodila). Kto to videl? (jej brat Palko). Čo tento hneď zdvihol? (orech). Čo potom doniesol? (kameň). Čo rozbil ním? (tvrdú škrupinu). Čo sa ukázalo teraz? (sladké jadro). Jako toto chutnalo? (veľmi dobre).

125. úl. Tiež tak:

Líška a kačica.

Kto plával po rybníku? (kačica). Kde bol ten rybník? (pri hore). Kto býval v hore? (líška). Čo by bola tá líška rada dostať? (tú tučnú kačicu). Čo činila preto? (lákala ju k sebe). Kam mala tá kačica ísť? (ku brehu). Čo urobila ale kačica? (neprišla). Ba práve kam odplávala? (ďalej do prostriedku rybníka). Jaká bola nad tým líška? (mrzutá).

126. úl. Zhotov *opis* psa pomocou nasledujúcich otázok a nižšie položených slov!

Pes.

K jakým zverom patrí pes? Jaká je jeho hlava? Jako sa menuje najprednejšia jej čiastka? Čo má v papuli? Čo môže nimi robiť? Čo má na pazúroch? Čím je pokryté celé telo? Čo žere najradšej pes? Jakí psi sú? Čo robí pes na reťazi? Čo robí ovčiarsky pes? Čo robí mäsiarsky pes? Kto potrebuje polovného psa? Ku čomu sa dá tiež pes vycvičiť? Jaký je pes svojmu pánovi? Ktorí psi sú veľmi nebezpeční?

Domáce zvierá, podlhovastá, pysk, zuby, hrýzt, drápy, srst', mäso, rozliční, dom strážiť, stádo hájiť, dobytok chrániť, polovník, kunšty, verný, besní.

127. úl. Napište nasledujúcu rozprávku!

Pozorlivé dievčatko.

Jaká je Anička pod vyučovaním? (pozorná). Kam len hľadá pri čítaní? (do knižky). Čo opoziera pri písaní? (predpis na tabuli). Čo sa usiluje? (písmeny pekne odpisovať). Jako vypisuje z knižočky? (bezchybne). Jaká je pri počtovaní? (tiež tak pozorlivá). Čo je preto Anička? (veľmi dobrá žiačka).

128. úl. Podobne:

Dobré deti.

Kto sedí v škole vedľa Samka? (Jožko). Jaké sú Jožkove šaty? (chudobné ale čisté). Čo je on? (sirota). Kto mu zomrel? (otec). Koho má ešte? (matku). Jaká je táto? (chudobná). Čo nemôže svojmu dieťaťu kúpiť? (školské knižky). Kto o tom vedel? (Samko). Čo učinil on? (nechal Jožka so sebou čítať). Čo mu dal tiež? (písanku, pero). Čo chcel s ním ešte rozdeliť? (nešpor). Čo urobil Jožko? (neprijal to). Komu povedal o tom Samko? (rodičom). Čo učinili títo? (chválili za to svoje dieťa).

Činný a trpný stav slovesa.

Jako sa dorábä chlieb (13. článok).

Zem sa hnojí. Roľa sa ore. Semeno sa seje. Raž sa žne. Snopy sa mláta. Zrno sa mele. Múka sa s vodou zarábä. Cesto sa miesi. Pecne sa váfajú. Do pece sa sádzu. Chlieb sa pečie.

129. úl. Pýtaj sa, čo sa s každým podmetom *robí*, a odpovedz v úplnej vete!

Takto: Čo sa robí so zemou? Zem sa hnojí....

130. úl. Pýtaj sa, čo sa s každým podmetom *robilo*, a odpovedaj v celých vetách!

Takto: Čo sa robilo so zemou? Zem sa hnojila.....

131. úl. Pýtaj sa, čo sa s každým podmetom *robiť bude!*

Takto: Čo sa bude so zemou robiť? Zem sa pohnojí. Čo sa stane s roľou? Roľa sa poore.....

132. úl. Vyslov o nasledujúcich veciach, čo sa s nimi *stáva včul'* (prítomný čas)!

Sklienky (fľaše) plniť. Hodiny nafaľovať. Vôz haľmováť. Obluk nafaľovať. Šaty párať. Provazy súkať. Ulice zatvárať. Krmu sušiť. Strechy kryť. Drevo rúbať. Zajáce honiť. Nôž brúsiť

Takto: Sklienky sa plnia. Hodiny sa nafaľujú . . .

133. úl. Povedzte o tých istých veciach, čo sa s nimi *stalo* (minulý čas)!

Takto: Sklienky sa plnily. Hodiny sa nafaľovali . . .

134. úl. Napíšte o tých istých veciach, čo sa s nimi *stane* (budúci čas)!

Takto: Sklienky sa budú plniť (sa naplnia). Hodiny sa budú nafaľovať (sa natiahnu) . . . .

Slovesá v týchto vetách (od úl. 129. započnúc) vyslovujú, čo sa *s podmetom robí lebo stáva*; sú teda *v trpnom stave*.

Jest-li ale sloveso hovorí, že *podmet sám nečo robí*, vtedy je *v činnom stave*, jako vo všetkých predošlých úlohách (t. j. pred 129. úlohou).

135. úl. Napíš o každej z nasledujúcich vecí, čo sa s ňou *stáva*! Za vecmi stoja patričné slovesá, len že nie radom.

Roľa, zajác, plátno, kôň, lúka, pančucha, zahrada, žiak, kabát. Bieliť, pliesť, hnojiť, poľovať, jazdiť, kosiť, orať, keľovať, chváliť.

Takto: Roľa sa ore . . . .

136. úl. Odpovedaj na každú nasledujúcu otázku celou yetou a daj ju do množného čísla!

Čo sa stavia? sadiť? pije? seje? mláti? peče? podkúva? smaži? zabíja? páli? mele? maľuje? —

Semenó, dom, zbožie, obraz, kôň, káva, chlieb, mäso, ovca, žito, zemiak, pivo.

Takto: Dom sa stavia. Domy sa stavajú . . . .

137. úl. Vyriekni o niže menovaných zvieratách, čo sa s nimi *stáva* a použi k tomu vedľa nich stojaće slovesá!

Dievky kрма kravy. Paholci napájajú kone. Pastieri pasú ovce. Mäsiari zabíjajú voly. Rybáry chytajú kapry. Jágri strieľajú zajáce. Panie šklbú husy. Kuchari peču holuby. Psi hľadájú srny.

Takto: Kravy sa kрма. Kone sa napájajú . . .

138. úl. Napíšte nasledujúcu vyprávku:

Nesnášanlivý Miško.

Kedy nebolo vyučovania? (včera odpoľudňa). Čo robily dobré deti hneď po obede? (úlohy vypracovať). Kam išly potom? (lúka). Čo tam robily? (hrať). Kto tam ešte prišiel? (Miško). Čo chcel? (s nimi sa hrať). Jaký bol ale? (nesnášanlivý). Čo nechcely preto deti? (s nim hrať). Čo učinil Miško? (hru kaziť, mýliť). Čo sa stalo? (deti sa rozísť).

139. úl. Vyhotovte opis husy.

Hus.

Čo je hus? Jaký je jej zobák? Jaký má krk? Jaké má nohy? Čo sa nachádza medzi jej prstami? Čo pokrýva celé telo? Čo môžu husy? Kto drží hus v dome? Jaká je jim? Čo sa jej častejšie podšklbáva? Čo sa tým vycpáva? Čo sa stáva na koniec s husou? Čo chutná veľmi dobre?

Vták, červený a široký, dlhý, krátky, plávajúca blanka, perie, plávať, ľudia, užitočný, podušky a duchny, zarezat', mäso lebo pečienka.

Číslovka.

Koľko je vecí? (14. článok).

Vieš počítať? Pravda, že viem. Ohladaj teda, koľko je vecí! Jedon je Boh, dva sú zákony: starý a nový, tri sú osoby Svätej Trojice, štyrie evangelistovia, päť smyslov, šesť všedných dní, sedem prosieb v modlitbe Pána, osem dní počíta sa často za týdeň, trikrát tri je deväť, desať Božích prikázani, jedonásť apoštolov krom Judáša, dvanásť mesiacov, tridsať dní je mesiac, sto liet je vek, satan je tisíc remesiel majstrom.

Slová *jedon*, *dva* atď. udávajú, koľko je osôb lebo vecí a menujú sa *číslovky*.

140. úl. Odpiš ten článok a polož miesto tých čísloviek číslice (cifry: 1, 2, atď.)!

141. úl. Odpovedaj v celých vetách!

Koľko krajciarov má zlatý? Koľko očí má človek? nôh ševcovská stolička? nôh pes? prstov na ruke? nôh mucha? nôh pavúk? mesiacov rok? kusov jedon pár? hodín deň s nocou? kusov kopa? krídel páv? hviezd nebe? piesku more? chlпов vrabec?

Takto: Zlatý má sto krajciarov . . . .

142. úl. Odpíš túto hádku, uhádni ju a podčiarni číslovky!

Hádka.

Stojí, stojí dub,
a na tom dube
dvanásť vetví;

na každej vetvi
po štyroch hniezdach,
a v každom hniezde

po siedmi vajíčkach.

143. úl. Odpíšte tyto vety a vyhľadajte číslovky:

Preto ti Boh udelil jeden jazyk, dve oči a dve uši, abys viac videl a slyšal, než mluvil. Tisíce ľudí umiera hladom a stá jedením. Lepšie, keď ťa jedon dobrý chváli, než mnoho zlých. Dvakrát meraj, jedon raz rež! Desatoro prikázani máme zachovávať. Mal som už päťorakých sluhov, ale sa mi sotva jedon ľúbil. To je veľmi jednoduchá práca! Môj švagor býva v treťom poschodí.

144. úl. Pokračovanie z predošlej úlohy.

Dajte mu za štvornásobné unovanie aspoň dvojnásobnú odmenu! On vie lepšie jednou rukou bojovať, nežli vy dvoma. Zo siedmich detí mi len dvojko zostalo. Z jednej neprávosti plyne desať iných. Máme štyri čiastky roku. Nektoré živočíchy žijú len jedon deň. Každý dobrý čin prináša stonásobného užitku. Štvrtý rok je obyčajne priestupný. Stromy máme dvoje: zahradnie a lesnie. Päť je dielov sveta. Kto jednúc zolhal, viac sa mu neverí. Turci dvakrát hnali útokom na Viedeň.

145. úl. Vypíšte z nasledujúcich viet podobne znejúce slová a udajte jich význam!

Do *lahvice* sa dáva víno. *Lavice* sú v školách na sedenie. Z *letu* poznáva sa vtáctvo. Jaro sa blíži k *letu*. *Ľúbý* spev slávika sa velice *ľúbi*. Podvodný človek vymýšľa všelijakú *lešť*. Na stromy nemajú dietky *liezt*. *Leb* chráni mozok. Na *lep* sa chytajú vtáci. *Malý* hriech dá sa ľahko napraviť, *má-li* len človek pevnú vôľu. *Mäsné* krámy bývajú od mäsa *masné*. Daj *mi* pokoj; *my* nemilujeme svár. *Milú* sestru som odpravdil na *milu* cesty.

Zámeno.

Výlet do prírody (15. článok).

Janko, Miško a Jurko išli do poľa a do hory, že si budú všeličo sbierať. Janko hovorí k Miškovi:

Ja budem chytáť motýle, *ty* sbieraj rastliny, a *on*, ukazujúc na Jurka, môže sbierať rozličné kamienky. Jurko hovorí: *My* doneseme do školy všeličo; *vy* budete mať živé veci a ja neživé. Tí ostatní žiaci nedonesú nič, *oni* išli sa len hrať. Moja sestra, praví Miško, bude ma pri dedine čakať, *ona* chce vidieť, čo ponese. Naše dieta sa bude tešiť s týmto kamienkom, *ono* sa rado baví, riekol Jurko. Janko zbadal na lúke hromadu žiačok a detí! Poďme k nim, narádzal *on*, *ony* sa hrajú na slepú babu! Ostatní necheeli ísť, teda išli len rovno ďalej.

Slová *ja*, *ty*, *on*, *ona*, *ono*; *my*, *vy*, *oni*, *ony* menujú sa zámená, a síce osobné zámená, lebo sa miesto mien osôb, čili za mená osôb upotrebuávajú. *Oni* sa vzťahuje na mužské osoby, *ony* na ženské a stredné.

146. úl. Odpíšte článok tak, aby tam miesto chlapcov tri dievčence: Mariška, Anička a Juľka predstavené boli.

147. úl. Upotreb v nasledujúcich vetách v každej druhej osobne zámeno!

Líška je dravé zviera. Líška žere živé živočíchy. Myš patrí k hlodavým zverom. Myš má štyri hlodavé zuby. Ovca je domáce zviera. Ovca nám dáva mlieko, vlnu a mäso. Žaba môže skákať. Žaba má dlhé zadné nohy. Včela je užitočný hmyz. Včela nám dáva mäd a vosk. Bociaň je stehovavý vták. Bociaň ťahá na podzim preč od nás. Soľ sa kope zo zeme. Soľ je nám nevyhnutne potrebná. Pastieri sú väčším dielom na čerstvom vzduchu. Pastieri preto môžu dlho žiť. Matky sú najviac so svojimi deťmi. Matky hlavne vychovávajú jich. Deti neznajú cenu vecí. Deti sa potešia bár jakej maličkosti.

Takto: Líška je dravé zviera. *Ona* žere živé živočíchy . . . .

148. úl. Dajte vety z predošlej úlohy do množného čísla, a ktoré už sú v množnom, do jednotného!

Čo robím v škole?

Ja pozdravujem. Ja sedím. Ja vidím. Ja stojím. Ja sa modlím. Ja mlčím. Ja čujem. Ja myslím. Ja mluvím. Ja sa učím. Ja píšem. Ja čítam. Ja počítam. Ja počtujem. Ja spievam. Ja poslúcham.

Ja znamená prvú osobu, *ty* druhú, *on*, *ona*, *ono* tretiu v jednotnom čísle; *my* prvú, *vy* druhú, *oni*, *ony* tretiu v množnom čísle.

149. úl. Odpíš ty vety s druho-osobným zámenom *ty*!

150. úl. Odpíš ich s treto-osobným zámenom *on*!

151. úl. Taktiež s *ona*!

152. úl. Podobne s *ono*!

153. úl. Odpíš ty vety s prvo-osobným zámenom v množnom čísle: *my*!

154. úl. Podobne s *vy*!

155. úl. Tiež tak s *oni*!

156. úl. Podobne s *ony*!

Jako z týchto úloh vidieť, môže byť i zámeno podmetom, nelen *podstatné meno*.

Poučky a pravidlá.

I. Delenie slov na slabiky.

- Slová sú buď jedno-, buď dvoj-, buď viacslabičné: kôň, pani, prozreteľnosť.
- Slová z viacej iných povstali menujú sa *složené*: troj-hran, dvoj-oký, noc-lah, paro-loď.
- Mnohé slová pozostávajú z *predpony, pňa a prípony*: pre-šib-alosť, ne-prav-ý, za-hrad-a. Peň lebo kmen je hlavnia, významová časť slova: šib, prav, hrad atď.
  - Jednoslabičné slová sa nedelia.
  - Složené slová delia sa dľa svojho slozenia: noc-lah, päť-ročný, pol-ostrov atď.
  - Subláska medzi dvoma samohláskama prislúcha k nasledujúcej: de-va, lc-ni-vý atď.
  - Dve sublásky medzi dvoma samohláskama sa od seba rozlučujú: čier-ny, har-fa, čiž-ma, ov-ca atď.
  - Predpony a prípony, majú-li v sebe samo- lebo dvojhlásku, sa od kmena oddeľujú. Prípony však len vtedy, keď sa so sublaskou začínajú: oh-ist, da-kto, u-ctiť; kupec-tvo, otroc-tvo, pre-viez-la atď.
  - Také dve hlásky, jako bl, dl, hl, pl, br, dr, kr, sp, ktoré i *na začiatku slov* sa nachádzajú, zostávajú pri delení spolu i v prostriedku slov.

Od včulku môže dať učiteľ rozdeľovať slová na slabiky bár ktorého článku z čítanky, alebo bár ktorej úlohy lebo článku tejto „Školy“. Častejšie takéto cvičenie ešte i pozdejšie prevádzat, je veľmi prospešné. Takýchto úloh je teda bez počtu.

II. Ďalšie známosti o čiastkach reči (o slovách).

- Sloveso môže byť v *prítomnom, minulom a budúcom čase*. V prítomnom stojí vtedy, keď sa udáva, čo čini lebo stáva sa *teraz* (včul); v minulom vtedy, keď udáva sa, čo činilo lebo stalo sa *prv* (predtým); v budúcom vtedy, keď vyslovujeme, že len *neskôr* (v budúcnosti) nečo činiť lebo stať sa má.
- Keď hovorí sa o osobe lebo veci, čo ona čini, vtedy je sloveso v *činnom stave*; keď sa hovorí, čo sa s ňou stáva, vtedy stojí sloveso v *trpnom stave*.
- Slová, ktoré udávajú, koľko je osôb lebo vecí, menujú sa *číslovkami*. Sú ony rozličné na otázky: koľko? koľkátý? koľkokrát? koľkoraký? atď.
- Číslovka môže byť tiež *výrokom*: Boh je *jeden*. My sme *traja*.
- Zámena* sú slová, ktoré *za mená* osôb (miesto podstatných mien)

upotrebuje. U zámen rozoznávame *prvú* (mluviacu), *druhú* (oslovenú) a *tretiu* (o ktorej sa hovorí) *osobu*.

6. *Osobné zámená* sú: 1. ja, 2. ty, 3. on, ona, ono; 1. mn. čísl. my, 2. vy, 3. oni, ony.
7. *Oni* sa užíva, keď sa na mužské osoby, *ony*, keď sa na ženské lebo stredné poťahuje.
8. Osobné zámeno môže byť tiež *podmetom*: *Ja* chodím do školy. *Oni* idú.

Prisvojovacie prídavné meno.

Jarmačné (16. článok).

Matka kúpila svojim deťom na jarmaku (veľtrhu) malé dárčoky. Prijdúc domov vytiahla z košíka mädovník a hovorí: Ten bude Tonkov. Potom vyňala žemľu, tá vraj bude Jankova a jedno krásne jablko, to bude Štefkovo. Markin bol rožek, Betkina bola veľká hruška a Aničkin bolo hrozno. — Súsedovi chlapi dostali nožíky, a strýčkove dcéry dostaly každá ručníček. Zahradníckove deti dostaly obrázky. Tetičkini učni dostali po päť krajciarov, súseďine dievky každá novú zásterku a krémárkine deti nové modliace knižky. Ale všetci dostali to len preto, lebo boli veľmi poriadni a poslušní.

157. úl. Vypíšte všetky slová, ktorými odpovedáme na otázku či? čiá? čié?!

Takto: Tonkov, Jankova . . . . Markin . . . .

Slová, utvorené od mužských mien príponou *ov, ova, ovo*, od ženských príponou *in, ina, ino* menujeme *prisvojovacími prídavnými menami*. — I prisvojovacie prídavné mená môžu byť *výrokom*.

158. Tvorte z nasledujúcich dvoch a dvoch podstatných mien z jedného príponou *ov, ova, ovo; in, iná, ino* prisvojovacie prídavné meno a spojte ho s tým druhým!

Žiak pero, babička vňuk, Anna rameno, sestra zahrada, sused žrebec, tetka vóz, rybár sieť, maliar obraz, pekar diež, myslivec pes, zahradníčka kvietko, pani izba, slečna zábava, Ján meč, Václav kabát, Pavel kniha, Miško písmo.

Takto: Pero je žiakovo. Vňuk je babičkin . . . .

159. úl. Spravte zo všetkých spojení slov v predošlej úlohe na iný spôsob vety a podčiarnite podmet raz a výrok dvarazy!

Takto: Žiakovo *pero* **píše**. Babičkin *vňuk* **sá hrá**...

160. úl. Napište 5 mien stavov ľudských a utvorte z každého prisvojovacie prídavné meno trojeho rodu a spojte s podstatnými menami!

ov, in sú mužského, *ova, ina* ženského a *ovo, ino* stredného rodu koncovky.

Takto: Mlynárov kameň, mlynárova mlynica, mlynárovo obilie. Sestrin prsteň, sestrina krava, sestriino tefa atď.

161. úl. **Harinok (sleď, haring).**

Jakú má hlavu? Jaké sú jeho oči? Čo nemajú? Čo chýbä ešte? Čo nachádza sa na zadnej čiastke hlavy? Čo sú žiabra? Načo sú tieto? Čo není k pozorovaniu? Jaké je jeho telo? Čím je pokryté? Čomu je harinok podobný? Čo je kormidlo? Čo sú veslá? Jako donáša sa k nám harinok? Kde sa chytá?

úzka, veľký, mihalnica, vonkajšie ucho, žiabrové klapky (pokrývky), červené mäsité lupenky, dýchanie, krk, dlhý, ztlačený, veľké šupiny (lupiny), člnok, chvost, plútvy, v súdkoch, more.

162. úl. **Včela.**

Čo je včela? Z koľko čiastok pozostáva jej telo? Jako sa menujú? Čo sa nachádza na hlave? Čo je hore na prsách? Koľko nôh má včela? Čo sa nachádza na zadnej čiastke? Čo môže ním činiť? Čo navštevuje včela pilne? Čo zhotovuje z kvetinovej štiavy? Čo že ešte snáša? Ktorá je jej spížiereň? Kto potrebuje jej vosk a mäd? Jaká je tedy včela človekovi?

hmyz, tri, hlava, prse a zadok, dve veľké oči, štyri krídla, šesť, žihadlo, pichnúť, kvetiny, mäd, vosk, úl (klát), človek, užitočný.

163. úl. **Strom.**

Čo je strom? Jaký je? Čo je dole na strome? Čo vyrastá zo pňa? Čo rastie na ratolesťach (letorostoch)? Čo robia stromy na jar? Jaké sú listy na jaseň? Jaký zostane skoro strom? Ktoré stromy nesú ihly? Ktorý ihličniak je deťom najmilším stromom? Jaký strom je dub? Jaký strom je hruška? Jaký je strom ľudom?

rostlina, vysoký, korene, haluze (konáre), listy, kvitne, zvädlé, žlté, holé, jedle, smrek, bory, vianoční stromček, lesný strom, ovocný strom, užitočný.

164. úl.

Tulipán.

Čo je tulipán? Ktorá čiastka trčí v zemi? Čo vyrastá z cibule von? Jaké sú listy? Čo ešte vychádza z cibule? Jaký je ten kvet? Čože chýbä mu však? Kto sadi tulipán? Čo je on pre zahradu?

kvetina, cibula, listy, široké, kvet, pestrý (strakatý), vôňa, zahradník, okrasa.

165. úl.

Raž a jačmeň.

Jaké steblá majú oba? Kde sedia u oboch zrná? Na ktorých plevných šupkách sú ostiny? Jaké je steblo ražné? Jaké je steblo jačmenné? Jako sú zrná ražné medzi plevnými šupkami? Jako jačmenné? Čie ostiny sú kratšie a užšie? Čo stáva sa s ražou? Čo zhotovuje sa z ražnej múky? Čo robí sa z jačmeňa?

prázne (duté), uzlovaté, medzi plevnými šupkami, vonkajších, dlhé, krátke, voľno, s nimi srastené, ražné, mleť, chlieb, krúpy, slad.

166. úl. Vypíšte z nasledujúcich viet podobne znejúce slová a udajte ich význam!

Nedbá-li kto na svoju povinnosť, ten je človek *nedbalý*. Veľká *pani* obcuje i s vysokými *pány*. Mnohí *páni* bývajú radi v spoločnosti vzdelaných *paní*. To je už *piata päta*, ktorú dievča uplietlo. Koho dobré bydllo *pichá*, toho sa chytá i *pýcha*. Ruka *pravá* nemá väčšieho *práva*, než *ľavá*. Kto kradne, má dlhé *prsty*. Dobrá zem má mn oho *prsti*. Dobrá *rada* poslúchne sa *rada*. Kto sám cíti bolesť *rany*, *neraní* tak snadno iného. *Ranní* čas je najlepší k učeniu. V Čechách není *solí*, ktorou sa pokrm *solí*. Keď matka na ulici *stála*, nehoda sa jej *stala*; ale na šťastie, že *stala* nehoda nebola *stála*.

Stupňovanie prídavných mien.

Bohatstvo (17. článok).

Každý človek môže byť hohatý, je-li so svojim spokojný. Pravda, že jedon od druhého je bohatší, ano ktosi musí byť i najbohatší. Ten, ktorý není bohatý, ale má čo potrebuje, je zámožný. I tu býva neкто od iných zámožnejší a jedon z viacerých najzámožnejší. Spokojný človek je šťastlivý, spokojnejší je šťastlivejší a najspokojnejší je najšťastli-

vejší. Kto má čisté svedomie, je blahoslavený, kto má čistejšie, je blahoslavenejší, kto najčistejšie, najblahoslavenejší.

167. úl. Vypíšte všetky prídavné mená na otázku jaký? jaká? jaké?!

Takto: bohatý, spokojný, bohatší, najbohatší atď.

Bohatý, bohatší, najbohatší sú tri stupne tej istej vlastnosti. Prvý stupeň je obyčajné prídavné meno; druhý stupeň sa od neho tvorí príviesením koncovky *ší, ejší*; tretí stupeň od druhého prídanim predpony *naj*. Premienanie týmito spôsobom menuje sa *stupňovaním* prídavných mien.

168. úl. Porovnávaj na spôsob prvej vety nasledujúce predmety jedon s druhým!

Skrček (krpatý) je taký malý jako dieťa. Sňah studený ľad. Mäd sladký cukor. Strom vysoký dom. Prádlo biele sňah. Pole široké lúka. Chlieb tvrdý kameň. Lopda guľatá guľa. Studňa hlboká baňa. Ľad hladký zrkadlo.

169. úl. Porovnajte dľa prvej vety nasledujúce predmety; podčiarnite prídavné meno v druhom stupni!

Vól je *silnejší* nežli krava. Prst dlhý palec. Starec starý chlapec. Šabla ostrá nôž. Kost tvrdá chrupka. Močiar mokrý lúka. Haluz slabá peň (kmen). Lávka úzka most. Kosa veľká kosák. Cverna hrubá (tlstá) hadbáv. Krv červená mäso. Žinka krátka provaz. Líška chytrá medveď. Syn mladý otec. Ovca sprostá koza. Cesta široká chodník. Jama hlboká járok. Železo ťažké drevo.

170. úl. Čo je ostrejšie od noža? Čo vyššie od kostola? hlbšie od rybníka? tvrdšie od železa? ťažšie od olova? dlhšie od metra? tenšie od stebľa? rýchlejšie od koňa? väčšie od ľavy?

Takto: Britva je ostrejšia od noža . . . .

171. úl. Porovnaj dľa návodu prvej vety nasledujúce predmety! Chrúst je malý, mucha je menšia, komár je najmenší. Nitka, žinka, provaz sú dlhé. Vidličky, špendlík, ihla sú končité. Med, striebro, zlato sú drahé. Jablko, hruška, pomaranč sú štiavnaté. Matka, otec, dedko sú starí. Obločnica, papier, pavučina sú tenké. Železo, olovo, zlato sú ťažké. Kabát, kožuch, duchna sú teplé. Kôň, slon, veľryba sú veľké. Dom, väža, vrch sú vysoké.

Listy.

172. úl. Karolko píše Ľudovítovi.

Kam nemôže Karol prísť? (škola). Čo ho bolí?

(krk). Kto nepustí ho preto von z domu? (rodičia). Čo má preto Ľudovít vykonať? (v škole oznámiť). Jaký úfa byť Karol zajtrá zas? (zdravý).

Miesto, deň mesiaca a rok.

Meno.

Takto sa napíše:

Milý Ľudovíte!

Ja nemôžem dnes do školy prísť. Bolí ma krk. Moji milí rodičia nepustia ma preto von z domu. Teda buď tak dobrý a oznám to v škole. Zajtrá úfam zas byť zdravým a do školy prísť.

Tvôj

Pezinok, dňa 1. septembra 1881.

uprimný priateľ
Karol.

173. úl. Ľudmilka Katerinke.

Čo je zajtrá? (Ľudmilke narodeniny). Koho Ľudmilka pozvala k tomu? (viacero priateľiek). Kto má tiež byť pri tom? (Katerinka). Kedy sa majú všetky sísť? (o 4 hodinách). Čo aby Katerinka neurobila? (neskoro neprišla). Koho má so sebou doviest? (malú Marku). Kto teší sa na zajtrok? (Ľudmilka).

Miesto, deň v mesiaci a rok.

Meno.

174. úl. Ondrejko rodičom.

Ondrejko praje svojim rodičom mnoho šťastia k novému roku. Ďakuje rodičom za všetko dobrodenie, ktoré od nich obdržal v minulom roku. Sľubuje byť v novom roku poslušným a usilovným. Bude svojich rodičov milovať a jim radosť činiť. Denne bude pána Boha prosiť, aby jeho milých rodičov ešte dlho zdravých a šťastných žiť nechal.

Miesto, datum.

Meno.

175. úl. Betka Aničke.

Anička sľúbila svojej priateľke Betke hrebíčkové a resedové semeno. Už je čas tu, že sa má siať. Betka prosí svoju priateľku, slovo držať. Anička môže jej hneď po donášačovi listu tie kvetinové semenka poslať. Ďakuje za láskavosť.

Miesto, datum.

Meno.

Poučky a pravidlá.

1. *Prisvojovacie prídavné meno* hovorí či? čia? čie? niekto lebo nečo je. Tvorí sa od osobných mužských príponou *ov, ova, ovo* a od osobných ženských príponou *in, ina, ino*. K. p. otcov, a, o; matkin, a, o.

2. Prís. príd. m. môže tiež stáť jako *výrok*: Dom je *otcov*. Vinohrad je *matkin*.

3. Prídavné mená (obyčajné) môžu sa *stupňovať*. Prvý stupeň je samo prídavné meno (tvrdý, pekný); druhý stupeň sa od neho tvorí príponou *ší, šia, šie*; *ejší, ejšia, ejšie* (tvrdší, peknejší) a tretí stupeň od druhého predponou *naj* (najtvrdší, najpeknejší). Nektore sú nepravidelné: dobrý, lepší, najlepší; zlý, horší, najhorší; veľký, väčší, najväčší; malý, menší, najmenší; vysoký, vyšší, najvyšší.

4. Nektore sa nestupňujú: večný, časný, mŕtvý, nemý, ústny, písenný, celý atď.; všetky prisvojovacie; hmotné: zlatý, strieborný, medený, drevený, lipový, dubový atď.; vlčí, vtáči, hovädzi atď.

5. Keď veta krom podmetu, výroku a spony inšie slová (čiastky vety) v sebe *neobsahuje*, menuje sa *holou vetou*.

Rozvinutá (rozšírená) veta.

Prívlastok.

a. Prívlastok je prídavné meno.

V čas žatvy (18. článok).

Dušné vetry vejú, zralé zbožie stojí, ostré kosáky evendžia, svižké škrovánky spievajú, uradovaná prepelica volá. Pílni ženci sa hrnú, štihlé steblá padajú, plná hrst sa ukladá, robotné ruky sa hýbu, lúbe slniečko zapadá. Smelé kone uháňajú, prázdne vozy prichádzajú, žltá pšenica sa nakladá, ďaleký hrom mumle, naložené vozy odchádzajú, dlhý bič plieska. Usilovní paholci bežia, pusté stodoly sa otvárajú, prázdne priestory sa plnia, trapné starosti miznú, radostné spevy sa rozliehajú, ustatí (ukonaní) ženci odpočívajú.

176. úl. Vypíš a. podstatné mená, b. prídavné mená, c. slovesá!

177. úl. Pýtaj sa po holých vetách a napiš odpoveď v jednotnom čísle!

Takto: Čo veje? Vetur veje . . . .

178. úl. Pýtaj sa ešte raz po holých vetách, odpovedaj však v množnom čísle!

Takto: Čo veje? Vetry vejú . . . .

179. úl. Odpíšte 18. článok a podčiarnite prídavné mená, ktoré *pred* podstatnými stoja!

Takto: *Dušné* vetry vejú. *Zralé* zbožie stojí . . . .

Prídavné meno *pred* podstatným stojáce, menuje sa vo vete *prívlastkom*.

180. úl. Pýtaj sa na prívlastky slovami: *jaký?* *jaká?* *jaké?*; v množnom čísle *jakí?* *jaké?*!

Takto: Jaké vetry vejú? Dušné vetry vejú . . . .

181. úl. Odpovedaj na tyto otázky a podčiarni v odpovedach prívlastky!

Jaké ovocie je nezdravé? Jaký človek nemôže hovoriť (mluviť)? Jaký pes je nebezpečný? Jaké nádoby sú priezračné? Jaké hrnce sú pevné? Jaký nápoj je voda? Jaký človek je kmín? Jaký vták je oriešok? Jakú chuť má cukor? Jaké šaty hrejú? Jaké kachle (pec) hrejú? Jaké črievice tlačia? Jaká kniha je biblia? Jaki žiaci bývajú chválení?

Takto: *Nezralé* ovocie je nezdravé . . .

182. úl. Napíš odpovede ešte na tyto otázky tak, jako v predošlej úlohe!

Ktoré kone sa menujú žrebce? Ktoré cesty sa menujú hradské? Ktorí mužovia menujú sa starci? Ktorých mužov voláme hrdinami? Ktorá voda je ľad? Ktorá tráva je seno? Ktoré kachle hrejú chytro? Ktoré deti sú siroty? Ktorý pocestný odpočíva? Ktoré drevo horí dobre? Ktoré rieky sú splavné? Ktoré stromy sa káčajú? Ktoré nože sa brúsa? Ktoré obilie sa žne?

Takto: *Mladé* kone sa menujú žrebce . . .

183. úl. Spoj nasledujúce pojmy vo vety a pripoj vhodné prídavné mená čo prívlastky!

Zlato - kov. Kukučka - vták. Dub - strom. Oceľ - železo. More - voda. Rýnok - miesto. Víchor - vetor. Domček - dom. Pustatina - kraj. Obor - človek. Trpaslík (skrček) - človek. Vraník - kôň. Teľa - hovädo. Sňah - voda. Zahrada - pozemok.

Takto: Zlato je *drahý* kov . . .

184. úl. Vyhľadajte z nasledujúcich viet tie prívlastky, ktoré majú na konci *y*, potom *a* a konečne *é*!

Pekný obraz teší človeka. Prívetivá primlúva sa každému ľúbi. Bociaň je holonohý vták. Nemocné dieťa je žalosť rodičom. Majetný človek môže chudobným udeliť. Pekná pieseň obveseľuje. Surové mäso nejedz! Čerstvý vetor pofukuje. Vrelá voda obarí. Čisté prádlo krásli človeka. Hustá hora je tmavá. Ľudský rozum je obmedzený.

Prídavné mená mužského rodu končia sa na *y*, ženského rodu na *a* a stredného rodu na *é*. O takýchto sa hovorí, že sú *tvrdého zakončenia*, lebo majú pred *y*, *a*, *é* tvrdú suhlásku.

185. úl. Vypíšte z nasledujúcich viet najprv prívlastky mužské, potom ženské, potom stredné!

Svet je božie dielo. Vôľa božia je svätá. Zabí skok

je obratný. Psí hlas do neba neide. Sovia hlava je okruhlá. Husie perie najlepšie hreje. I vlčia koža je užitočná. Slepacie vajco je biele. Soví let je tichý. Telacie mäso je chutné. Cudzí človek sa ostýcha.

Takto: Žabí, . . . sú mužského rodu.

božia, . . . sú ženského rodu.

božie, . . . sú stredného rodu.

Prídavné mená vychádzajú teda v mužskom rode tiež na *t*, v ženskom na *ia* a v stredňom na *ie*. Tyto sa menujú *mäkkého zakončenia*, lebo majú pred *i*, *ia*, *ie* mäkkú suhlásku.

186. úl. Odpíšte nasledujúce vety a podčiarnite prívlastky z prisvojovacích prídavných mien pozostávajúce!

Synovia Svatoplukovi boli nesvorní. Bratia Jozefovi išli do Egypta nakúpiť obilia. Pastieri Abrahamovi a Lótovi hádali sa o pašu. Učedník Kristov zaprel pána svojho. Súsedov sad je sporiadanejší než strýcov. Aničkina úloha je lepšia než Boženina. Pánov klobúk je lacnejší než panin. Služka statkárova je pracovitá. Reč utrhačova do srdca raní. Modlitba matkina mnoho vymôže. Slovo pochlebnikovo není uprimné. Kladiivo kováčovo býva ťažké. Pole leňochovo málo rodí. Dielo Hospodinovo dokonále je.

I prisvojovacie prídavné mená môžu byť *prívlastkami*. Odpovedajú na otázky *čí? čia? čie?*

Prívlastkami môžu teda byť: 1) prídavné mená tvrdo zakončené; 2) prídavné mená mätko zakončené; 3) prisvojovacie prídavné mená.

187. úl. Vypíšte všetky prívlastky s podstatnými menami, pred ktorými stoja!

1. *Dobrý* syn poslúcha rodičov.
2. *Láska dobrého* syna oproti rodičom nemá hraníc.
3. *Dobrému* synovi pán Boh odplatí.
4. *Dobrého* syna vychovať není maličkosť.
5. *Dobrý* synu, pamätaj na rodičov svojich!
6. Rodičia nesklamú sa v *dobrom* synovi.
7. S *dobrym* synom radosť žiť rodičom.

1. *Dobří* synovia sú na potešenie rodičom.
2. Radosť *dobrych* synov je, pomáhať rodičom.
3. Rodičia radi pomáhajú *dobrym* synom.
4. Pán Boh požehná *dobrych* synov.
5. *Dobří* synovia, ctíte rodičov svojich!
6. Nádej rodičov sa zakladá na *dobrych* synoch.
7. S *dobrymi* synmi bývajú radi rodičia.

Tu je to isté prídavné meno rozličnými *koncovkami popremieňané*. To sa menujú *pády*. Takých pádov je v jednotnom čísle 7 a v množnom tiež 7.

Premieňanie prídavných mien týmto spôsobom sa menuje jich *skloňovaním*. Viď tabuľku A na konci knižky!

188. úl. Odpíšte predošlú úlohu tak, aby bola reč o *dobrej dcére!* Pomáhajte si pri tom tabuľkou A, ženského rodu!

Takto: 1. *Dobrá* dcéra poslúcha rodičov.
2. *Láska dobrej* dcéry atď.

189. úl. Odpíšte tú istú úlohu tak, aby bola reč o *dobrom dieťati*. Podľa tabuľky A, stredného rodu!

Takto: 1. *Dobré* dieťa poslúcha rodičov.
2. *Láska dobrého* dieťaťa atď.

190. úl. Naučte sa nazpamäť skloňovať *dobry, á, é*; i v množnom čísle!

191. úl. Skloňuj dľa vzoru *dobry, á, é* nasledujúce prídavné mená: *silný, láskavý, drahý, temný!*

Tie koncovky v zátvorkách v množnom čísle na tabuľke A platia vtedy, keď sa vzťahuje prídavné meno na *mužské osoby*. Indy vždy platí tá druhá koncovka.

192. úl. Vypíšte všetky prívlastky s podstatnými menami, pred ktorými stojí.

1. *Dnešní* úkol dobre sa mi podaril.
2. Mám radosť z *dnešního* úkolu.
3. S chuťou sa posadil k *dnešniemu* úkolu.
4. Za hodinu previedol som *dnešní* úkol.
5. Úkole *dnešní*, potešil som sa s tebou!
6. Dúfam, že není chýb v *dnešnom* úkole.
7. Ukrátil som si chvíľu *dnešním* úkolom.
  1. *Dnešnie* úkoly dobre sa mi podarily.
  2. Mám radosť z *dnešních* úkolov.
  3. S chuťou som sa posadil k *dnešním* úkolom.
  4. Za hodinu previedol som *dnešnie* úkoly.
  5. Úkoly *dnešnie*, potešil som sa s vami!
  6. Dúfam, že není chýb v *dnešních* úkoloch!
  7. Ukrátil som si chvíľu *dnešními* úkolami.

I tu platí poznámka od úlohy 187.

193. úl. Odpíšte predošlú úlohu tak, aby bola reč o *dnešnej úlohe*. Viď tabuľku A, *božia!*

Takto: 1. *Dnešnia* úloha dobre sa mi atď.

194. úl. Odpíšte tú úlohu tak, aby bola reč o *dnešnom diele*. Viď tab. A, *božie!*

Takto: 1. *Dnešnie* dielo dobre sa mi atď.

195. úl. Naučte sa skloňovať nazpamäť boží, -ia, -ie; i v množnom čísle!

196. úl. Skloňuj dľa vzoru boží, -ia, -ie nasledujúce prídavné mená: jelení, večerní, vlčí, rydží!

197. úl. Vypíšte všetky prívlastky s podstatnými menami, pred ktorými stoja!

1. *Susedov* pozemok je veľmi úrodný.
2. U *susedovho* pozemku sa križujú cesty.
3. Tá zahrada sa tiahne až k *susedovmu* pozemku.
4. Naš strýco rádi by zamenili svoju lúku za *susedov* pozemok.
5. *Susedov* pozemku, jak si výnosný!
6. Na *susedovom* pozemku i pšenica výborne sa darí.
7. Naša lúka hraničí so *susedovym* pozemkom.
  1. *Susedove* pozemky sú veľmi úrodné.
  2. U *susedovych* pozemkov cesty sa križujú.
  3. Tá zahrada sa tiahne až k *susedovym* pozemkom.
  4. Naš strýco rádi by zamenili svoje lúky za *susedove* pozemky.
  5. *Susedove* pozemky, však ste výnosné!
  6. Na *susedovych* pozemkoch i pšenica výborne sa darí.
  7. Naša lúka hraničí so *susedovymi* pozemkami.

I tu platí poznámka od úlohy 187.

198. úl. Odpíšte predošlú úlohu tak, aby bola reč o *susedovej lúke*. Viď tab. A, *synova*!

Takto: 1. *Susedova* lúka je veľmi úrodná atď.

199. úl. Odpíšte tú istú úlohu tak, aby bola reč o *susedovom poli*! Viď tab. A, *synovo*!

Takto: 1. *Susedovo* pole je veľmi úrodné atď.

200. úl. Naučte sa nazpamäť skloňovať synov, -a, -o; i v množnom čísle!

201. úl. Skloňujte dľa vzoru synov, -a, -o tyto prísvojovacie prídavné mená: pánov, matkin, bratov, sestrin!

I pri tomto vzore koncovky v zátvorkách užívajú sa len vtedy, keď prídavné meno vzťahuje sa na *osoby mužské*.

202. úl. Pozorujte na dlhé a krátke samohlásky v týchto prídavných menách!

Dobrý, dobrého, dobrému, dobrého (*y*), dobrom, dobrým.

Múdry, múdreho, múdremu, múdreho (*y*), múdrom, múdrym.

Boží, božieho, božiemu, božieho (*i*), božom, božím.

Vtáči, vtáčeho, vtáčemu, vtáčeho (*i*), vtáčom, vtáčim.

Z tohto vidieť, že v koncovkách dlhé samohlásky sa *zkráta*, *jaknáhle v predchádzajúcej slabike je dlhá samohláska*, lebo v slovenčine dve dlhé slabiky vedľa seba v jednom slove stáť nesmia.

Toto platí pri *všetkých* premenách.

Výnimku robí len *ou* v siedmom páde, k. p. krásnou bránou.

203. úl. Skloňujte ohľadom na vyvinuté pravidlo v predošlej úlohe tieto prídavné mená: biely, krásny, stály; domáci, nesúci!

Ponevác tu v pni dlhá hláska sa nachádza, musia koncovky, *bárs by ináč dlhými byť maly*, krátkymi zostať.

Poučky a pravidlá.

1. *Holá* veta je tá, ktorá má v sebe len podmet a výrok (so sponou, lebo bez nej). Príklad: Vták lieta. Hora je hustá.

2. *Rozšírená* (vyvinutá) veta je tá, ktorá krom podmetu a výroku ešte i *inšie častky* obsahuje. Príklad: *Spevavý vták lieta. Mladá hora je hustá.*

3. Dostal sme rozširovali vety *prívlastkom*. Prívlastok je bližšie označenie podstatného mena.

4. Prívlastok môže byť:

a) prídavné meno tvrdého zakončenia na otázku jaký, -á, -é.
K. p. *Usilovný* žiak píše.

b) prídavné meno mäkkého zakončenia na otázku jaký, -á, -é.
K. p. *Zimní* vetor fučí.

c) prisvojovacie prídavné meno na otázku či? čia? čie? K. p. *Otcov* dom shorel.

5. Takéto prívlastky môžu stáť *pred* alebo *za* podstatným menom, ku ktorému patria.

6. Prídavné mená skloňujú sa v 7 pádoch jednotného a 7 pádoch množného čísla.

7. V ktorých pádoch pri skloňovaní prídavných mien tvrdé *y* lebo *ý*, a v ktorých *i*, *í* sa písať musí, vidieť z tabuľky A na konci knižky.

8. *Dve dlhé slabiky nesmia v slovenčine v jednom slove vedľa seba stáť*. Preto keď je v pni lebo koreni slova dlhá samohláska lebo dvojhláska, musí za tou dlhou slabikou nasledujúca koncovková slabika *krátkou* zostať, bárby ináč dľa pravidla mala byť dlhou. K. p. *pekný* má dlhé *ý*, *múdry* už má krátke, lebo v predchádzajúcej slabike to *ú* je dlhé. Tak i *žltý*, -á, -é, ale *čierny*, *čierna*, *čierne*. *Teľací*, -á, -é, ale *domáci*, -a, -e.

Pravopisné cvičenia.

204. úl. Odpíšte nasledujúce vety a dajte pozor na tvrdé a mäkké, na dlhé a krátke i!

Kameň je tvrdý. Cukor je biely. Ovčí syr je chutný. Zimní deň je krátky. Súci remeselník je vítaný. Svieži chlieb je mäkký. Hoblík je ostrý. Tchorí kozuch smrdí. Peň je hrubý. Rybí tuk je zdravý. Míkvý klas je zlý. Pávi chvost je krásny.

205. úl. Odpíšte a pridajte patričnú koncovku!

Chlapec je mlad-. Boh je všemohúc-. Človek je tvor bož-. Orl- zrak je ostr-. Topol je štíhl-. Jastrab- zobák je siln-. Pes je živočích domác-. Ps- ňuch je veľmi bystr-. Spev slávič- je krásn-. Koz- pysk je rastlina. Škreklav-

páv- hlas je odporn-. Obor je veľk-. Lv- rev je ohromujúc-. Uheľ je čiern-. Hus- tuk je vzácn-.

Pozorovať: 1) po mäkkých hláskach sa píše mäkké i, í; 2) po tvrdých sa píše tvrdé y, ý; 3) z mena *živočícha* utvorené prídavné má mäkké i, í; 4) za predchádzajúcou dlhou slabikou smie nasledovať len *krátka*.

206. úl. V nasledujúcich vetách prídavné mená doplniť koncovkou patričného rodu!

Vôľa bož- je svät-. Dielo bož- je stál-. Dielo ľudsk- je nestál-. Žab- skok je šikovn-. Žab- telo je nah-. Hus- chod je zdĺhav-. Hus- perie je vzácn-. Ps- hlas do neba neide. Šíp čili ps- ruža je červen-. Sov- let je tich-. Sov- hlava je okrúhl-. Zviera domác- je krotk-. Vlčina je vlč- koža. Sviež- ovocina je chutn-.

207. úl. Doplňte koncovky!

Stôl býva dľa podoby štvorhrann-, okrúhl-; dľa látky dreven-, železn-, kamenn-; dľa upotrebenia písac-, šijac-, jedac-. Koža je dľa pôvodu hovädz-, ps-, teľac-, koz-; dľa zovňajška surov-, vyroben-; dľa hmatu tvrd-, mäkk-. Mlieko je dľa pôvodu kravsk-, ovč-, koz-, osl-; dľa chuti sladk-, kysl-; dľa dobroty hust-, riedk-.

b a p. Zub, sup.

208. úl. Odpíšte nasledujúce slová: zub(zuby), zúbky, dub, dubky, vrub, vrúbky, lub, holub, holúbky, kľb, kľbko, žlab, žlábky, hrab, úhrabky, lebka, trúb, trúbka, drob, drobky, rýb, rybka, hĺbka — sup, lup, chl, chlčky, šíp, šipky, snop, snopky, čep, čipky, lep, lepkavý, sklep, skliepky, stupka, sypký, sýpka.

Spoluhlásky prijímajú často zvuk jim podobných hlások, čo menuje sa *spodobovaním* suhlások. K. p. v tých slovách vyše zneje *b* tak jako *p*.

Dľa toho delia sa suhlásky na

hlasné: b, d, ď, g, h, v, z, ž, dz, dž

a temné: p, t, t', k, ch, f, s, š, c, č.

Stojí-li hlasná pred temnou, stáva sa vo vyslovení tiež temnou, a *naopak*.

Tiež na konci slova zostávajú hlasné temnými.

Ponevác tu dľa výslovnosti není zrejmó, má-li sa písať *b* lebo *p*, predĺžme si nejako to slovo, tak aby za tou otáznou hláskou samohláska nasledovala, a hneď ju celkom určite rozoznáme. K. p. *zub* predĺžme na *zuby* a hneď očujeme, že tam veru *b* treba a nie *p*. Toto platí i u nasledujúcich úloh.

d, t. Plod, plot.

209. úl. Odpíšte: Ľad, slad, sladký, rad, riadky, hlad, sad, mäď, posádka, vred, plod, úhod, riedky, hlad-

ký, prudký, vodka — let, plat, mlat, kohút, plot, most, ret, pot, matka, statky, päťka, zátka, jatka.

Tu zneje *d* jako *t*. Ostatné vid' predošlú poznámku!

ď, ť. Slaď, plať.

210. úl. Odpíšte: loď, loďka, meď, káď, žrď, seď, hľaď, piaď, ceď, poď, neblúď, choď, zahoď, medveď, dážď, — čnosť, trať, úvrať, lakeť, plášť, počet, prýšť, vechet, pažiť, niť, obeť, pečať, česť, milosť.

Tu znie *d* jako *t*.

v, f. Lev, ráf.

211. úl. Odpíšte: lev, rev, splav, plávka, chliev, chlievky, krov, krôvky, lov, lovčí, spev, práv, ohlávka, oddávky, dievka, lávka, dávka — piť, pať, puť, hať, ráf, húf, rýf, Jozef, trať.

Tu znie *v* skoro jako *f*.

Ďalšie podobné úlohy nasledujú neskorej.

212. úl. Odpíšte nasledujúce slová, ktoré majú v pni *y*, a zapamätajte si ich!

Po *b*: by, byť, obydlie, kobyľa, obyčaj, bylina, bystrý, býk, býl, byvol;

po *l*: lyko, lýtko, lysý, mlýn, plývať, oplývať, plyn, polynok, slyšať.

213. úl. Podobne predošlej úlohe.

Po *m*: my, myseľ, myť, mydlo, hmyz, myš, mýto, mýliť sa, šmýkať sa, zamykať, priesmyk, myrta;

po *p*: pýcha, pytel, pýr, pýriť sa, pyramida, pysk, kopyto, zpytovať sa, trpytiť sa, pykať.

214. úl. Tiež tak!

Po *s*: sychravý, sýkora, syn, sypať, sýr, sysel, sytý, osyka, sirup;

po *v*: vy, vykať, zvykať, vydra, výr, vysoký, výskať, vyť, vyza, vyžla;

po *z*: jazyk, nazývať, ozývať sa, vzývať.

215. úl. Odpíšte a napíšte ešte viacej podobných!

Vy-niesť, vychodiť, výklad, výraz, výzor, vyliat', vypiť, vybiť, vypustiť, výpustok, výmysel, atď.

Predpona *vy, vý* píše sa vždy s tvrdým *y, ý*.

Slohové cvičenia.

216. úl. Vyprávka dľa otázok.

Dve kozy.

Kto išiel cez lávku? (dve kozy). Jaká bola tá lávka? (veľmi úzka). Čo nechcela žiadna urobiť? (vy-

hnúť, vystúpiť sa). Do čoho prišli preto? (do zvady). Čo urobily? (rozbehly sa proti sebe a dľcaly sa). Kam padly obe? (do vody). Čo zachránily len s namáhaním? (svôj život).

217. úl. Opíš väžu!

Väža.

Čo je väža? Kto ju staval? Jaká je? Čo je obyčajne na končiari pripevnené? Čo visí vo väži? Čo sa nachádza ešte vo väži? Ktoré stavanie má väžu?

stavanie, murári a tesari, vysoká, križ, zvony, hodiny, kostol.

218. úl. Podobne: **Myš.**

Čo je myš? Jaká je? Jaká je jej hlava? Čo stojí okolo nosa? Jaké sú oči? Čo žerú myši rádi? Čo môžu robiť zubami? Jaké sú preto ľuďom? Čo sa s nimi robí? Kto chytá myši? Čo nastavujú ľudia?

zvíera, malá, končitá, fúze, jasné, slaninu, hľodať lebo hrýzť, škodlivá, chytajú sa, mačka, slopec (past).

219. úl. **Jež.**

Čo je jež? Jaký má pysk? Ako sa ešte menuje? Jaké sú jeho uši? Jaké má nohy? Čím je celé jeho telo pokryté? Čo robia tie pichláče? Čo je jeho pokrmom?

Čo že žere ešte? Kde má svoj brloh? Čo robí v zime? ssavec, končitý, rypák, krátke, krivé, pichláčmi, pichajú, myši a iné malé zvieratá, ovocie, húštie, spať.

220. úl. Vyprávka dľa básne.

Spachtoš.

Už slniečko nad krajinou dosť vysoko stálo, a Ďurikovi sa ešte sladko buvíkalo. „Stávaj Ďurko!“ matka k nemu už po tretie vraví; ale Ďurkovi je dobre, on sa hluchým spravi. „Čakaj spachtoš!“ a tichúčko ku posteli kročí, — plný pohár čerstvej vody suchne mu do očí. Vychytil sa jako jeleň a dal sa do plaču: — „vidíš Ďurko, tak z postele čerství chlapani skáču!“

Kde stálo na nebi slniečko? Kto ešte spal vtedy? Čo mu hovorila matka? Koľko razy ho napomenula, aby hore stal? Jakým sa urobil Ďurko? Čo si pomyslela matka? Čo urobila? Či potom už stal hore? Prečo plakal? Čo mu matka potom riekla?

b. Prívlastok je prisvojovacie zámeno.

Najmilšie barvy (19. článok).

Ondrej a Hanka hádali sa, ktorá barva by najkrajšou bola. Ondrej hovoril: „*Moja najmilšia barva je červená. Červené sú naše ruže v zahrade*“. Hanka riekla: „*Ja ľúbim najviac modrú (svetlú) barvu. Pozri na nebo, jeho barva je modrá! Modrá je i tvoja najmilšia kvetina, fialka*“. Otec však pravil: „*Vaše dohadovanie je marné. Všetky barvy sú pekné. Jich najväčšiu krásu a veľebu obdivujeme na dúhe*“. Pri tom ukázal na nebo, kde práve nádherná (rozkošná, utešená) dúha sa skvela.

221. úl. Pýtajte sa po význačne tlačených slovách otázkou *čí? čia? čie?* a odpovedajte v celých vetách!

Takto? Čia najmilšia barva je červená? *Moja najmilšia barva je červená . . . .*

Slová: *môj, tvôj, jeho* (jej, jeho); *náš, váš, jich* (ích, jejich) sú prisvojovacie zámená, ktoré sa tiež čo *prívlastky* užívajú.

Tu tiež rozoznávame tri osoby (1., 2., 3.) a tri rody: *môj, moja, moje* atď.

222. úl. Napíšte s každým prisvojovacím zámenom vetu na tento spôsob: *Môj* kabát je nový.

Tyto zámená skloňujú sa dľa tabuľky *B* na konci knihy.

223. úl. Skloňuj dľa *môj* na tab. *B* tiež *tvôj, svôj, náš, váš!*

Jeho, jej; jejich (*jich, ich*) sa nesklonujú.

Môj kurín (20. článok).

Dvôr *môjho* otca má tienny kút. V tomto kúte nachádza sa *môj* kurín. On je *moja* radosť a *moje* najmilšie miestečko. *Moje* kury znajú *moje* kroky už z ďaleka. *Môj* kohút so zlatými perami čuje *môj* hlas náležite. Keď ruku vystrem, prinde smelo ku mne. Zkúma *moju* ruku zobákom. Pri tom škúli ustavične po *mojom* vačku. Veľmi rád by nečo dostal. Ukážem-li mu otrusinky (omrvinky, odrobinky), tak neustúpi prv od *môjho* boku, dokiaľ mu *jich* nepotrúsím. Teraz prindú i *moje* sliepky k tomu. To je krákorenie! Tu sa smeje *moje* srdco. *Moje* sliepky by som nepredala, ani čoby mi koľko za ne ponúkali.

224. úl. Odpíšte ten článok a podčiarnite prisvojovacie zámená, ktoré jako prívlastok stoja!

Takto: *Dvôr môjho otca atď.*

225. úl. Vyprávaj ten článok tak, jakoby ten kurín tebe i s tvojimi bratmi a sestrami patril!

Takto: *Náš kurín. Dvôr nášho otca atď.*

226. úl. Vyprávaj to tvôjmu priateľovi, ale tak, že jemu ten kurín patrí!

Takto: *Tvôj kurín. Dvôr tvôjho otca atď.*

227. úl. Vyprávaj to tvojim priateľom tak, že jim ten kurín patrí!

Takto: *Váš kurín. Dvôr vášho otca atď.*

228. úl. Vyprávaj tu vyprávku tak, že ten kurín susedovmu synovi patrí!

Takto: *Jeho kurín. Dvôr jeho otca atď.*

229. úl. Vyprávaj tak, že ten kurín susedinej dcére patrí!

Takto: *Jej kurín. Dvôr jej otca atď.*

230. úl. Vyprávaj tak, že kurín susedinmu dievčaťu patrí!

Takto: *Jeho kurín. Dvôr jeho otca atď.*

231. úl. Vyprávaj tak, že kurín všetkým deťom susedovym patrí!

Takto: *Jich kurín. Dvôr jejich otca atď.*

c. Prívlastok je ukazovacie zámeno.

Na jarmaku (21. článok).

Deti, poďte so mnou na jarmak! Poobzierajte si šiatre a búdy. Tento rad patrí perníkárom a cukrárom. Tu je mnoho sladkých vecí. Tamten rad má plátno a šaty. Malí a veľkí ľudia navštevujú ho pilne. Tento priekupec už všetko popredal, a támtá žena ani nestačí peniaze čítať. Včul sa obráťme k hentomu slobodnejšiemu miestu. To sú tam hračky. Taký tovar je u detí obzvlášte obľúbený. Všade vidieť veselé detské tváre. Títo chlapci tahajú malú káru s drevom. Tá istá je ešte celkom nová. Henty (tamtie) dievčence objímajú svoje lútky (panenky). Všetko sa raduje. I my si spravíme radosť. Tento buben dostanete vy väčší chlapci, a toho koňa dreveného vy menší. A včul choďte spešne domov!

232. úl. Vypíš z tohto článku tie vety, v ktorých nachádza sa čo prívlastok 1) ukazovacie zámeno *tento, táto, toto*; 2) uk. zám. *tamtien* (*henten*), *tamtá* (*hentá*), *tamto* (*hento*); 3) uk. zám. *taký, taká, také*; 4) uk. zám. *ten istý, tá istá, to isté*!

Takto: *Tento* rad patrí perníkárom a cukrárom . . . .

Teda i *ukazovacie zámená*: ten, tá, to; tento, táto, toto; henten, hentá, hento; taký, taká, také; ten istý, tá istá, to isté; onen, oná, ono; atď. môžu stáť čo *prívlastky* pred podstatnými menami.

Skloňujú sa dla *ten, tá, to* na tabuľke *B* na konci knižky. *Onen, oná, ono* ide dla *jedon, jedna, jedno* na tab. *C*.

d. Prívlastok je číslovka.

Hádka (22. článok).

Dve hlavy nosím do hora, dve ramená mi visia dolu, šesť dlhých nôh mi načítaš, avšak len štyri nohy upotrebujem; mám tiež len desať palcov na všetkých nohách spolu. Jako má sa rozumet tomu?

233. úl. Odpíš a podčiarni číslovky!

Tu sú číslovky *prívlastkami*.

334. úl. Vypíš všetky podstatné mená s číslovkami a zaobal jich do nových viet!

Takto: Žiadne zviera nemá *dve hlavy* . . . .

235. úl. Odpovedaj na nasledujúce otázky a podčiarni všetky prívlastky, ktoré *základnými číslovkami* sú vyjadrené!

Základné číslovky menujú sa tyto: *jedon, dva, tri, štyri, päť* atď. až do nekonečna.

Skloňujú sa dla tabuľky *C* na konci knižky.

Koľko dní má týdeň? Koľko mesiacov má rok? Koľko nôh má pes? Koľko prstov má človek na každej ruke? Koľko palcov nachádza sa na nohách? Koľko máš ty ramien? Koľko ramien má desať ľudí? Koľko dní má jeden mesiac? Koľko litrov má hektoliter? Koľko kilogramov má metrický cent? Koľko nôh má chrúst? Koľko nôh má pavúk? Koľko lístkov má ďateľina? Koľko kúskov má kopa? Koľko vecí patrí do jedného tučta? Koľko máš rokov? Koľko kusov robí jedon pár? Koľko hárkov činí knihu papieru?

Takto: Týdeň má *sedem* dní . . . .

236. úl. Napiš *radové číslovky* od 1—12 (od jedného po dvanásť) číslicami (ciframi) a slovy!

Takto: 1. = prvý, prvá, prvé; 2. = druhý, á, é; 3. = tretí, ia, ie;

I *radové číslovky* upotrebujú sa za *privlastky*.

237. úl. Odpovedz na nasledujúce otázky a podčiarni privlastky z radových čísloviek utvorené. Postav ku každej radovej číslovke i číslicu (cifru) zodpovedajúcu!

Kolkáty deň týždňa je nedeľa? útorok? sobota? streda? pondelok? piatok? štvrtok? Kolkáty mesiac v roku je december? október? august? februar? november? juli? januar? marec? máj? september? april? Kolkáty sedíš ty v lavici? Na ktorý deň pripádajú tvoje narodeniny? Na ktorý deň pripádajú vianoce? Ktorý deň počína rok?

Takto: Nedeľa je prvý (1.) deň týždňa (v týdni).

238. úl. Napiš z predošlej úlohy mená dní a mesiacov v pravom poriadku!

Takto: Nedeľa, pondelok atď.

239. úl. Vypíšte číslovkami udané privlastky z úloh 140., 141., 142., 143. a 144.!

240. úl. Odpíšte nasledujúce vety:

Všetci ľudia sú k blaženosti stvorení. Mnoho je povolaných, ale málo vyvolených. Všetku nádej skladajte v Bohu. Kolko hláv, tolko smyslov. V susedovej zahrade niekoľko stromov vyschlo. Žiadon človek všetkým ľuďom neuhovie. Každý človek musí zomrieť. Mnohý človek si dobrovoľne na zdraví škodí. Čo platno človekovi, keby celý svet získal a na duši svojej zkázu trpel?

Vyznačené slová sú *neurčité číslovky*, lebo udávajú len *neurčite* mnohosť. Bývajú buď výrokami buď privlastkami.

c. Privlastok je podstatné meno v 2. páde.

Hora jako obydlie (23. článok).

Hora je obydlie jeleňov. I srny a zajáce vyhladávajú húštavy hôr. Hniezda vtákov sú tu bezpečné. Listy stromov chráňa jich. I veverka žije tu. Ovocie dubov poskytuje jej pokrm. Nepohrda ona však ani jádrami orechov. Na spodu videt diery králikov. Tyto prekážajú zrostu koreňov. Vedľa ležia podzemné komory myšičiek. Tiež kôra borovic je oblúbeným miestom sdržovania. Tam nachádzajú sa dlhé chodby chrobákov, a s vrchov koruny zvučí bzučanie včeličiek. Všetkým dáva hora lacnú a priestrannú hospodu.

241. úl. Pýtaj sa po prívlastkoch, ktoré skrz *podstatné mená* v 2. páde vyjádrené sú, a odpovedaj v celých vetách!

Takto: Čie obydlie je hora? Hora je obydlie *jeleňov*. Čie húšťavy vyhľadávajú srny a zajáce? Srny a zajáce vyhľadávajú húšťavy *hôr*.

Tieto poznačené slová sú tiež *prívlastky*, vyjádrené *podstatnými menami* v 2. páde.

Tiež *podstatné mená* skloňujú sa v siedmi pádoch jednotného a v siedmi pádoch množného čísla. Viď tab. D na konci knižky!

242. úl. Pýtajte sa ešte raz jako v predošlej úlohe, odpovedajte však tak, aby *podstatné mená* v 2. páde v *jednotnom čísle* stály.

Takto: Čie obydlie je hora? Hora je obydlie *jeleňa*.

243. úl. Skloňujte dľa vzoru *chlap* (tab. D) slová: pán, brat, sused, stolár.

Dľa tohto vzoru skloňujú sa *podstatné mená* mužského rodu *osobné*, vychádzajúce na *tvrdú* lebo *obojetnú* suhlásku.

244. úl. Skloňujte tiež dľa vzoru *muž* tyto: zať, priateľ, samec, tovaryš.

Dľa tohto vzoru skloňujú sa *podstatné mená* mužského rodu *osobné*, vychádzajúce na *mäkkú* suhlásku.

245. úl. Skloňujte dľa vzoru *dub* tyto: buk, strom, plot, rok.

Dľa tohto vzoru skloňujú sa *podstatné mená* mužského rodu *neživotné*, vychádzajúce na *tvrdú* lebo *obojetnú* spoluhlásku.

246. úl. Skloňujte dľa vzoru *meč* tyto: kľúč, koš, mozol, klinec.

Dľa tohto vzoru skloňujú sa *podstatné mená* mužského rodu *neživotné*, vychádzajúce na *mäkkú* suhlásku.

247. úl. Skloňuj dľa vzoru *ryba* tyto: žena, víba, sova, krava.

Dľa tohto vzoru skloňujú sa *podstatné mená* ženského rodu, ktoré pred *a* majú *tvrdú* lebo *obojetnú* suhlásku.

248. úl. Skloňuj dľa vzoru *duša* tyto slová: ruža, hrča, vôňa, núdza.

Dľa tohto vzoru skloňujú sa *podstatné mená* ženského rodu, ktoré pred *a* majú *mäkkú* suhlásku.

249. úl. Skloňuj dľa vzoru *zem* tyto: pec, krv, posteľ, loď, reč, moc.

Dľa tohto vzoru skloňujú sa *podstatné mená* ženského rodu, ktoré sa na *spoluhlásku* (suhlásku) končia. Nektore prijímajú v d ktorých pádoch *i*, druhé *e*.

250. úl. Spoj tyto slová do viet (vo vety)!

Vôňa ruža — hrebíček lúbežná. Spev slávik — kos príjemný. Kožušina kuna — líška teplá. Končiar šabľa — pika ostrý. Steblo raž — pšenica zelený. Uši osel —

zajác dlhý. Pelechý jazvec — škrečok (chrčok) ležia pod zemou. Srst kone — kravy mäkký. Perie havran — kávká čierny. Jan syn Zachariaš — Alžbeta.

Takto: Vôňa ruže a hrebíčku je íubežná.

Čím sú vo vete tie vyznačené slová?

O stromoch.

Korene duby - buky uzlovatý. Peň topoly - palmy štihlý. Kôra javor - buk hladký. Koruna lípa - gaštan velikolepý. Ratolesti breza - vrba ohybké. Ihlice borovica - modrín (smrek) končítý. Kvety jaľša - lieska menujú sa kočičky (jahňade). Plody jedle - smreký menujú sa šišky. Jahody kaliny - báz žerú vtáci. Drevo čerešňa - orech zrábä sa na izebné náradie.

251. úl. Tak, jako predošlá úloha.

Takto: Korene *dubov* a *bukov* sú uzlovaté.

252. úl. Skloňuj dľa *slovo* (tab. D.): zlato, súkno, delo, vojsko.

Dľa tohto vzoru skloňujú sa podst. m. *stredného rodu*, vychádzajúce na *o* s predchádzajúcou *tvrdou* suhláskou, a len množný počet majúce na *a*, jako: *krosna, vráta, ústa*.

253. úl. Odpíšte nasledujúce slová, ktoré *žiadneho množného čísla nemajú*, a hľadajte ešte podobné!

Kamenie, zbožie, perie, obilie, okutie, piesok, prach, mlieko, zdravie, veselie, svedomie, šťastie . . . .

254. úl. Odpíšte nasledujúce slová, ktoré *žiadneho jednotného čísla nemajú*, a hľadajte ešte podobné!

Pľúca, máry, otruby, plevy, vidly, vážky, Uhry, Čechy, dvere, hrable, jasle, husle, kliešte, konope, sane, Košice, Dražovce, hromnice, letnice alebo turice, vianoce, drobky, čary, patoky, odpustky, ostatky, mravy, pačesy, hody, nožnice, nohavice . . . . .

255. úl. Skloňuj dľa vzoru *pole*: srdce, vrece, oje, nebe, ohnište.

Dľa tohto skloňujú sa podst. m. *stredného rodu*, vychádzajúce na *e* alebo *o* s predchádzajúcou *mäkkou* spoluhl.: *vrece, vrecó*; *plece, pleco*; *nebe, nebo*; atď. potom na *šte*: *strnište, smetište*, atď.

256. úl. Skloňuj dľa *umenie*: videnie, kamenie, zdravie, šťastie, uhlie.

Sem patria všetky podst. m. na *ie*. — Také podst. m., ktoré neznamenajú skutočnú osobu lebo vec, lež buď *vlastnosť* alebo *povahu*, jako mladost, starost, choroba, buď *stav* alebo *čin* samostatným myslený, jako sen, beh, východ, západ, menujeme *odtaženými* podst. menami. Sem patria všetky od slovíes pochádzajúce na *ie*, bitie, učenie, čítanie atď.

Ostatnie podst m. (mená skutočných osôb, zvierat a vecí) menujeme *skutočnými* podstat. menami.

257. úl. Vypíšte z. čítanky 20 skutočných a 15 odtažených podstatných mien!

258. úl. Skloňuj dľa *semä*: bremä, plemä, temä, rámä, vemä.

Tieto vychádzajú i na *eno*: bremeno, semeno, temeno, plemeno, rameno, vemenó (vymeno) a skloňujú sa dľa *slovo*.

259. úl. Skloňuj dľa *kura*: háďa, dievča, chlapča, dieťa.

Sem patria zmenšené na *a* a mladé zvieratá vyznamenávajúce: jahňa, osla, žriebä, káča, morča, húsa, prasa atď.

260. úl. Zodpovedaj nasledujúce otázky prívlastkom z podstatného mena v 2. páde!

Čia strecha je končitá? Čí vrchol je stromovým obrastlý? Čie prsty majú pazúry? Čí nos menuje sa rypák? Čí zobák je malý? Čí chod je vzpriamený? Čie uši sú dlhé? Čia koža vyrába sa na remeň? Čie štetiny upotrebovávajú sa na kefy? Čie mäso sa pečie? Čie telo má bodláče? Čí pokrm pozostáva z červikov? Čí syn bol Jozef? Čie hlavné mesto leží na Dunaji?

Takto: Strecha *váže* je končitá . . . .

261. úl. Čoho sú nasledujúce veci čiastkou?

Hlava, prst, haluz, list, krídlo, šupa, škrupina, strecha, ucho, rúčka, koleso, korene, šupiny, štetiny, pazúry.

Takto: Hlava je čiastka *tela* . . . .

262. úl. Učín v nasledujúcom z prídavného mena podstatné v 2. páde!

Domové dvere, kráľovský trón, cisárska ríša, ritterský hrad, žiacky sošit, dedinský kostol, pekarský sklep, lesný kraj, jazdecká šabľa, ihlové ucho, učiteľský plat, rychtársky dom, domová pokladnica, slovenský obyčaj, roľnícky zvyk, hrnčiarsky riad, kňazské povolanie.

Takto: Dvere *domu*, trón *kráľa*, ...

263. úl. Odpíšte ešte raz úlohy 187., 192. a 197. ! Tam najdete podstatné mená s prídavnými spolu skloňované.

Poučky a pravidlá.

I. Holá veta môže sa rozšíriť *prívlastkom*.

II. Prívlastok môže byť:

1. bár jaké prídavné meno, na otázku *jaký? á? é?; či? čia? čie?*
2. prisojovacie zámeno, na otázku *čí? čia? čie?* Prikl. *Môj kabát; váš dom.*

3. ukazovacie zámeno, na otázku *ktorý? á? é?*

Príkl. *Tento* strom; *oná* víba.

4. číslovka (základnia), na otázku *koľko?*

Príkl. *Sedem* dní.

5. číslovka (radová), na otázku *koľkátý? a? e?*

Príkl. *Siedmy* deň.

6. číslovka (neurčitá). Príkl. *Všetci* ľudia; *každý* človek.

7. podstatné meno v 2. páde, na otázku *koho? čoho? či? čia? čie?*

Príkl. Strecha *domu*; obyčaj *pána*; šaty *panej*.

Miesto podst. m. v 2. páde sa v slovenčine často užíva prídavného mena: strecha *domová*; obyčaj *pánova*; šaty *panine*.

- III. Podstatné mená, prisvojovacie a ukazovacie zámená, číslovky skloňujú sa v 7 pádoch v jednotnom a množnom čísle, tak jako to patričné tabuľky na konci knižky ukazujú.

Pravopisné cvičenia.

h, ch Luh, duch.

264. úl. Odpíšte: Boh, prah, dlh, luh, vrah, hloh, kruh, pstruh, druh, Váh, nočlah, koželuh, vlhký, ľahký, krehký — prach, duch, sluch, mech, moch, Čech, orech, pelech, beloch, černochoch, leňoch.

Tu zneje *h* jako *ch*. Viď úlohu 208. s poznámkou.

g, k, Glg, krk.

265. úl. Odpíš: Glg, grg, strýg, vrzg, druzg — rak, vták, chrobák, prask, tresk, plesk, blesk.

Tu znie *g* jako *k*.

z, s. Mráz, hlas.

266. úl. Odpíšte: Vôz, vozka, mráz, odraz, obraz, obrázky, slizký, mrzký, klzký, roztať, úkaz, ukážka, Francuzko, lez, lezci, vez — les, pes, hlas, hláska, čas, častý, pás, páska, klas, klásky, nos, pros, vosk, voskár, láska, kôstka, Rus, Rusko.

ž, š. Nôž, voš.

267. úl. Odpíš: Lež, viežka, slúž, služka, diež, diežka, váž, vážky, nôž, kráž, bôžkovie, družky, rožky, tvarožky, bež, bežci — pliešky, súš, zkuška, mušky, pešky, liška, Češka, Vlaška.

Tu znie *ž* jako *š*.

dz, c. Vádzka, vyplácka.

268. úl. Odpíš: Schôdzka, prechádzka, vychádzka, zachádzka, obhádzka — válec, nemeč, nemecký, vedecká.

Tu znie *dz* jako *c*.

dž, ě. Hádžte, páčte.

Tu znie dž jako ě.

269. úl. Vyhľadajte v nasledujúcich slovách hlasné hlásky a udajte jako sa premeňujú: Vták, včela, v koši, obchod, občan, obcovať, sladký, ľahký, od pána, mladší, nízky, rozťaž, z chyže, ťažký, schôdzka, sádzte.

270. úl. Pozoruj spodobovanie suhlások ešte v nasledujúcich vetách, odpíš ich a podčiarni tie suhlásky, ktoré zvuk menia!

Po niti doviješ sa *klbka*. Učenie má koreň horký, ale *plod sladký*. Jaký pán, taká *čeliadka*. *Hlbka* Čierneho Mora je veľká. Práca je len dotiaľ *obťažná*, dokiaľ sme jej neprivykli. Nemocný pečlivej *obsluhy* potrebuje. Každý *občan* má si byť povedomý svojich práv. Spojené *obce* americké požívajú úplnej samosprávy. *Obchodom* bohatnú *jednotlivci* a celé národy. Malá čiast zeme zo všetkých strán vodou *obstúpená* zove sa *ostrov*. Kto dobre počne, jako by v *prostredku* bol. *Kladka* je stroj zdvíhací. *Prudká* vášeň zdravie podrýva. Malá *hádk*a často veľké *následky* máva.

Takto: Po niti doviješ sa *klbka* . . . .

271. úl. Jako predošlá!

Odpadky z pivovárov poskytujú dobytku dobrý nápoj. *Hladké* veci bývajú husté. Kôň má krátku *hladkú* srst'. *Kráľovstvo* delené nemáva trvania. Dobrá *orca* mnoho neblačí, ale mnoho vlny dáva. *Plavca* na suchu a *jazdec* bez koňa nepoznáš. *Kavka* hubí škodlivý hmyz. *Nohty* sú na rukách a nohách; ony sú ochranou a *podporou prstov*. *Ľahké* veci nesú sa do výše. Lepší *blízky* *sused* než ďaleký priateľ. Verná *služka* často služby nemení. *Vlhké* obydlie je nezdravé. Jaká *otázka*, taká *odpoveď*. Rovina *nízko* ležiaca sluje nížina.

272. úl. V nasledujúcich vetách vyslovujú sa vyznačené *temné* suhlásky pred jasnými čo *jasné* (hlasné):

Modlitba je obrátenie mysli *k* Bohu. Pri svatbe v Káni Galilejskej premenil Kristus vodu na víno. V advente a čase pôstneho nevydržiava sa svatebnie veselie. Požehnanie otcovo stavia deťom domy, ale kľatba matkina búra jich. *Krytba* bridlicová vyznamenáva sa jak úhľadnosťou, tak trvácnosťou. I múdry *nekdy* pochybí. Leňocha *nikde* šťastie nečaká. Lepšia prosba, nežli hrozba. Prosbou dôjdeš odpustenia.

273. úl. Pozoruj v nasledujúcom *k* a *s* (so), ktoré

čo temné prechádzajú do jasných 1) pred jasnými, 2) pred samohláskami a 3) pred *l, l, m, r, j* (*k* znie jako *g*, *s* jako *z*, *so* jako *zo*).

K vode, k bani, k domu, k deťom, k gajdošovi, k horám, k zemi, k židovi, k Dzuromi (Jurovi), k džauromi; k otcovi, k Uhrom, k Abrahamovi, k evanjelikovi, k ústupkom, k levom, k ľuďom, k mäsu, k rukám, k jame. — S vodou, s baňami, s domom, s deťmi, s gajdošom, s horami, s zemou, s židom, s Dzurom, s džaurom; s otcom, s Uhrom, s Abrahamom, s evanjelikom, s ústupkom; s levom, s ľuďmi, s mäsom, s rukami, s jamou. — So stupkou, so silou, so sviecou, so slamou, so zemou.

274. úl. Odpíšte tyto vety a podčiarnite *s* (*so*), ktoré sa vyslovujú jako *z* (*zo*)!

S Bohom začni, s Bohom dokonči! Chudobný s bohatým nehoduj, múdry s bláznivým nežartuj! Zlé sa neutají, a s dobrým môžeš pred Boha i pred ľuďi. S ihličky na grešličku, s grešličky na truhličku, s truhličky na kravičku, s kravičky na šibeničku. Lepšie čestne umreť, nežli s haňbou žiť. S dobrými skutky a s pravdou netreba sa skrývať. Pýcha podobá sa zpráchnivelému stromu, jehož vetve so všetkých strán sa lámu; vystúpi-li kto na strom ten, skoro s neho spadne. Na vôz, ani s vozu, keď uteká, neskáč. Čechy hraničia na západe s Bavory. Mnohý shadzuje hniezdo a jiní mladé sbierajú. Ťažká shoda s ohňom voda. Ťažko shodnú sa dvaja medvedi v jednom brlohu.

275. úl. Nasledujúce vety odpíšte! V tých vyslovuje sa zase naopak *z* jako *s*.

Z tvári myseľ žiari. Z chlupov veľbludích (ľavých) tkajú Arabovia látku kamelot zvanú. Kostik čili fosfor dobýva sa *z* kostí zvierat. Prvnie vyhrania *z* kapsy vyháňa. Kristu Pánu daná je koruna *z* trnia. Nie *z* každej ruky príjemná Bohu obeť. Z cudzieho dávať je haňba. Snadno byť štedrým, keď je *z* čoho dávať. Jeden nespravodlivý groš sto jiných *z* kapsy vytiahne. Kto jiného ctí, sám *z* toho chválu má.

276. úl. Odpíšte a podčiarnite *z*, ktoré sa jako *s* vyslovuje.

Z pilnosti sa šťastie rodí, lenivosť len biedu plodí. Není tak vzácne, čo *z* čistého zlata je, jako čo od výborného majstra pochádza. Hrniec pozná sa *z* klopania, blázen *z* tláchania. Žula složená je *z* kremenitých zrníek,

z hlinca a sliedy. Kto poctivosť jednúc ztratí, tomu sa viac nenavrátí. Čo hlúpy zkaží, tisíc múdrych nenapraví. Zlodeja zkaža neminie. Staroba rozumu nedodáva, lež zkusenosť. Oheň zkúša zlato, núdza priateľa. Dostatok zplodzuje smelosť, núdza ocháblošť.

277. úl. Sprav z úl. 212. s každým slovom, ktorého význam znáš, holú alebo rozšírenú vetu!

278. úl. Podobne z úlohy 213.!

279. úl. Podobne tak z úl. 214.!

Poučky a pravidlá.

Suhlásky prijímajú často zvuk jim podobných hlások, čo menuje sa *spodobovaním* suhlások. K. p. zub; tu znie to *b* jako *p* (zup).

Dľa tohto delia sa suhlásky na

hlasné (jasné): v, b, d, ě, g, h, z, ž, dz, dž

temné: f, p, t, ř, k, ch, s, š, c, č

Tu platia tyto pravidlá:

- 1) stojí-li hlasná na konci slova, stáva sa vo vyslovení temnou; k. p. holub vysloví sa holup, spev vysloví sa speř atď.
- 2) stojí-li hlasná pred temnou, stáva sa vo vyslovení tiež temnou; k. p. rybka znie rypka, hladký znie hlatký, dievka znie dieřka . . . .
- 3) stojí-li temná pred hlasnou, stáva sa vo vyslovení hlasnou; k. p. modlitba znie modliřba, k Bohu znie g Bohu, nikde znie nigde, prosba znie prořba;
- 4) temné *k, s* (*so*) prechádza do jasného *g, z* (*zo*) 1) pred *samohláskami*; k. p. *K Uhrom* znie *g Uhrom*, *s Abrahamom* znie *z Abrahamom*; 2) pred *ř, ř, m, r, j*: k. p. *k levom* znie *g levom*, *k mäsu* znie *g mäsu*, *s rukami* znie *z rukami*, *s jamou* znie *z jamou*; 3) pred hlasnými: *k vode* znie *g vode*, *s detmi* znie *z detmi* atď.

Doplňok (predmet).

a. Doplnok je podstatné meno v 4. páde.

Rozliční nepriatelía (24. článok).

Strelec strieľa supu. Kohút hltá červíka. Volávka chytá rybku. Vichor láme strom. Krahulec trhá holuba. Mačka lapá myš. Vrabec sjeďá hrozno. Blesk rozboruje dom. Lev hrdúsi žirafu. Medved napáďa človeka. Včela pichá dieťa.

280. úl. Vypíšte všetky holé vety!

281. úl. Pýtaj sa v každej vete *koho?* lebo *čo?* a odpovedaj v celých vetách!

Takto: *Koho* lebo *čo* strieľa strelec? Strelec strieľa *supu*. *Čo* hltá kohút? Kohút hltá *červíka*.

Tie vyznačené slová doplňujú smysel holej vety a menujú sa *doplňky*.

282. úl. Dajte tie vety v 24. článku do množného čísla a podčiarnite doplnky!

Takto: Strelci strieľajú *supov*. Kohúti hltajú *červíkov*.

283. úl. Premeň doplnky na podmety (v jednot. a množ. čísle)!

Takto: Sup sa strieľa. Supi sa strieľajú.

284. úl. Sprav z nasledujúcich slov vety, upotrebiac prvé za podmety a druhé za doplnky!

blesk — strom	lekár — nemocný
národ — kráľ	šuchot — vyučovanie
dievča — vrkoč (cop)	mäsiar — vól
hrnčiar — hlina	pec (kachle) — izba
trúba — zvuk	strelec — terč
listár — list	lastovička — mucha
zahradník — ružový ker	voda — oheň
sluha — kepeň	oheň — voda
murár — múr	liška — sliepka.

Takto: Blesk rozdrucuje *strom*. Národ volí *kráľa*.

285. úl. Napíšte vety 24. článku v minulom čase, v jednotnom i množnom čísle!

Takto: Strelec strieľal *supa*. Strelci strieľali *supov*.

286. úl. Tie isté vety dajte do budúceho času, tiež v jednotnom i množnom čísle!

Takto: Strelec bude strieľať (zastreli) *supa*. Strelci budú strieľať (zastrelia) *supov*.

287. úl. I vety 284. úl. dajte tak do minulého a budúceho času!

288. úl. Odpište z tabuľky *E* na konci knižky *časovanie* slovesa pomocného *byť*! Pozorujte, koľko je tam hlavných oddielov; naučte sa nazpamäť!

Ktorí p. učít. za potrebné, aspoň za užitočné držia, aby dietky nár. školy časovanie slovies sústavne sa preučily, môžu kedy tedy dľa vzoru *viezt* na tab. *F*. jedno druhé sloveso ústne a písomne časovať nechať, používajúc pri tom spolu preklad slovesných foriem na tab. *G*.

Na dvore.

Anna sliepky, holuby vábiť. Sliepky jačmeň, oves žrať. Holuby hrach, vika zobať. Karol vrabce, husy odohnať. Dievka kravy, svine kŕmiť. Kravy repa, otruby dostať. Svine otruby, zemiak dostať. Paholok kôň, vól napájať. Gazdina maslo, sýr dorábať. Pán raž, žito (pšenica) predávať

289. úl. Sprav z tých slov vety! Podčiarni doplnky v 4. páde!

Takto: Anna vábi *sliepky* a *holuby*.

290. úl. Odpovedz na otázky pomocou zatvorených slov!

Čo potrebuje krajčír? (náprstok, ihla, hladidlo). Čo žere krava? (datelina, tráva, seno). Čo ukradol kmín (zlodej)? (kabát, nohavice, sukňa, ručník). Čo nese osol? (mech, farcha, drevo). Koho miluje chlapec? (otec, matka, sestrička). Koho poučuje učiteľ? (žiak, žiačka, dieťa). Koho pýta sa pocestný? (chlap, žena, dievča).

Takto: Krajčír potrebuje *náprstok*, *ihlu* a *hladidlo*.

b. Doplnok je podstatné meno v 3. páde.

Potrestaná neposlušnosť (25. článok).

Karol a Franko išli do zahrady. Zahradník privolal chlapcom: „Musíte vyhábať včelinu; ja tým včelám neverím!“ Karol ďakoval tomu dobrému mužovi. Poslúchol dobrú radu. Franko ale neveril výstrahe. On odpovedal zahradníkovi: „Nesmie byť človek až pri veľmi bojzlivým!“ Karolko to mal za zle priateľovi. Riekol: „Ja poviem to otcovi.“ Vzdor tomu blížil sa Franko včelinu. Z razu velice vykričnul. Včela ho pichnula. Zahradník pribehnul k nemu. On pomohol chlapcovi. Podarilo sa zkusenému tomu mužovi žihadlo vytiahnuť. Pritom vysvetľoval chlapcom to príslovie: Kto nechce počúvať, musí cítiť!

291. úl. Pýtaj sa pomocou ináče tlačených slovies po doplnkoch v 3. páde slovom *komu?* *čomu?* a odpovedaj v celých vetách!

Takto: *Komu* privolal zahradník? Zahradník privolal *chlapcom*.

292. úl. Spoj nasledujúce slová vo vety!

Kôň roľník osožiť. Kaštieľ gróf patriť. Boh hriešnik odpustiť. Krestan nepriateľ tiež odpustiť. Zlodej strážca uskočiť (uprchnuť). Sirota dobrodinec ďakovať. Jed zdravie škodiť. Dievka gazdina pomáhať. Kráľ národ rozkazovať. Nešlechtník zákon protivíť.

Takto: Kôň osoží *roľníkovi*.

293. úl. Pýtaj sa na doplnky s *komu* a odpovedaj podstatnými menami v množnom čísle!

Krma sa dáva. Mäd sa kradne. Vlna sa ostrihala.

Perá sa vytrhaly. Vajcia sa odobraly. Krik sa zakáže. Knihy sa darujú.

Takto: Komu dáva sa kírma? Kírma dáva sa *kravám*, 294. úl. Spravte z nasledujúcich slov vety!

Syn je povďačný otec, matka. Prosba sa odoprela syn, dcéra. Kvety sa trúsily ženich a mladucha. Šaty sa ľúba brat, sestra. Seno slúži za kírmu kôň, krava. Líška škodí sliepky, husy. Psi nemilí sú zajáce, králiky. Dážď osoží pole, lúky. Víchory škodia lode, stromy.

Takto: Syn je povďačný *otcovi a matke*.

c. Doplnok je podstatné meno v 2. páde.

295. úl. Odpíšte nasledujúce vety a podčiarnite podstatné meno v 2. páde, ktorým holá veta je doplnená!

Orol múch nelapá. Chudoba cti netratí. Voda rozumu nekálí. Zlata sa hrdza nechytá. Mrtvého hrob nenavrátí. Nevedomosť hriechu nečini. Múdre ucho nedbá hlúpych rečí. Vól nepotrebuje kovania. Oškľivá tvár zrakadla nemiluje. Mráz koprivy (žihľavy) nespáli. Pleva zrna nepotlačí. Bláznivá reč nemá múdrej odpovedi. Brada mudrca nečini. Samoláska nemá žiadneho priateľa. Sova nevysedí sokola. Jedna lastovička nerobí leta. Mokrú pôdu nepotrebuje vody. Cigánove deti nebojá sa iskri. Nesmelé srdco cti nedochádza.

Takto: Orol *múch* nelapá. Chudoba *cti* netratí.

Na doplnky v 2. páde sa pýtame otázkami: *koho? čoho?*

296. úl. Doplníte nasledujúce vety druhým pádom!

Holubi sa bojá —. Nedbalý človek stráni sa —. Nešlechtné dieťa hrozí sa —. Zlé svedomie ľaká sa —. Hriešnik strachuje sa —. Nemocný sotvá sa — dočká. Nemilá správa došla —. Lahkomyseľný žiak snadno sa — dopustí. Dievčatá natrhaly v zahrade —. Žížnivý posel napil sa zo studienky —. Váš otec nakúpil —. Držte sa vždy —. Varuj sa —. Nepriateľ chcel sa zmocniť —. Opilec odriekol sa —. Udatní vojáci, chopte sa —. Pilný roľník očakáva —. Kain sa zbavil —. Švadlena uživa pri svojej práci —. Učiteľ potrebuje —. Lenivý robotník není hoden —.

Takto: Holubi sa bojá *kršiaka*.

d. Doplnok je podstatné meno v 7. páde.

297. úl. Odpíšte a podčiarnite doplnky v 7. páde, na ktoré sa môžeme pýtať otázkami *kým? čím?*:

Marná chvála i peciválom pohne. Boh šťastim vládne. Boh je bohatý milosťou. Zúriviec krúti očima. Ospalec hlavou kýva. Každá pýcha peklom dýcha. Vektor trieska dvermi.

298. úl. Doplňte nasledujúce vety siedmym pádom!

Zlostné dieťa často — dupne. Zimnica trásla —. Kôň hýbe —. Vichry lomcujú —. Saul mrštil — po Dávidovi. Zahradník sa — zamestknáva. Boh vládne —. Mnohí ľudia sa honosia —. Blázen i — pohrdá. Sused náš chvastá sa —. Nie všetko — vonia. Svetnica zapácha —. Boháč oplýva —. Ryba smrdí —.

Takto: Zlostné dieťa často *nohou* dupne.

Tvorenie slov.

Odvođené podstatné mená.

ík, čok, íčok.

299. úl. Odpovedaj v celých vetách na nasledujúce otázky!

Jako sa volá malý kôň? malý osel? malý hreb? nôž? červ? muž? vóz? dom? strom? peň? stôl? kôl? dvôr? sen? chlapec? syn? žiak? ker?

Takto: Malý kôň sa volá *koník* lebo *koníček*.

ka, ečka, ička.

300. úl. Jako predošlá!

Jako sa menuje malá Mara? malá Zuza? Kača? suseda? varecha? sestra? krava? strecha? zem? zahrada? kačica? misa? miska? polievka? stienka?

Takto: Malá Mara sa menuje *Marka*.

ko, tko, čko.

301. úl. Jako predošlá!

Jako sa nazýva malé poleno? malé sklo? srdco? teľa? prasa? koča? húsa? vtáča? chlapča? dieťa? drevko? písmo?

Takto: Malé poleno sa nazýva *polienko*.

Pomocou prípon v týchto troch úlohách tvoria sa tak rečené *zdrobnelé* slová.

302. úl. Utvor podstatné mená pomocou prípony *ník* z nasledujúcich slov:

Panovať, opatrovať, slutovať, bojovať, latovať, merať; kozuch, železo, svieca, remeslo, dielo, roľa, kúzlo, vražda, zlosť, násilie, bez boha; ruka, ryba, holub, kura, na prse, na rameno.

Takto: Panovník, opatrovník . . . .

303. úl. Utvor podstatné mená pomocou prípony *ba* z nasledujúcich sloviest!

Honiť, hradiť, kryť, plaviť, slúžiť, strieľať, dlážiť, haňbiť, húst, chodiť, kliať, orať, prosiť, sádzať, zlostiť, choraveť, chudobneť, svatbiť, veštiť, klat.

Takto: Honba, hradba . . . .

304. úl. Odpovedaj na tyto otázky a použi pritom za podmet odvodené podstatné meno s príponou *iar, ár*:

Kto robí nože? meče? hrnce? kto páli uhlie? kto barví? kto vymetá komin? kto robí kotel? remene? kolá? bedná? kto kreše brvná? Kto robí tehly? chytá ryby? varí mydlo? robí sedlá.

Takto: Nože robí *nožiar*.

305. úl. Prives na tyto podstatné mená príponu *ina* a postav kmenové slovo a odvodené vedľa seba.

Rov, krov, dub, jaša, buk, kraj, nov, host, list, zem, pláň, kvet.

Takto: Rov, rovina; krov, krovina; . . .

306. úl. Odpovedaj na tyto otázky a upotreb za podmet odvodené podstatné meno na *teľ*!

Jako sa menuje ten, ktorý učí? vykúpi? vyslobodí? spasí? riadi? háji? bráni? rmúti? chváli? káže? hlása? obýva? vydáva? skláda? odhaduje? číta? podporuje? báda? sltuje? menuje? odporučuje? objasňuje? praje?

Takto: Ten, ktorý učí, menuje sa *učiteľ*.

307. úl. Utvor z nasledujúcich slov nové príponou *stvo*!

Mešťan, ritier, kňaz, vták, tvor, pán, ľud, človek, jazdec, sused, učiteľ, notár, pisar, posel, svedok, prorok, dedič, dobrodruh, staviteľ, kamarát.

Takto: Mešťanstvo, ritierstvo . . . .

308. úl. Odpovedaj na nasledujúce otázky v celých vetách a rozdeľ *složené* podstatné mená!

Jako sa menuje dom, kde sa pivo varí? kde sa cukor varí? nástroj k meraniu tepla? k meraniu tlaku povetria? vedeniu vody? Jako sa menuje opis zeme? miesta? cesty? prírody? Jako povieme jedným slovom krásne písanie? tesné písanie? zpytovanie prírody? síl? jazyka? veda duše? zdravia? prírody? krásy? maz na kolá? hrad na leto? rubač dreva? hojič rán?

Takto: Dom, kde sa pivo varí, menuje sa *pivo-vár*.

Poučky a pravidlá.

- I. *Doplňok* (predmet) je doplnením *slovesa* lebo *prídavného mena* jako výroku. K. p. ruka *umýva*; tu treba výrok (sloveso) doplniť, aby sa vedelo, *koho?* lebo *čo?* umýva. Ruka *ruku* umýva. Včuf už vieme, že *ruku*, a tak je toto slovo doplňkom. Alebo: Boh je *milostivý*; tu treba výrok (prídavné meno) doplniť, aby sa vedelo *komu?* Boh je *hriešnikovi* milostivý! *Hriešnikovi* je tiež doplňok.
- II. Doplňok môže byť:
  - a) podstatné meno v 4. páde, na otázku *koho?* lebo *čo?* Majster prijíma *učňa*. Roľník seje *žito*.
  - b) podstatné m. v 3. páde, na otázku *komu?* *čomu?* Kaštieľ patrí *grófovi*. Víchor škodí *stromom*.

- c) podstatné meno v 2. páde, na otázku *koho? čoho?* Cigáňčatá nebojá sa *iskrí*. Orol *múch* nelapá.
 d) podstatné meno v 7. páde, na otázku *kým? čím?* Boh *šťastím* vládne. Vektor trieska *dvermi*.

III. Sloveso sa tiež môže všelijako premieňať dľa *osôb, čísla, času, spôsobu* a to sa menuje *časovaním* slovies. Vid tab. *E, F*.

Dľa neurčitého spôsobu delia sa všetky slovesá na 6 tried. Vid tab. *G*. — Krom tých je ešte pomocné sloveso *byť* a nepravidelné slovesá *jest, vedet, ist*.

Slohové cvičenia.

309. úl. Vyhotov dľa otázok opis psa!

Pes.

K jakým zvieratám patrí pes? Jaká je jeho hlava? Jako sa menuje najprednejšia čiastka hlavy? Čo má v papuli? Čo môže nimi robiť? Čo má na prstoch? Čím je celé telo pokryté? Čo žere najradej pes? Jakých psov poznáme? Čo robí domáci pes? Čo robí ovčiarsky pes? Čo robí mäsiarsky pes? Kto potrebuje kópova? Čomu sa dá pes ešte vyučiť? Jaký je pes svojmu pánovi? Ktorí psi sú nebezpeční?

310. úl. Podobne: **Kôň.**

Čo je kôň? Jaké je jeho telo? Jaká je hlava? Jaký je krk? Čo nachádza sa na tomto? Jako sa menuje ocas ešte? Čím sú nohy opatrené? Čo nosí na kopytách? Dľa farby jaké sú kone? Jako sa menujú biele? Jako ale zase čierne? Ktorý kôň je plavým? Čo žere kôň? Čo je jeho nápojom? Čo táhá kôň? Čo nosieva tiež kôň? Jaké zviera je on teda?

311. úl. Tiež tak. **Bociaň (bogdál).**

Jaký vták je bociaň? Jaké má nohy? Jaký je i zobák jeho? Jakú barvu majú nohy a zobák? Čo môže zobákom robiť? Jaké je jeho perie? Jako vyzierajú jeho letky (kriedlové perá, brká)? Či byt vyhľadáva rád? Čo si tam stavia? Z čoho zhotovuje ho? Kde vyhľadáva svoju potravu? Čo si tam chytá? Čo robí na jaseň? Čo on nemôže zniest? V ktorej čiastke roku navráti sa zase do domova svojho?

312. úl. **Zemiak (krumpla).**

Čo je zemiak? Kedy sa dáva semeno do zeme? Čo sa zjaví skoro nad zemou? Kedy kvitne zemiak? Jako vyziera kvet? Čo povstane z kvetu? Jakú podobu majú plody? Čo nemôže sa ale s nimi robiť? Čo roste na koreňoch? Kedy zrajú tie hluze? Komu slúži zemiak za pokrm?

313. úl. **Smrek.**

Čo je smrek? Kam neidú jeho korene? Kde sa viac rozširujú? Jaký je peň (kmen)? Jako stojí hluze? Čím sú vetve kolom do kola obsadené? Do čoho končí sa každá ihlica? Jaká je jej barva? I kedy zostanú ešte tie ihlice? Jako sa menujú plody smreku? Čo tvoria spolu smreký? Čo sa robí zo smrekového dreva? Čo robí z neho stolár? tesar? Načo je ešte krom toho? Čo sa dorába zo smoly? Ktožere semeno smrekové?

314. úl. Školská dvorana.

Čoho je školská dvorana čiastkou? Čim je ohradená? Koľko stien má okná? Čo vstupuje nimi do izby? Čo visieva na stenách? Jaké veci nachádzajú sa krom toho v škole? Kto sedí na učiteľskej stoličci? Kto sedí na laviciach? Kam kladú žiaci svoje veci? Načo je tiež nádoba v stoličciach vpravená? Čo sa robí na školskej tabuli? Ako majú žiaci svoju školu držať?

Vyprávky dľa básni.

315. úl. Chlapec výkrutný.

Kubo brúsil hore dolu, príde domov, sadne k stolu, a káže si: že veru, aby dali večeru. „Tu máš vajco!“ matka vraví; ale Kubo krutohlavý miesto: dakujem pekne, — „to mi málo“ odsekne. A keď mu dve dávať chcela, Kubo zase: „to mi veľa“ s krikom povie a s plačom; zmúdreľ ale korbáčom.

Čo robil Kubo? Keď domov prišiel, kam si sadol? Čo si rozkazoval? Čo mu matka dávala? Či sa Kubo podakoval? Čo že odsekol? Koľko mu potom dávala matka? Či bol potom spokojný? Čo vtedy hovoril? Čo dostal naposledy?

316. úl. Iskra.

Sedliak skončil prácu v poli a náhlil sa do stodoly posväzovať zbožie od razu, aby mu nebralo zkasu. — Fajčiak sedel medzi trámy, a tam bolo plno slámy; — iskra fírkla — a on hlúpy razom ju tam nepristúpi, myslí si, že pekne krásne iskra tá od seba zhasne. — Len keď už stodola horí, tu sa mu rozum otvorí, — behá, kričí, horekuje a rukama zalamuje; — ale to nič neprospeľo, bo mu všetko na prach ztlelo. —

Tak hoc aj počiatok zlého ako iskra býva malý, boj sa! — lebo plameň jeho celé šťastie tvoje spáli.

Kde skončil prácu sedliak? Kam dal to zbožie sväzovať? Kam si potom sadol? Čo tam bolo? Čo mu vyfítklo z fajky? Čo mal s tou iskrou urobiť? Čo si on ale myslel? Kedy sa mu až rozum otvoril? Čo začal robiť? Či mu to pomohlo?

Jaký býva nekedy počiatok zlého? Či si ho nemáme všimáť? Prečo sa máme báť?

317. úl. Dieta a kameň.

Na streche vrabec čviriká; — Miško, stonoha veliká, bystrím okom naňho mibne, a potíšku kameň zdvihne. — Hodil, — ale ako hodil? — Vrabec brnk! on zle pochodil. Skala netrafla vrabca, ale svevolného chlapca. Bo keď zo strechy skočila, celkom mu hlavu prebila.

Čo robil vrabec na streche? Kto ho tam videl? Čo urobil Miško? Čo spravil s tým kameňom? Trafil vrabca? Kto pochodil ale zle? Jako sa to stalo?

318. úl. Dolniak a horniak.

Dobre je dolniakom orať po rovine, pluh jim nezastáva na tvrdej skaline. Ale my horniaci po skalách oreme, volky znivočíme, pluhy vydereme. Predca, hoc aj chlebič dorobí sa v potu, čo je chlap do práce, nezažije psotu.

Kade orú dolniaci? Na čom sa jim pluchy nezastavujú? Po čom orú horniaci? Či je to na osoh? Čo sa zkaží pri takej robote? Jako si horniak chlebič dorobí? Čo len zachráni na horniakoch od psoty?

319. úl. Žobrák.

Starý žobrák o palici, v poplátanej kabanici šiel, pýtajúc do radu: ľudia, kusa chleba dajte, skapať ma tu nenahajte, už nevládzem od hladu! Ale nevďačne mu dajú, lebo všetci dobre znajú, že za mladi zle robil; a že na svoje staré dni sám si taký život biedny vlastnou vinou spôsobil. Robil nerád, a rád veľmi blúdil po krémách s korhefmi — pil tú zlostnú besnicu: tak premárnil zeme, statok, prepil dom, a na ostatok vzal žobrácku palicu.

Čo robil starý žobrák? Jako chodil? Jako si pýtal? Prečo už nevládal? Dávali mu vďačne? Prečo nie? Čiou vinou mal na staré dni biedny život? Prečo si bol sám vinen? Kade rád blúdil? Čo píjal? Či tak dobre gazdoval? Čoho musel sa naposledy chytiť?

Listy.

320. úl. Anna Marke.

Už dávno chcela Anna babenku v N. navštíviť. Dnes konečne chce svoje predsavzatie previesť. Marka môže s ňou ísť. Vtedy ale musí byť Marka najďiaľ do 12 hodín vystrojená. O tomto čase stavi sa Anna u nej. U babenky budú Anna a Marka mnoho čerešieň jesť.

Na ten krásny výlet teší sa
Vrbové, dňa 1. junia 1881.

Anna Krasivec.

321. úl. Danko Imrichovi.

Včera mal Danko veľkú radosť. Danko totiž dostal od suseda dvoch domácich zajáčkov (králikov). Jeden je biely, druhý popolavý. Imrich ich tiež uvidí. On istotne bude sa tešiť tiež z tých milých zvieratiek. Keď tí králici mladé dostanú, obdrží jedno z nich Imrich.

Tomu sa už veľmi teší
Miesto, čas.

Meno.

322. úl. Janko Palkovi.

Janko zabudol dnes v škole svoju „Školu reči slovenskej“. Preto je vo veľkej nesnádzi. Lebo zajtrá ráno musí svoju úlohu odovzdať. Palko aby bol tak dobrý a požičal mu svoju „Školu reči slovenskej“. Jaknáhle Janko svoju úlohu si vypíše, dostane Palko svoju vlastnosť neporušenú nazad. Rád Janko túto ochotnosť odplatí.

Pozdravuje
Miesto, datum.

Palkov uprimný priateľ
Janko.

Okolnosti.

Príslovky.

V hore (26. článok).

Včera som vyšiel z mesta. Vonku sa zelenalo všetko krásne. Slnko teplo svietilo. Tam ležala hora. Ta upravil som svoje kroky. Tu hrčal potôčok. Tu

šepotaly (šumely) stromové listy. Medzitým štebotaly vtáčky. Skoro dosiahol som horu. Onedlho občerstvil ma jej stienný (tónny) chládok. Včul sadol som si. Mochové sedlisko bolo miestom oddychu. Vedľa šplechotal bystrý prameň. Ďalej rozprestierala sa zelená pažiť. Tu mi bolo dobre. Spieval som vesele pieseň a načúval som zatým na ďalekú ozvenu. Konečne ľahol som si a tichučko som zaspal. Neskoro som sa zobudil. Už sa bolo zotmilo. Rýchle putoval som k domovu. Lebo nocou nechcem zostať v hore. Cítim sa tam pri veľmi osamelým, a roztomilá tichosť lesnia robí ma ostýchavým a tesklivým.

323. úl. Zodpovedaj z toho článku nasledujúce otázky a podčiarni *príslovky času*!

Kedy som vyšiel z mesta? Kedy som dosiahol horu? Kedy občerstvil ma jej tónny chládok? Kedy som si sadol? Kedy som naslúchal ďalekej ozvene? Kedy som si ľahol? Kedy som sa zobudil? Kedy sa bolo ztmilo? Kedy nechcem zostať v hore?

Takto: *Včera* som vyšiel z mesta . . . .

Tyto slovička *včera*, *skoro* atď., ktoré odpovedajú na otázku *kedy?* menujú sa *príslovkami času*.

324. úl. Vypíšte z čítanky desať takých viet, v ktorých sú príslovky času na otázku *kedy?*!

325. úl. Zodpovedaj z toho článku tyto otázky a podčiarni *príslovky miesta*!

Kde sa zelenalo všetko krásne? Kde ležala hora? Kde hrčal potôčok? Kde šumely stromové listy? Kde štebotaly vtáčky? Kde šplechotal bystrý prameň? Kde sa rozprestierala zelená pažiť? Kde mi bolo dobre? Kde sa cítim pri veľmi osamelým? — Kam som upravil svoje kroky?

Takto: *Vonku* sa krásne všetko zelenalo . . . .

Tyto slovička *vonku*, *tam*, *tu* atď., ktoré odpovedajú na otázku *kde?* lebo *kam?* menujú sa *príslovkami miesta*.

326. úl. Vypíšte z čítanky desať takých viet, v ktorých sú príslovky miesta na otázku *kde?* lebo *kam?*!

327. úl. Zodpovedaj z toho článku tyto otázky a podčiarni *príslovky spôsobu*!

Jako sa všetko zelenalo? Jako svietilo slnko? Jako mi tu bolo? Jako som spieval pieseň? Jako som zaspal? Jako som putoval k domovu?

Takto: Všetko sa *krásne* zelenalo . . . .

Tyto slovíčka *krásne, teplo, vesele, dobre* atď., ktoré odpovedajú na otázku *jako?*, menujú sa *príslovkami spôsobu*.

328. úl. Vypíšte z čítanky desať takých viet, v ktorých sú príslovky spôsobu na otázku *jako?*!

Príslovkami času, miesta a spôsobu rozširujú sa tiež holé vety a tvoria ony vo vete *okolnosť času, okolnosť miesta a okolnosť spôsobu*.

Teda dosiaľ učili sme sa holé vety rozširovať *prívlastkami, doplnkami a okolnosťami*.

329. úl. Vypíš z 26. článku najprv okolnosti času, potom okolnosti miesta a naposledy okolnosti spôsobu!

Takto: Okolnosti času: včera atď.

Okolnosti miesta: vonku . . . .

Okolnosti spôsobu: krásne . . . .

330. úl. Odpovedaj na nasledujúce otázky *príslovkami!*

Kedy prinde nedeľa (keď je dnes sobota)? Kedy bol piatok? Kedy spieva kohút? Kedy sa ide spať? Kedy stojí slnko najvyššie? Kedy prichádzajú leniví žiaci do školy? Kde je vrchol stromu? Kde je jeho koreň? Kde je názov knihy? Kde sa nachádza ocas koňa? Ako chutná ocot? Ako vonia hrebíček? Ako vidí orol? Ako čuje pes? Ako sa ohmatá kameň? Ako perie? Ako tečie Váh? Ako Dunaj? Ako váži olovo? Ako letí lastovička?

Takto: *Zajtra* prinde nedeľa.

Poznačené slová sú teda *okolnosťami* buď miesta, buď času, buď spôsobu.

Predložky.

Rybička (27. článok).

Pri rybníku sedel jedon muž a držal udicu. *S* palice visela dolu niť. *Na* nej bol pripevnený končitý háčik. *Na* háčku bol napichnutý červík. *Po* červíkovi chňapkaly rybičky. Ale skoro zbadaly nebezpečie. *Z* tela červíkovho trčal koniec udicového háčku. Utekaly zobrašené. Len jedna bola neopatrná. Plávala *ku* tučnej pochúťke a zhltna červíka i s háčkom. Tak bola chytená a musela biedne zahynúť.

331 úl. Vypíš poznačené slová s podstatnými za nimi stojácimi!

Takto: *Pri* rybníku, *s* palice atď.

Tyto slová: *pri, s, na, po, z, ku* atď., ktoré sú pred podstatné mená lebo zámená predložené, menujú sa *predložky*.

Podstatné meno lebo zámeno za predložkou musí stát v istom páde, ktorý tá predložka vždycky *žiada*.

332. úl. Odpíš ten článok tak, že v ňom prichádzajúce podstatné mená zameníš nasledujúcimi:

most, rybár, prút, prút, šnôra, ihla, ihla, mucha, mucha, rybka, úklad, prse, mucha, ostrie, ihla, lákadlo, mucha, ihla.

Takto: Pri moste sedel jedon rybár a držal prút. S prúta atď.

333. úl. Nasledujúce vety odpíšte a podčiarnite podstatné mená s predložkami!

Refaze *zo zlata* tlačia tiež hodne. Šaty z vlny chráňa pred zimou. Nádoby zo skla sú priezračné. Nádoby (riady) zo železa sú trvanlivejšie než z hlíny. My máme zrkadlá zo skla, staré národy zhotovovali tiež z kovov. Poslucháč za dvermi čuje obyčajne o sebe hovoriť. Lepší vrabec v hrsti, nežli jeleň v chrašti. Lepší jedon vrabec v ruke, než desať holubov na streche. Slovo z úst rovná sa šípu z kuše. Brod cez rieku je ťažko hľadať. Železnica hore Považim je potrebná.

Tyto podstatné mená s predložkami zastávajú miesto *prívlastkov*; teda prívlastok môže pozostávať i z *podstatného mena s predložkou*.

334. úl. Pýtaj sa na podmety z predošlej úlohy s *jaký? jaká? jaké?* a v odpovedi utvor z oných prívlastkov — kde sa to dá — prídavné mená!

Takto: Jaké refaze tlačia tiež hodne? *Zlaté* refaze tlačia tiež hodne atď.

335. úl. Vyhľadajte v týchto vetách podstatné mená s predložkami!

Kazimír bol korunovaný *za kráľa* poľského. Slúžil *za* paholka. Prach si a na prach sa obrátiš. Lavica na kusy sa zlámala. Mysli často na priateľa, ale častejšie na nepriateľa. Ukáž mu prst, chytí ťa za celú ruku. Duša naša túži po Bohu. Pán učiteľ vyprával nám o Alexandrovi Velikom. Občania rokujú o sriadení novej školy. Verím v Boha. Do halušiek sa tiež dáme. Prosíme Pána Boha o smilovanie. Žiadam priateľa o radu. Rodičia radujú sa zo šťastia svojích dietok. Všetci sa radovali nad dobytým víťazstvom. Vyslanci sa pred cisarom pokorili. Slnko nado dňom, mesiac nad nocou panuje.

Tyto podstatné mená s predložkami zastupujú miesto *doplňku*; teda doplnok môže pozostávať nielen z čistého nektorého pádu, lež i z podstatného mena s predložkou (*z predložkového pádu*).

336. úl. Vypíšte z čítanky niekoľko viet s prívlastkom z predložkového pádu. Jako v úl. 333.!

337. úl. Vypíšte z čítanky niekoľko viet s doplnkom z predložkového pádu. Viď úl. 335.!

338. úl. Pýtaj sa po *okolnostach príčiny* otázkami *z čoho? od čoho? skrze čo?* a napiš obdržané odpovede!

Luh dobýva sa z popoľa. Koželuh (garbiar) vyrába remeň z kože zvierat. Od jedného úderu nepadne strom. Sňah topí sa od tepla. Skrze škodu zmudrie človek. Rušeň je hnaný skrze silu pary. Potok od dážďa sa rozvodnil. Dážď povstáva z pár vodních. Pomník môže byť z kameňa. Od rosy je tráva mokrá. Nemoce povstanú často od prestydnutia.

Takto: Z čoho dobýva sa luh? Luh dobýva sa z *popoľa*.

Tu je to podstatné meno s predložkou *okolnostou príčiny*, ktorá vždy len takto sa tvorí, kdežto ostatnie okolnosti (času, miesta, spôsobu) lebo z príslovky, lebo tiež z podstatného mena s predložkou utvorené byť môžu.

Teda holá veta môže sa *štvorakými* okolnosťami rozšíriť.

339. úl. Zodpovedaj nasledujúce otázky udaním *látky* alebo *prostriedku*!

Z čoho robí sa hniezdo? varí sa pivo? razia sa peniaze? robí sa papier? Čim trhajú sa skaly? kácajú sa stromy? pohybujú sa stroje? osvetľujú sa cesty? chytajú sa ryby? Skrze čo môže zostať chudobným? bohatým? múdрым? obľúbeným? opovrhovaným? zdravým? nemocným?

Udanie *látky* alebo *prostriedku* je tiež *okolnostou príčiny*.

340. úl. Udad *cieľ* alebo *účel*!

K čomu potrebujeme vodu? prach pušný? drevo? soľ? K čomu slúži jazyk? pero? dom? palica? Pri čom potrebujeme vápno? kriedu? papier? hlinu? barvu?

Udanie *cieľu* alebo *účelu* je tiež *okolnostou príčiny*.

341. úl. Pripíš v nasledujúcich vetách patričnú predložku a rozmysli si, čo to podstatné meno s predložkou znamená: či prívlastok, či doplnok, či nejakú okolnosť a jakú?!

Voziar stojí — voza. Mlieko pochádza — kravy. Veľká písmena musí — bodkou stáť. Dým vystupuje — komína. Úhor patrí — rybám. Farao utopil sa — vojskom. Prsteň — zlata je drahocenný. — Boha není nič nemožného. — smrti nebýva nikto ušetrený. — bázne Božej není pravej múdrosti. Kristus umrel — lásky — nám.

Predložky 2. pádu.

342. úl. Odpíšte nasledujúce cvičenie a podčiarnite podstatné meno v 2. páde!

Dieťa *bez* studu (haňby) jako bylina *bez* kvetu. Ctíte rodičov svojich *do* smrti. Boh oddelil svetlo *od* tmy. Pravda je *u* Boha. Z rána chvál Pána! *Ži dľa* zákona Božieho! Išli *okolo* zahrád. Mnohí *krom* vlasti zomreli. Syn kraľoval *miesto* otca. *Bez* peňazí id len *pomimo* trhu! Nikto *bez* práce nejie koláče.

Predložky *bez, do, od, u, z (zo), dľa* (podľa, vedľa), *kolo* (okolo), *krom* (okrom), *miesto, mimo* (pomimo) žiadajú vždy 2 pád za sebou.

343. úl. Dajte podstatné meno do 2. pádu, jako to patričné predložky žiadajú!

Z (vlna) robia súkno. *Bez* (ochota) zlé roboty. Cnosťam uč sa hneď *od* (detinstvo, kolíska, maličkosť)! Išli s prôvodom *okolo* (kostol, cintor, pole). Mnohí remeselníci konajú prácu svoju *krom* (dom). Stromy vysádzajú sa tiež *podľa* (hradské cesty, potoky a lúky). Blen roste *u* (cesty, ploty). Ideme *do* (Piešťany, Trnava, Pezinok, Prešporok, Krakovany).

Takto: Z vlny robia súkno . . . .

Predložky 3. pádu.

344. úl. Odpíšte nasledujúce cvičenie a podčiarnite podstatné meno v 3. páde!

Rulík není *k* jiedlu. Zajác uháňal *k* lesu. Boh stvoril človeka *ku* práci. Plávaš *proti* prúdu. Náš dom je *na-proti* kostolu. Deti pospiechajú *v ústrety* otcovi. Matka bežala *naprotiva* svojmu synovi. Pojdem do mesta *k vôli* jarmaku.

Predložky *k* (ku, ko), *proti* (oproti, naproti), *v ústrety, na-protiva, k vôli* žiadajú vždy 3. pád za sebou.

345. úl. Dajte podstatné mená v závorke do 3. pádu!

Človek je stvorený *k* (práca), jako vták *k* (lietanie). Boh stvoril zvieratá *k* (náš užitok). Nejednaj *proti* (vôľa otcova). *Naproti* (silný prúd) ťažko sa vesluje. *Oproti* (východ) je západ. Vyjdi *v ústrety* (babička, tetka, strýco, susedia, hostia).

Predložky 4. pádu.

346. úl. Odpíšte a podčiarnite podstatné meno v 4. páde!

Pomôž mi *pre* Boha! *Pre* hubu na hubu. Plavili sa *cez* more. Viedli nás *prez* mesto, *skrže* bránu, *kroz* vino-

hrady von do hory. Prišiel o všetko *skrže* nedbanlivosť svoju. *Cez* Pešťbudín tečie Dunaj. Vyprovadil ho *prez* hory.

Predložky *pre, cez (prez), skrz* (skrže, kroz) žiadajú 4. pád.

347. úl. Dajte podstatné mená do patričného pádu!

Vyslyš nás Pane *pre* (zásluha Kristova v množ. čís.)! Dnes som pracoval *cez* (celý deň). Včera pršalo *prez* (celá noc). Už je *prez* (hora a dola v množ. čís.). Ten strom siaha mi už *prez* (hlava). Vojská prebrodily *prez* (rieka). Zaklinam ťa *skrže* (Boh živý, Duch svätý)! Išli *skrz* (hustý les), *prez* (veliká hora).

Predložky 6. pádu.

348. úl. Odpíšte tyto vety a podčiarnite podstatné meno v 6. páde!

Moja sestra sedí *pri* tetke. *Pri* potokoch rastú jalše. *Pri* zahrade *popri* plote pasú sa húsatá. Radvaň leží *pri* Baňskej Bystrici. *Pri* Pezinku leží Cajla. Odpovedaj *pri* skúške na hlas. *Pri* práci nemáš dlhej chvíle. *Pri* horách je dobré povetrie. *Pri* mlyne, *popri* našej zahrade vedie chodník do hája.

Predložka *pri* (*popri*) žiada 6. pád.

349. úl. Dajte podstatné mená a zámená do patričného pádu!

Turci *pri* (domy) majú zahrady. Čeliadka išla *pri* (vozy). Dediny nektoré, *pri* (vody) ležiace, sú zatopené. Otec je *pri* (svoja práca). *Pri* (kto) není dobroty, *pri* (ten) není spravedlnosti. Inšieho *pri* (ja) není, než uprimné a verné srdce. *Pri* (ten človek) dostí pýchy bolo. Rob posledniu vôľu, zakiaľ si *pri* (pamät)!

Predložky 2. a 7. pádu.

350. úl. Odpíšte vety a podčiarnite podstatné mená v 2. páde!

Odkiaľ že mám sliezť? Máš sliezť s kopca, s hory, so stromu, s koňa. Zralé ovocie padá so stromu. Bez dopuštenia Božieho ani vlas s hlavy nesejde, ani vrabec so strechy nespadne. Červivé jablká so stromu letia. Sedí-li kto *na* zemi, stáva *so* zeme. (Čo bolo *v* zemi, ide *zo* zeme.) Dievka, bola-li *na* tráve, ide *s* trávy (bola-li *v* tráve, ide *z* trávy). Čo je *na* nebi, prichádza *s* neba (čo je *v* nebi, prichádza *z* neba). Chodiac na ryby, na raky, na jahody, vraciame sa *s* rýb, *s* rakov, *s* jahôd. Jiedlo sa môže pripraviť *z* rýb, *z* rakov i *z* jahôd.

351. úl. Tiež tak so 7. pádom!

Ludia s ľuďmi a hory s horami. Ťažko barana s vlkom smeriť. Na stole je džbán s vínom. V zahrade bolo mnoho stromov s ovocím prekrásnym. Rob všetko s rozumom! S Bohom začni, s Bohom konči! Synovia Jakubovi s bratrom Jozefom zle nakladali. S ohňom není dobre žartovať. So sestrou idem do kostola. Sused so susedom musia v priateľstve nažívať. S bubnom na zajáce nechod! Čestnému človekovi sluší s pravdou von výnšť.

Predložka *s* (so) žiada 2. pád na otázku *odkiaľ?* a 7. pád na otázku *s kým?*, *s čím?*

V 2. páde píše sa miesto tej predložky *s* (so) v slovenčine častej *z* (zo), lenže nie veľmi správne, bo môžu povstať neurčitosti a nedôslednosti, jako to v 350. úlohe z nektorých príkladov patrno.

Toto *z* užíva sa i so 4. pádom takto: *Z* holbu vína sme vypili. *Z* osem meríc žita kúpil.

Predložky 4. a 6. pádu.

352. úl. Vypíšte podstatné mená s predložkami a určite, v ktorom páde stojá!

Na dube rastú žaludy. Kmína (zlodeja) v dome ťažko dostriehnúť. V šťastí nedúfaj, v nešťastí nezúfaj! Na jazyk materský dbaj, a ho v uctivosti maj! O viacnociach bývajú dni najkratšie, o sv. Jane Krstiteľu najdlhšie. Po účinku zlá rada. Tráva mu siahala až po pás. Vtáka poznať po perí a človeka po reči. Na púti vzdajšej je mnoho nesnádze. Na jazyku mád, v srdci kryje jed. Nehádaj sa o slovo, ale o vec! Povedzme si pravdu z očí v oči! Vrabec vyletel na strom. Jazdec uviazal koňa o stĺp. Chodí po slobode, jak ryba po vode. Nešťastie nechodí po horách, ale po ľuďoch.

Predložky *na*, *o*, *po*, *v* (vo) žiadajú buď 4. buď 6. pád.

Predložky 4. a 7. pádu.

353. úl. Určite, v ktorom páde stojá podstatné mená s predložkami!

Pes si ľahnul pod stôl a mačka pred pec. Pes leží pod stolom a mačka pred pecou. Pred kostolom, pod lipami radi sedávame. Upadnul medzi lotrov. Nemáš bohatstva nad spokojnosť. Zavesil si flintu nad hlavu. Ona teraz visí nad hlavou. Medzi vrchami ležia doliny. Boh panuje nad celým svetom. Pod slnkom nič dokonalého není. Povstaň pred hlavou šedivou!

Predložky *medzi*, *nad*, *pod*, *pred* žiadajú na otázku *kam?* 4. pád, a na otázku *kde?* 7. pád.

Predložka 2., 4. a 7. pádu.

354. úl. Odpíšte, podstatné mená s predložkami podčiarnite a určite v jakom páde stojá!

Stála bitka, stála, za Štefana kráľa. Ešte za tmy išli na jarmak? Za stovku kúpil koňa. Za Hronom leží Urpín. Slnko denne za hory zapadá. Posadte sa za stôl! Za Tatrami leží Halíč. Za Dunajom je Stolný Belohrad. Slnko zašlo za horou. Táto látka je za päť zlatých. Idem orať za vodičku. Zdochlého lva snadno za bradu šklbať. Vola za rohy, človeka za slovo chytajú. Dostal službu za pasáka.

Predložka *za* žiada buď 2., buď 4., buď 7. pád.

Poučky a pravidlá.

- I. *Okolnosť* je určenie výroku (slovesa, prídavného mena) dľa času, miesta, spôsobu a príčiny.
- II. *Okolnosť času* stojí na otázku *kedy? jak dlho? dokiaľ? od ktorej doby?* K. p. Svôj svojho *vždy* zastane. *Po účinku* zlá rada. Slávik *prez celú noc* spieva. *Po dnešni deň* nikto z hrobu neprišiel sem. *Ode dvoch rokov* som nemocný.
- III. *Okolnosť miesta* stojí na otázku *kde? kam? kade? odkiaľ?* K. p. Vták sedí *na strome*. My chodievame *sem*. Vták letí *na strom*. Neprivolávaj vlka *z lesa*. Povest *po ušoch ľudských* lieta. Čo sa *doma* navarí, nech sa i *doma* zjje.
- IV. *Okolnosť spôsobu* stojí na otázku *jako? na jaký spôsob?* K. p. Šalomon panoval *múdre*. Veľké veci *pomály* rastú. *Zartom* pravdu prehodit neškodí.
- V. *Okolnosť príčiny* stojí na otázku *prečo? kým? čím? z čoho? na čo?* atď. K. p. Matka plače *od radosti*. Boh človeka *z hlíny* stvoril. *Darom* dar sa vynucuje.
- VI. *Okolnosti* sa vyjadrujú:
  - 1) *príslovkami*, k. p. tu, tam, všade, na predku, vonku, dole, pravo, ľavo, ďaleko, von, sem, preč, nazpät; — časne, nikdy, raz, včul, teraz, naposledy, nikdy, dnes, kedysi, budúce, odtedy, už, večer, ráno; — skoro, zas, veľmi, najmenej, aspoň, nadovšetko; — preto, zato.
  - 2) podstatným menom s predložkou, t. j. predložkovým pádom, k. p. Cestovateľ sa vezie *po železnici*. *Po reči* poznáš človeka.
- VII. *Predložky* sú také slová, ktoré udávajú, v jakom pomere jedna vec k druhej stojí. K. p. List môže byť *pri*, *na* stole, *vedľa* stola, *pod*, *nad*, *pred*, *za* stolom, atď.

Predložky žiadajú:

- 1) 2. *pád*: bez, do, od, u, z (zo), dľa (podľa, vedľa), kolo (okolo), krom (okrom, krem, okrem), miesto, mimo (pomimo).
- 2) 3. *pád*: k (ku, ko), proti (oproti, naproti), v ústrety, naprotiva, k vôli.
- 3) 4. *pád*: pre, cez (prez), skrz (skrže, kroz).
- 4) 6. *pád*: pri (popri).
- 5) 2. a 7. *pád*: s (so) [V 2. páde sa miesto nej častejšie užíva z (zo); v tejto podobe prichádza i so 4. pádom: *z osem hektolitrov žita* kúpil; zemiakov bude *zo dva mechy*.]

6) 4. a 6. *pád*: na, o, po, v (vo).

7) 4. a 7. *pád*: medzi, nad, pod, pred.

8) 2., 4. a 7. *pád*: za.

VIII. Krom prv už naučených prívlastkov môže byť ešte i *podstatné meno s predložkou* prívlastkom; k. p. *Šaty z vlny* sú teplé. *Reťaze zo zlata* tlačia tiež; atď.

IX. Krom prv označených doplnkov môže byť ešte i *podstatné meno s predložkou* doplnkom; k. p. *Žiadam priateľa o radu*. *Duša naša túži po Bohu*; atď.

Slohové cvičenia.

a. Opis y.

355. úl. Vyhotov opis mesta!

Mesto.

Čo je mesto? Jaké spôsoby spolubývania (obce) sú krom miest ešte? Jako sa menujú obyvatelia dedín? Jako oproti tomu obyvatelia miest? Čo tvoria domy v meste? Jako sa menuje miesto medzi dvoma rady domov? Jako sa menuje priestor v prostred mesta? Čo sa na tom námestí (rynku) vydržiava? Kde sa kupuje a predáva ešte? Ktorý dom je obzvlášte veľký a pekný? Jako sa menuje najväčšie mesto v krajine? Ktoré je hlavnie mesto našej krajiny?

356. úl.

Vrch.

Čo je vrch? Jako sa menuje spodnia čiastka vrchu? Jako oproti tomu vrchnia? Čo sa nachádza medzi tymba dvoma body? Čim je stráň (úboč, úbočie) často obrostlá? Čim sú pokryté končiare veľmi veľkých vrchov v lete i v zime? Čo povstáva na vrchoch? Čo sa nachádza vo vnútri mnohých vrchov? Čo sa môže s mnohých vrchov prehliadnúť? Jako sa menuje najvyšší vrch našej krajiny?

357. úl.

Rieka.

Čo je rieka? Kde povstáva? Jako sa menuje počiatok rieky? Jako sa menuje jej koniec? Jako menujú sa obe strany? Jaké brehy rozoznávame? Čo tyto uzatvárajú? Čo pribiera rieka v svojom behu? Jakou sa stáva tým? Čo nosia veľké rieky? Čo sa stavia na brehy riek? Jako sa volá najväčšia rieka našej krajiny? Ktoré mestá ležia na nej?

358. úl.

Čas.

Rok 365 dní. Priestupný rok. Trvanie jeho. 1. januar. Meno tohoto dňa. 4 ročnie čiastky. Mená jich. Najväčšie teplo. Najväčšia zima. 12 mesiacov. Jich mená. 52 týždňov. 7 dní. 24 hodin. 60 menšín. 60 vterín (sekundí). Pominajúčnosť času. Jeho upotrebenie.

359. úl.

Ráno.

Noc prešla. Jasno. Nebo zabarvené. Slnko. Mhla. Rosa. Vtácky. Škrovánok. Spaček. Kohút. Roľník. Dievky. Paholci. Meštiaci. Rukodielne. Dielne (fabriky). Sklepy. Ulice. Námestia (rynky).

360. úl.

Letní večer.

Klonenie sa slnka. Dlhé tóny (stieny). Tiché povetrie. Roľník. Stáda. Zapadnutie slnka. Večernie zory. Zotmievanie sa. Chladný ve-

tierik. Netopier. Sova. Líška. Dedinčania pred dvermi. Noc. Modlitba. Uloženie na odpočinok.

361. úl. **Jaro.**

Dni. Slnko. Povetrie. Sňah. Ľad. Lúky. Pole. Stromy. Kvety. Prelietavé vtáctvo. Žaby. Hmyz. Roľník. Deti.

362. úl. **Jaseň.**

Dni. Povetrie. Vektor. Mhla. Zemiaky. Jabĺčka. Hrušky, slivky. Orechy. Hrozny. Oberačky. Kvety. Ďordinky. Jasienka. Stromy. Prelietavé vtáctvo. Roľník. Polovník.

363. úl. **Búrka.**

Povetrie. Kvety, listy. Zvery. Ľudia. Tmavé mračná. Vzdialené mumlanie. Vichor. Oslepujúce blesky. Strašné hromobitie. Strach. Dážď. Potoky. Rieky. — Slabšie hrmenie, zriedkavejšie blesky. Búrka prešla. Slnko. Lúky, polia. Stromy, kvety. Zvery. Škrovánky. Ľudia. Vďaka Pánu Bohu.

364. úl. **Mačka.**

Dravé zviera. Hlava. Oči. Vidieť po tme. Jazyk. Fúzy. Prsty. pazúry. Koža. Jej barva. Miesto zdržovania. Pokrm. Osoh. Mlsná, falešná.

365. úl. **Čerešňa.**

K čomu patrí (k jakým stromom)? Kde sa nachádza? Čiastky. Korene. Peň. Koruna. Listy. Kvety. Ovocie. Upotrebenie. Drevo.

366. úl. **Moje rodisko.**

Meno rodiska. Dedina lebo mesto. Poloha jeho dľa krajiny a stolice, pri horách, v doline, pri rieke, pri železnici? Počet domov. Ulice. Najprednejšie budovy. Počet obyvateľov. Hlavné jich zamestnanie. Iné povolania. Okolie: pole, lúky, pasienky, vinohrady, sady, lesy, hory, vrchy. Okolité obce. Najbližšie susedné mesto. Pamätnosti rodiska.

b. V y p r á v k y.

367. úl. **Malý odvážlivec.**

Jurko odvážlivec. Na najvyššie stromy laziť, najnebezpečnejšie skeky robiť. Rodičia ho často napomínať. Na darmo. Raz na vysoký strom vyliezť. Hniezda vybrať. Šťastlivo skoro vrchol dosiahnuť. Ľaluz odlomiť. Jurko dolu padnúť, obe nohy zlomiť. Mnoho bolesti snášať. Krivý zostať cez celý život.

368. úl. **Chlapci nesmia hned plakať!**

Jarovit z kĺzačky prinest. Ruky a nohy oziabať. Od bolesti slzy do očí vsúpiť. Otec vidieť, usmievať, rieť: Chlapci skrz maličkosť plakať nesmeť. Jarovit slová pamätať. Raz padnúť. To velice boľeť. Neplakať. Bolenie zubov mat. Zub prázdny, trhať. To ukrutne boľeť. Plakať chcieť. Hned na slová myseľ: Chlapci nesmeť plakať. Slzy potlačiť. Otec ľubiť. Jedného dňa s otcem pohorenisko navštíviť. Tu biedni ľudia. Tito žiadon chlieb a žiadne šaty. Včul zas plakať. Slzy otcovi ľubiť sa.

369. úl. **Oklamaný osol.**

Osol soľ naložený. Rieka prinst, potknúť sa, potok padnúť. Hore stať, tarcha ľahšia. Soľ rozpustiť. To si pamätať. Neskorej tú istú cestu. Náročky (nápoky, dobrovoľne) padnúť. Tento raz huby morské (špongie) niešť. Voda napiť, ťažké. Nemôť stať, utopiť sa.

370. úl. **Múdra vrana.**

Smádná vrana z fľaše piť. Zobák krátky, vodu nedočiahnuť. Flašu prekotiť. Sila slabá. Sklo predzobať. Sklo tlsté. Chytrý nápad. Kamienky snášať, do fľaše hádzať. Voda sa dvíhať. Naposledy zobákom dočiahnuť, smäd zahasit.

371. úl. **Zajác a líška.**

Zajác a líška cestovať. V zime. Oba nejest nič. Sedliacke dievča íšť. Košík niešť. Z košíka príjemná vôňa. Čerstvé zemle. Líška hovoriť: Položiť sa zajác a stavať sa mrtvým. Dievča koš odložiť a teba chceť dvihnúť. Ja so žemlami utieť. Zajác radu posluchnúť. Líška sa ukreť za ker. Dievča prinst. Koš odložiť, zohnúť sa. Líška koš uchytiť, križom cez role bežať. Zajác vyskočiť, rýchle nasledovať. Líška nečakať, zemle chceť sama sožrať.

372. úl. **Pokračovanie.**

Zajác to hnevať. Na blizu rybník. Zajác hovoriť k líške: Hostina ryby lapať. Ryby a zemle jako veľkí páni. Ty chvôst do vody strčiť. Ryby sa do neho zahryznúť. Ale sa ponáhlať. Lebo rybník zamrznúť. Návrh líška sa ľubiť. K rybníku íšť, chvôst ňúter svesiť. Za malú chvíľku chvôst pevne zamrznúť. Zajác koš so žemlami vziať. Potom k líške hovoriť: Budúce jaro rybník roztaviť (rozmrznúť). Dotiaľ ty čakať. Odbehnúť. Líška za ním brechať, jako zlý pes na reťazi.

c. N a p o d o b e n i a.

Kto nechce počúvať, musí cítiť.

Karol išiel raz na ulic. Tu stál *vôz* s jedným *koňom*. Hneď *bežal Karol* ta a *pohládal koňa*. Voziar zakázal to viac razy. Ale *Karol* neposluchnuť, lež *drapkal* porád na toho koňa. Tu *kopnul* kôň a *trafil* neposlušného *chlapca do boka*. *Polomrtvý padol* na zem. Ťažko musel za svoju *ľahkomyselnosť* trpeť. *Šesť týždňov* musel v *posteli* ležať a mnoho *bolestí snášať*.

373. úl. Nauč sa tú vyprávku nazpamäť a napiš ju potom z hlavy!

374. úl. Postav níže stojáce slová miesto *riedko* tlačených a utvor tak novú vyprávku!

Anna — dvôr — búdka — pes — ponáhlať sa — Anna — drážiť — pes — matka — Anna — šklbal — chvatnul — kúsol — dievča — ruka — zamdletá — padnúť — neposlušnosť — štrnásť dní — izbu varovať — strach vystáť.

Líška a vlk.

Vlk bol raz *jágram* do *jamy* chytený a *vyl* žalostne. *Líška* *prišla* k nemu a videla jeho biedu. Škodoradostne vysmiala *vlka* a sužovala ho *jedovatými* rečmi. Menovala ho hlúpym *zvieratom*. Pritom *tancovala* *divokými* *skoky* okolo *jamy*. Ale bola neprozreteľná. *Prišla* priblížko *kraju jamy* a *padla* ňúter. *Včul* bola sama chytená.

375. úl. Zapamätaj si a napiš z hlavy!

376. úl. Napodobenie a) Straka a drozd.

Drozd — chlapec — smečka (osídlo) — nariekať — straka — lietat — drozd — zlostný — vták — poletovať — úzky kruh — smečka — druhá smečka — zamotať sa.

377. úl. Napodobenie b) Dve myši.

Jedna myš vběhne do potravnej komory a chytia ju. Druhá myš prinde k tomu a vysmieva ju, kočka ju však pritom zožere.

Líška a hrozná.

Líška prišla na výprave za koristou k viinnému kmenu. Visel plný sladkých hroznov. Dlho obskakovala hore dolu, lebo by bola rada mať niekoľko z nich. Ale visely vysoko, a všetko vyskakovanie nič nespomáhalo. Nektori vtáci sa jej prizerali a smiali sa nad jej namáhaním. Tu sa odvrátila s opovržujúcim pohľadom a riekla: „Tie hrozny sú prikyselé! Ja jich ani za nič nechcem!“

378. úl. Napište z hlavy tú bájku!

379. úl. Napodobenie a) Buják a datelinište.

Mysli si na miesto líšky bujáka, miesto viinného pňa datelinište, ktoré je plotom obehnané, ktorý by buják rád preboriť! Miesto vtákov myslí si kravy!

380. úl. Napodobenie b) Kočka a pečeňa.

Mysli si miesto líšky kočku, miesto viinného kmena kasničku so železnými mrežami, na ktoré kočka driape, miesto hroznov pečeňu a miesto vtákov dvoch psov!

381. úl. Napodobenie c) Chlapec a hniezdo.

Predstav si na miesto líšky pňa viinného, hroznov a vtákov nasledujúce osoby a predmety: chlapec, strom, hniezdo vtáče, ihrajúce sa dievčence!

Pravopisné cvičenia.

382. úl. Daj nasledujúce vety do množného čísla!

Hlúpy hlúpeho haní. Moľ je malý, ale veľkú škodu urobí. Každý občan má byť zákona znalý. Malý slávik, ale hlas veľký. Utekajúceho i bojazlivý honí. Živý sa všetkého dočká a mrtvý doleží. Spravodlivý súdca nehľadí na osobu. Zlý človek viac zlého učiniť môže, než zvierá divoké. Priamy človek pravdu do očí povie. Mladý ležiak, starý žobrák. Verný priateľ býva vzácny. Hluchý nebýva vždy nemý. Nábožný kresťan je mieru milovný. Prešporský obchodník chodieval na jarmak do Trnavy. Meský pisar píše na meskom dome. Vzácny hoste, navštív nás! Dobrý pane, sľutujte sa! Drahý brate, neopúšťaj ma!

Pozoruj: prídavné mená mužského rodu majú pred *osobnými* podst. menami v množ. čísle i, í (v 1. a 5. páde).

Takto: Hlúpi hlúpych hania. Moľi sú malí, ale veľkú škodu urobia.

383. úl. Odpíšte a potom dajte i do množného čísla!

Ziak má byť: pobožný, zdvorilý, spôsobný, ochotný, pilný, pozorný, šetrný, prívetivý, úslužný, útrpný, poslušný, trpezlivý, pravdomluvný, stydlivý, mierny, skromný, poriadny, tichý, čistotný.

384. úl. Utvorte s každým prídavným menom z predošlej úlohy vetu v jednotnom a množnom čísle!

Takto: Pobožný človek úfa nebe. Pobožní ľudia úfajú nebe.

385. úl. Jaký môže byť človek dľa tela? V jednotnom i množnom čísle!

Človek môže byť dľa tela veľký lebo —, tlstý lebo —, starý lebo —, silný lebo —, štíhly lebo —, choravý lebo —, mdlý lebo —, bledý lebo —, čerstvý lebo —.

386. úl. Odpíšte a potom dajte do množného čísla!

Strom je vysoký. Ker je nízky. Lad je hladký. Potok je hlboký. Trn je končítý. Špendlík je tupý. Piesok je drobný. Kameň je tvrdý. Les je hustý a tmavý. Deň je svetlý a príjemný. Hrad je pevný. Mak je drobný. Vzduch je ľahký, priehľadný a pružný.

387. úl. Odpíšte a pridajte koncovky k prídavným menám. Potom z množného čísla postavte do jednotného!

Mravci sú rýchly-; slimáci sú zdĺhav-. Krajciare sú obecni-; dukáty sú vzácn-. Skučkovia sú skup-; dobrodincovia sú štedri-. Vetriky sú tich-; víchry sú búrn-. Žobráci sú chudobni-; kniežatá sú bohat-. Anjeli sú nevinn-; ľudia sú hriešni-. Letnie noci sú krátk-; zimné noci sú dlh-. Holubie vajcia sú mal-; husie vajcia sú veľk-.

388. úl. Odpíšte a pozorujte na koncovku slovesa v minulom čase!

Páni písali. Žiaci písali. Ženy písaly. Dievčatá písaly. Vojáci strieľali. Mešťania sa radili. Sudcovia súdili. Pušky strieľaly. Naše susedy sa radily. Tie panie sa súdily. Psi brechali (štekali). Hadi sa svíjali. Mravčkovia sa hemžili. Hady sa svíjaly. Mravččky sa hemžily. Kone cválaly. Stromy sa triasly. Peniaze chýbaly. Robotnice pley. Kravy sa pásly. Hviezdy sa ligotaly. Dievčatá pletly. Kuriatka pišťaly. Vráta vrždžaly. Ročníci orali na poli. Voly oraly na poli. Ženy oraly na poli. Chlapi spievali. Chlapci spievali. Ženy a dievky spievaly. Deti spievaly. Vtáčky spievaly. Vtáci spievali.

Sloveso minulého času množného čísla (účastie m. č. činné) píše sa lebo s *i* lebo s *y*.

Keď je podmet *osoba mužského rodu* alebo *zvíra za osobu považované* s osobnou koncovkou (*i, ovia*), vtedy sa píše v slovese mäkké *i*.

Keď je podmet *osoba ženského lebo stredného rodu* alebo *zvíra neosobne brané* alebo bárs jaká *vec* ktorého kolvek rodu, píše sa *y*.

389. úl. Vypíšte z predošlej úlohy najprv tie vety, kde má sloveso na konci *i*, potom tie, kde má sloveso na konci *y*!

390. úl. Pripíšte koncovky v slovesách!

Čo sa dialo na jar?

Lúče slnečné vydával- už viac teploty. Sňahy topil- sa. Lady sa rozpúšťal-. Rieky rozvodňoval- sa. Dni dĺžil- sa. Roľníci oral- a sial-. Zahradníci prerýval- hriadky. Lúky zelenal- sa. Stromy pučal-, rozvíjal- sa a kvitnul-. Fijalky voňal-. Preletavé vtáky navracal- sa k nám. Škrovánkovia spieval-. Kukučky kukal-. Včely bzučal-. Chrobáci liezl- sem tam po zemi. Stáda chodil- zase na pašu. Jahniatka veselo poskakoval-. Deti bavil- sa na úslní, sbieral- kvietky a plietl- vence. Ľudia ďakoval- Bohu za oživenú prírodu a prosil- Ho o dobrú úrodu.

391. úl. Odpíšte ten článok tak, že odpoviete na túto otázku: Čo sa *deje* na jar?

392. úl. Odpíšte ten článok tak, že odpoviete na túto otázku: Čo sa *bude diať* na jar?

393. úl. Odpíšte tieto slová:

Ten, tento, teprv, teraz, temer, teda, tenže, onen, krásneho, krásnemu, krásne (1. pád mn. č.), matkinej, matkine, matiek, mydiel, hoden, vinen.

V týchto slovách podčiarnuté *e, ie* nezmäkčuje predchádzajúcu hlásku.

394. úl. Odpíšte a dajte pozor na koncovky!

Nahí, suchí, veľkí, krátki; matkin, matkina, matkino, macochin, macochina, macochino; mhiel, okien, sukien, putien, vretien, pradien.

V týchto prípadoch píše sa po *tvrdých suhláskach* predca mäkká *samohláska* a sice: 1) v 1. páde mn. čís. mužsk. rodu osobného prídavného mena pre rozdiel od 1. pádu jedn. čís.: nahý, suchý, veľký, krátky; 2) pri tvorení prisvojovacích prídavných mien na *in, ina, ino*; 3) pri vkladnom *ie* v 2. páde mn. čísla ženských a stredných podst. mien: mhiel, putien, pradien, okien atď.

395. úl. Pripíšte chýbajúce koncovky!

Tí vystehovalci boli skoro nah-. Veľk- i mal-, všetci sa zimou triasli. Boli medzi nimi starci, od hladu a biedy

až such-. Maľulink- chlapčekovia a slabunk- dievčatká tmolili sa medzi nimi. Tam bolo vidieť na matk- lone plačúc- hol- nemluvniatko, tak že pri pohľade na to i macoch- srdce by žalosťou zaplakalo. I ženy nemaly obleku; krom roztrhaných suk- nebolo na nich inších šiat. Z náradia som u nich videl len niekoľko put-, jedna dievka mala tiež zo päť vret-. Tá istá mala i pradze niekoľko prad-. Že si budú stavať také chatrče, ale len bez ok-. Je už chladno, preto býva mnoho mh- (hm-).

396. úl. Pozorujte, kde sa píše veľká začiatočná písmena!

1) Prišiel včera náš strýčko. Odkiaľ prišiel? Z Trenčína. Jeho prvé slová byly: „Jaj, však som ustatý!“ Každému doniesol nejaký pekný dar.

2) Adam, Eva, Šafárik, Hollý, Sladkovič, Uhorsko, Čechy, Dunaj, Váh, Blava, Pešťbudín, Nitra, Šípkové, Slovák, Maďar, Nemeč, Europa, Asia, Amerika, Tatry, Karpaty, Kriváň, Javorina.

3) Vaše Veličenstvo! Vaša Svetlosť! Dôstojný Pane! Vaša Prevelebnosť! Dvojctihodný Pane! Blahorodý Pane! Mnohovážny Pane Majstre!

4) Boh, Hospodin, Pán, Stvoriteľ, Boží, Božský.

Veľkou začiatočnou písmenou sa píšu:

- 1) Každá začiatočná veta, každá veta po bodke (.), otázniku (?), výkrikniku (!) a často (nie vždy) i po dvojbodke (:).
- 2) vlastné mená: krstné, priezviská, čiastky sveta, mená krajín, národov, jazier, riek, potokov, vrchov, miest, dedín;
- 3) každé slovo v násloviach (titulatúrach);
- 4) meno Boh a iné, ktoré to isté vyznamenávajú.

397. úl. Odpíšte, naučte sa nazpamäť a potom upotrebite každé jednotlivé slovo vo vete!

Bôľ (bolesť), cieľ, čmeľ, chrásteľ, ďateľ, dýľ, figeľ, kašeľ, kúkoľ, kúpeľ, korbeľ, kráľ, krdeľ, motýľ, mozol, pyteľ, sopleľ, šindeľ, topoľ, uheľ (uhorený, na rozdiel od uhel alebo uhol v geometrii), zreteľ, myseľ, maštaľ, kúdeľ, oceľ, posteľ, soľ; okáľ, nosáľ.

Lud, ľad, ľahký, ľútosť, ľubiť, dľa, koľaj, kľúč, plúca, podľa, veľa, vedľa, hoľa, homoľa, hroľa, guľa, chvíľa, kratochvíľa, košeľa, miľa, nedeľa, raľa (v Orave toľko čo fundus, grund), roľa, vôľa, hľadať, hľadeť, bľaďy, ľavo, osľa (mladá), sľučka (na sídle), kľaje sa, kľakať, ľahnúť, strieľať, sľubiť, rozmýšľať, váľať, zaháľať, poľovať, plúť, kľuť.

Mäkké ľ sa píše: 1) v mnohých pôvodných slovách: bôľ, cieľ

atď.; 2) v tých slovách, v ktorých v českej reči za tým l sa píše i lebo-
e: lud čes. lid, ľad čes. ľed atď.; 3) vo zväčšených na ľ: nosál atď.

398. ůl. Jako predošlá ůloha !

Velký, koľký, kdekofvek, nekoľko, kedykoľvek;
stvoriteľ, spasiteľ, riaditeľ, učiteľ; chváľit, chváľ, chváľte,
nech chváľa; pílít, píť, píťte, nech pífa; naschváľ, pokiaľ,
kadiaľ, včůľ, včůř; pravidelný, viditelný, spasitelný;
král, kraľovať, priateľ, priateľstvo !

Ďalej sa píše mäkké l 4) kde po ůom i sa vysůva, k. p. veľký
miesto veľký; 5) v odvodených od sloviac na tel; 6) v rozkazovacom
spůsobe sloviac, v neurčitom spůsobe na ľit vychádzajúcich; tiež v 3.
osobe mn. ě. prít. času, keď je predposlednia sľubika dlhou: pálít,
pálť, páľte, páľa; 7) v prisľovkách a spojkách na iaľ, aľ, iľ, ůľ: dokiaľ,
naschváľ atď.; 8) v prídavných m. na eľný; 9) konečne vo všetkých
odvodených, ktoré ho ůž v kmeňovom slove mali: kraľovať od král,
priateľstvo od priateľ.

Slová súzvučné (stajnozvučné).

Biĉa (kůň bāt sa), býĉa (pást) — pobil (sud), pobyl (v cudzine)
— odbila (hodina), odbyla (pocestného), odbyl (zbožie, tovar) — bit
(pes), byť (dobrým), byť (bývanie) — huby (neumyté), huby (v lese),
hubí (hmyz) — záhuby (neúřst), zahubí (šťastie) — chyby (napraviť),
chybí (strelc), chybí (dieta) — sľuby (držať), sľubí (odmenu) — ĉasy
(meniť sa), ĉasí sa (na západe) — jedľa (strom), jedla (váru), jiedla
(máľo) — kalí (nebe), kaly (mutná voda) — kazy (na továre), kazí
(neĉo) — kosal (brúřit), kosi (vtáci), kosi (trávu) — krotři (zver), krotři
(noha) — lomy (kamenné), lomí (rukama) — milý (Boh), mili (pria-
telia), myľi (nepozorný) — modly (pohani), modľi (k Bohu) — pily
(na drevo), pili (vino), pili (s robotou).

399. ůl. Utvorte vety s ůpotrebením týchto slov !

Pravý (uhel 90°), pravý (bok), praví (prietelia), praví (prisľo-
vie) — ráĉi (vysľyšať), raĉi (chod) — radřej (dať než vziať), raĉej (po-
ľievky) — řháďza (jedon zlatý), řháďza (osenie), řháďza (s priateľom)
— řhodil (svet), řhodil (bremeno) — řchody (kamenné), řhody (u pria-
teľov) — řily (prírodnie), řilí (k neĉomu) — řkűpy (ĉlovek), řkűpi
(pokűpi), řkűpi (ľudia), — zlatky (dve), z ľátky (bavlnenej), z ľatky
(kűska ľaty) — správy (stoliĉnej), zprávy (smutné), spravi (prácu) —
řtály (v presvedĉení), řtáli (v rade) — řypký (piesok), řypky (zbožie) —
tuři (zlé veci), tűzi (za domovom), tűzi (upevňuje) — ůři (poĉuť),
uři (kořefu), ůři (potok) — vali (voda), valy (okolo hradu), váľi
(viali, mlatĉi) — voly (kűpil), volí (vysľanca), vůľi (ľudskej) — vyři.
(meno), vyři (než iný) — výr (sova), vír (na mori) — žily (krvné),
žili (mierne) — živý (ĉlovek), živi (rodinu).

400. Jako predošlá ůloha !

Nektoré zkráteniny.

atď. = a tak ďalej; a j. = a jiné; a p. = a podobné; a j. v. = a-
jiných viac; a n. = a nasledujúce; al. = alebo; b. = bývalý; cis. = cí-
sarský; kr. = kráľovský; dr. = doktor; kat. = katolíĉke; ev. = evanjel-
ľické; náb. = náboženstvo; uh. = uhorský; min. = minister; t. j. = to-
jest; t. = totiž; v. = vid; verř. = miesto; srov. = srovnaj; n. p. =
na príklad; k. p. = ku príkladu; odd. = oddiel; oddel. = oddelenie;

pozn. = poznámka, poznamenanie; vyd. = vydanie; p. = pán; t. r. = tohto roku; m. r. = minulého roku; t. m. = tohoto mesiaca; (*) nar. = narodil sa; (†) zom. = zomrel; sv. = svätý; jan. = január; feb. = február; mar. = marec; apr. = apríl; jun. = jún; jul. = júl; ang. = august; sept. = september; okt. = október; nov. = november; dec. = december; m. = meter; dm. = decimeter; cm. = centimeter; Km. = kilometer; Mm. = myriameter; l. = liter; dl. = deciliter; cl. = centiliter; Hl. = hektoliter; gr. = gramm; Dg. = dekagramm; Kg. = kilogramm; m. ct. = metrický cent.

401. úl. Odpíšte niekoľko razy a zapamätajte si!

Tvorenie slov.

a. Prídavné meno.

402. úl. Jako sa hovorí jedným prídavným menom o tom, kto je dobrej mysli? rýchlych nôh? dobrého srdca? kto má čierne oči? štyri nohy? kto sa všetkého týka? kto je tvrdej šije? ostrého vtipu? kto pravdu hovorí? kto sa Boha bojí? má modré oči? dlhé ruky? jednu nohu? dva rohy? tri rohy? je bez zubov? má holú hlavu? krátky zrak? ďaleký zrak? šesť nôh?

Takto: Hovorí sa dobromyseľný, rýchlonohý atď.

To sú *složené* prídavné mená.

403. úl. V nasledujúcich vetách vymeňte *má (majú)* za *je (sú)* a miesto doplnku napíšte složené prídavné meno!

Kôň má jedno kopyto. Ovca má dve paprčky. Mucha má šesť nôh. Motýľ má štyri krídla. Bocian má dlhé nohy. Vták má bystrý zrak. Jan má vraj horkú krv. Jozef má vraj chladnú krv. Náš paholok má široké plecia. Náš kôň má krátku srst. Kocka má šesť plôch, osem rohov a štyriadväť uhlov.

Takto: Kôň je jednokopytný; atď.

404. úl. Utvorte z nasledujúcich podstatných mien prídavné koncovkou *ový*!

ový. Buk, hrab, dub, lipa, orech, sliva, čerešňa, višňa, jedľa, smrek, klen, oliva, vrbá, topol, jaseň, osyka, javor, vaz, svib, hruška, jablňoň, marhula, breskyňa, oskoruša, nešpuľa, cín, kov, bridlica, loj, stôl, dom, papier, roh, sýr, mäd, cukor, káva.

405. úl. Napíšte miesto predložky a podstatného mena, ktoré ukazujú, z čoho lebo odkiaľ nečo je, prídavné meno!

Sú sviečky z loju i z vosku. Mám železko z ocele a črenky z rohu. Nemáš ty čáko z papiera? Naša matka varieva polievku z hrachu, zemiakov; ja však najradšej jiem polievku z mäsa. Tuto leží drevo z drienov, brezi, jalší, kaštanov, bázov.

Takto: Sú sviečky lojové i voskové.

406. úl. Utvorte priponou *ný* prídavné mená z nasledujúcich podstatných:

ný. Kameň, drevo, hadbáv, vlna, striebro, meď, plátno, koža, kosť, cverna, hlina, deska, železo, mlieko, srst, plšť, slama, slnko, mesiac, sláva.

407. úl. Utvorte z nasledujúcich podst. m. prídavné pomocou koncovky *ký* lebo *ský*!

ký, ský. Muž, žena, kuchár, učiteľ, kupec, polovník, chlapec, dedina, murár, tesár, zámečník, mešťan, vojak, úradník, zeman, Čech, Nemec, sedlák, krám, hora, provazník, železník.

408. úl. Z nasledujúcich životných podst. mien utvorte príponou *í* prídavné mená!

í. Človek, lev, ryba, vták, vlk, havran, ovca, osol, myš, orol, kohút, kura, sliepka, holub, pes, kočka, sup, jeleň, srnec, zajac, baran.

Takto: Človačí, lví, rybí atď.

409. úl. Z nasledujúcich slov utvorte prídavné!

ní. Dnes, večer, noc, deň, týdeň, lúka, les, stôl, vrch, potok, rieka, ruka, hlava, zima, jaro, leto, rok, oko, zahrada, dvór, jazero, rada, nedeľa.

Takto: Dnešní, večerní, noční atď.

410. úl. Odpovedajte na nasledujúce otázky prídavnými meny!

Jako sa menuje piesok v rieke? Jako práca, ktorá sa rukama koná? Jako riekame odevu, ktorý sa nosí v zime? na jar? v lete? Jako sa menujú stromy v zahrade? v lese? Jako hovoríme veciam v škole? v kostole? Jako sa menujú služby Božie, ktoré sa konajú v nedeľu, vo sviatok? Jako sa menuje náradie na dvore?

Takto: Piesok v rieke sa menuje *riečni* piesok.

411. úl. Odvodzujte prídavné mená z nasledujúcich sloviess!

ci. Biť, tret, ukazovať, tázať, pýtať, trvať, opakovať, priať, zvať, prisvojovať, padať, šiť, privlastňovať, určovať.

Takto: Bici, trecí atď.

b. Prechodník a účasťie.

412. úl. Utvorte z nasledujúcich sloviess *prechodník* prítomného času!

Niesť, hryzť, liezť, trást, klást, čítať, íst, žít, mrať, mleť, biť, plet, viať, kryť, myť, kuť, spievať, padnúť, minúť, plynúť, hasnúť, tisknúť, umeť, kameňovať, hádzat, krájať, strielať, horeť, držať, hľadať, trpeť, bdiieť, znieť, činiť, kúpiť, vrátiť, súdiť, myseľ, dražiť, chytat, cúdiť, volat, hľadať, chovať, klamať, drať, milovať, bojovať, dakovať, menovať, putovať, zarmucovať.

Takto: Nesúc, hryzúc, súdac, hádzuc atď.

Prechodník prít. času tvorí sa najľahšie od 3. osoby množ. čís. prítomn. času pripojením hlásky *e*, k. p. milujú, prech. milujúc; chodia, prech. chodiac; píšu, prech. píšuc; vráta, vrátac atď.

413. úl. Utvorte z tých istých sloviess *účasťie prít. času* pripojením k prechodníku prít. č. koncovky *i, a, e!*

Takto: Nesúci, *a, e*; hryzúci, *a, e*; súdaci, *a, e*; hádzuci, *a, e*.

Toto účasťie sa skloňuje jako prídavné mená mäkkého zakončenia: *boží, božia, božie* na tab. *A* na konci knihy a upotrebuje sa miesto prídavných mien, teda môže byť i privlastkom.

414. úl. Utvorte z tých istých sloviess *účasťie min. času* trpné príponou *tý, á, é; ný, á, é; lý, á, é!*

Takto: Nesený, *á, é*; tisknutý, *á, é*; padlý, *á, é*; minulý, *á, é*.

Toto účasťie skloňuje sa jako prídavné mená tvrdého zakončenia: *dobry, á, é* na tab. *A*. Upotrebuje sa tiež miesto prídavných mien a môže byť i privlastkom.

415. úl. Pridajte ku každému účasťiu v úl. 413. vhodné podstatné meno, aby sa stalo to účasťie privlastkom!

Takto: Nesúci (nečo) posel, nesúca žena, nesúce dievča atď.

416. úl. Pridajte ku každému účasťiu v úl. 414. vhodné podstatné meno, aby sa stalo to účasťie privlastkom!

Takto: Nesený koš, nesená noša, nesená dieta; tisknutý vůz, tisknutá kára, tisknuté táčky atď.

c. Sloveso.

417. úl. Odpíšte a pozorujte, jako z prídavných a podstatných mien slovesá povstávajú!

Bohatý - bohatnúť, horký - horknúť, hustý - hustnúť, chudý - chudnúť; chudobný - chudobnieť, bujný - bujniť, drevený - drevenieť, celý - sceliť, rozum - rozumieť, hrom - hrmeť; biely - bieliť, tvrdý - tvrdiť, ostrý - ostriť, živý - živiť, suchý - sušiť, svedok - svedčiť, škoda - škodiť, strach - strašiť, para - pariť, brázda - brázditiť; zelený - zelenáť sa, čierny - černať sa, rovný - rovnať sa, šepot - šepotať, štebot - štebotať, vy - vykať, ty - tykať, oni - onikať; milý - milovať, rád - radovať sa, pán - panovať, kráľ - kraľovať, prorok - prorokovať, bratříček - brastričkovať, dôvera - dôverovať, pamäť - pamätať, bič - bičovať, bubnobubnováť atď.

418. úl. Napíšte s každou nasledujúcou *predponou* tri slovesá: o, do, na, od, ob, po, s, v, za, ne, vy, nad, pod, roz, pri, pre, pred, u!
Takto: Opovedať, opustiť, oslepiť; dodať, dovoliť, dostať.

d. Rodina slov.

Sedeť. Sedím ticho pri učení. *Seď* pokojne! Brat chcel písať a *sadol* si. Na stoliči môže len jedna, na lavici ale viacej osôb *sedieť*. Dlhé *sedenie* neslúži zdraviu. Bude-li pekne, *posedím* si pod stromom. Mnohý *neposeda* prekáža svojim spolužiakom pri učení. Kto s nami *susedí*, je náš *sused*. O svätom Jane chodievame do *susednej* dediny.

Sedať. Práve *sedám* k písaniu. *Nesedaj* ku mne, abys mi neprekážal. Bol som u Vojtecha, on *sedal* na vóz a viezol sa na pole.

Časne z jara není radno *seďať* na trávnik. *Sedaťko* malým deťom k sedaniu slúži. Listy *sedavé* sedia bezprostredne na stonku. U sešlí bývajú *sedudla* koňským vlášim vypchané. *Prisedám* k stolu, ale *nepresedám* so stolicie na stolicu. *Predseda* je v shromážení prvá osoba.

Sadnúť. Dovolíš-li, *sadnem* si k tebe. *Sadni* vyššie. *Sadnul* bych tamto pod strom, keby tam viac tóno bolo. Kde miesta není, tam sa nemôže *sadnúť*, tam je *sadnutie* nemožné. *Posadni* vyššie, ja *posadnem* k tebe, a Ján si k nám *prisadne*. Anton nech na druhú stranu *presadne*.

Sadiť. Až jaro nastane, *presadíme* stromky zo školky do *sadu*. *Posaď* toto semeno, brat svoje už *posadil*. *Sady* opatruje *sadár*, tiež *sádky*. Pristehovalci do cudzích krajín, keď sa tam *osadia*, *osady* zakladajú a *osadníkmi* sa zovú. Drôbež chová sa v *posadách*. Pevnosti a väčšie mestá mávajú vojanskú *posádku*.

Sádzať. *Sádzaš*-li kel, *nesádzaj* ho veľmi husto. *Sádzanica* silná sa hodí k *presádzaniu* najlepšie. Kapustu dobre večer alebo v čas ráno *sádzať*. *Sadze* z dreva rozličných stromov k robeniu bariev slúžia. *Sadzač* kníh v čítaní rozličného písma zbehlý byt musí. Celé pole u lesa je repou *posádzané*. Pekar *sádza* žemle do pece.

419. úl. Vypíšte z tadial celú *rodinu slov*, ktorá pochádza od *sedieť*!

420. úl. Napíšte vety, v ktorých sa obsahujú odvodzené slová (rodina slov) od koreňa *ved-em*!

Vedem malého brata do školy a sestra ho domov *privede*. Než odejdem, *prevedem* ta po zahrade. Brat tvój nás *uvede* k jágrovi, a ten nás z lesa *vyvede*. Daj pozor, aby ta cesta *nezaviedla*; chodník podľa potoka *vedúci* *privede* ta najistejšie do najbližšej dediny. Tam

sú dobre *zvedené* deti a ty ti ďalej ukážu. Malé deti samy chodit neumia, musia sa *vodiť*. *Vodievam* tiež svojho malého brata. *Vodič* slepého *vodí*. Aby sme sa nečomu naučili, treba nám k tomu *navedenia* čili *návodu* nejakého. Pilné deti jako o *závod* sa učia. Každý *podvod* sa zákonom prísne tresce. Všetky slová z jedného koreňa vznikajúce jedného sú *pôvodu*. *Nesvádzaj* nikoho od skutkov dobrých, ani ho ku zlým *nenavádzaj*. Dobré skutky *odprovádzajú* človeka až do večnosti. *Svodník* *privádza* bližneho svojho do nešťastia. Mojžiš bol *vôdcom* ľudu izraelského. Rafael nabídnul sa mladému Tobiašovi za *sprievodcu*. *Vojvoda* je náčelníkom vojska do poľa tiahnuceho. *Hromosvod* blesk k sebe priťahuje a *svádza* ho pod zem. Veľké mestá majú často nákladné *vodovody*. — Viedol, vedený, zavedený, podvedený, vodil, vodiaci, voditeľ, prôvod, závod, svôdca, cestovod, vzduchovod atď.

421. úl. Vypíšte z nasledujúcich viet všetky slová, ktoré pochádzajú od *mluv-it*!

Mlúvit znamená slovy myšlenie svoje vyjadriť. Kto mnoho mlúvi, buď mnoho vie, lebo mnoho luže. Mlúv tak, aby si sa za mlúvenie svoje nikdy haňbiť nemusel! Mlúviacemu do reči neskáč! Nekedy prosíme iného, aby sa za nás prímlúvil. Na prímlúvu dobrého priateľa dosahujeme ľahšie svojho cieľa. Reč mlúvená sa ľahko zapomína, písaná ale trvá na roky. V škole učíme sa mlúvnici. Strážny s väze skrz mlúvniu trúbu oheň oznamuje. V kostole býva nemlúvniatko pokrstené. Daj pozor sám na seba a druhých nepomlúvaj! Učiteľ v škole so žiakmi rozmlúva. Listy sa píšu prostomlúvou, t. j. rečou neviazanou. Kto pekne a ľahodne mlúviť vie, krasomlúvný je. Buď vždy pravdomlúvný. V knihách slovenských často cudzomlúvy sa nachádzajú. Namlúviť, domlúviť, odmlúvať; domlúva, predmlúva, výmlúvnosť; mlúvný, pomlúvačný, marnomlúvný atď.

Mnohovýznamnosť slov.

Hlava je najvyššia časťka ľudského tela. Hlava kočky je okruhlá alebo lepšie guľovatá. Hlava koňa je podlhovastá. Nektore kury majú na hlave chochol.

V týchto vetách má slovo *hlava* *vlastný* význam.

Otec je *hlava* rodiny. Hlava uhorskej krajiny je pán kráľ. Táto kapusta má veľmi pekné *hlávky*. Tento klinec nemá *hlavičky*. Špendlík má malú *hlavičku*.

V týchto vetách má slovo *hlava*, *hlávka*, *hlavička* *vedľajší* význam.

Čo není v hlave, býva v nohách (t. j. na čo sa zabudlo, pre to sa musí ísť). Svojmyselný má svoju *hlavu* [= po svojej vôli jedná]. Dobrá vôľa *koláče* je, zlá *hlavu* sápe [= zo zväd povstávajú pôtky]. Koľko *hláv* [= ľudí], toľko *smyslov*. Nepriateľ bol porazený na *hlavu* [= úplne]. Má *pusto* v hlave [= je hlúpy]. Učenému človekovi *hovoríme* *učená* *hlava*. Nelám si *hlavu* [= nechaj márneho premýšľania]. Nechce mu to do *hlavy* [= nemôže to chápať]. Reč *tlachačova* nemá ani *hlavy* ani *päty* [= je nesmyselná].

V týchto vetách má slovo *hlava* *obrazný* význam.

422. úl. Odpíš ty vety a zapamätaj si rozličný význam slova *hlava*!

423. úl. Spoj na predku stojáce sloveso s podstatnými menami, za ním stojácimi, vo vety!

a) *Padat*: sňah, voják, sviatok, slovo, výstrel, svetlo, mravy.
 b) *Napadnúť*: pocestného, výpravka. c) *Vypadnúť*: vlasy, obľahnutí, hodina vyučovacia, zkuška, vyslanec, milosť, pamäť. d) *Biť*: osol, hodina, tepna, srdco. e) *Uderiť*: klinec, blesk, cesta. f) *Povstať*: spáť, nemocný, ľud. g) *Zavret*: dvere, oči, školu, knihu, kruh, reč, rok.

424. úl. Ktoré z týchto viet obsahujú patričné slovo vo *vlastnom* a ktoré v *prenesenom* (vedľajšom lebo obraznom) smysle?

425. úl. Zapamätajte si výklad nasledujúcich významov obrazných!

Koráb púšte = tava. Kolíska pokolenia ľudského = Asia. Hlava krajiny = zemepán. Jaro života = mladosť. Boží posel = blesk, hrom. Ruka Pána = Boh. Zajačie srdco = bojzlivá myseľ. Zlatá pšenica = pekná, žltá, bohatá pšenica. More blankytne = modrá obloha. Ruže na tvári = červené lica. Sňah na hlave = šedivé vlasy. Tulipán = nadutosť. Fijalka = skromnosť. Laliža = čistota. Nezábudka = upamätovanie. Dub = obraz sily. Ruža = krása. Jedľa = štihlosť. Vlk = žravosť. Líška = lest. Tyger = zúrivosť. Včela = pilnosť. Mravec = pracovitosť. Lev = veľkomyselnosť. Veverica = čipernosť, vŕtkosť. Páv = pýcha. Ryba = nemota. Kosa = smrť. Váha = spravdnosť. Prsteň = večnosť. Skala = pevnosť. Peň = hluchota. Kríž = viera. Kotva = nádej. Srdco = láska.

Porekadlá a príslovia.

426. úl. Odpíšte nasledujúce porekadlá s udaním významu!

Nerádby, aby po ňom tráva rostla [= nerádby umrel]. Jakoby kameň do vody hodil [= náhle zmizol]. Nerád sa potí [= je leňoch]. Už ho zuby nebolia [je mŕtvý]. Jazyk za zuby držať [nemluviť]. Prišiel z blata do bariny, alebo z dážďu pod odkvap [zo zlého do horšieho]. Trafila kosa na kameň [dvá neústupní sa zišli]. Ide mu to, ako psovi pastva [nedarí sa mu to]. Zaplatil päťama [utiekol]. Pristane jako päst na oko [nehodí sa to k sebe]. Robí piate prez deviate [ztreštene]. Chodí s bubnom na zajáčov [užíva nejakých prostriedkov k dosaženiu svojho účelu]. Ukazuje straku na kole [sľubuje vec nejistú]. Roste mu kvieťa pod nohami [všetko sa mu dobre darí]. Nevie, kade z konopí [nevie si rady]. Spadol mi kameň so srdca [ubudlo mi starosti]. Spravil capa zahradníkom [špatného dôzorca ustanovil]. Tá práca pije krv [?]. Pláva jako murárska trieska [?]. Sám na seba metlu pletie [?]. Má, čo hrdlo ráci [?]. Jak nabyto, tak pozbyto [?]. Z komára spraviť somára [?].

427. úl. Jaký smysel majú nasledujúce príslovia?

Čo ťa nepáli, nehas [v cudzé záležitosti sa nemiešaj]. Čo má byť žihlavou, hned na začiatku páli. [Už na dietati môžeme poznať, jaký človek z neho bude]. Vtáka spev prezradzuje [podľa skutkov človeka poznáme]. Bez vesla sa na more nepúšťaj [nevydávaj sa ľahkomyselne v nebezpečenstvo]. Keď sa kúpaš, drž sa brehu [?]. Častá klapka i kameň preráža [?]. Tichá voda brehy bere [?]. Pešťbudin nebol za jeden rok vystavený [?]. Dobré žabe v močidle [?]. Ryba od hlavy smrdí [?]. Kto sa Boha bojí, pevne stojí [?]. Kto jínemu jamu kopá, sám do nej padá [?]. Dobré samo sa chváli [?]. Každý nech pred svojim domom zametá [?]. Krava, ktorá mnoho ručí, málo mlieka dáva [?].

Oznamovacie, otázkové, žiadacie, rozkazovacie vety. — Priama a nepriama reč.

Líška a cap (28. článok).

Líška padla do studne, ktorá vysokým srubom opatrená bola. Hovorila sama k sebe: „Keby len niekto sem prišiel, čo by ma oslobodil!“ Tu sa priblížil smädný cap a pýtal sa: „Je tá voda sladká? Bude-li jej i na dostatok?“ Líška si pomyslela: „Ten mi práve vhod ide.“ A vymyslela si lest. Odpovedala: „Poď len dolu! Okus len sám!“ Zatým pila s veľkou chuťou a zvolala: „Ej, jaká je tá voda chladná a občerstvujúca! Jak rozkošný to nápoj!“ Capovi sa zabážilo a on prosil: „Keby si ty mne len dolu pomôcť chceš!“ Líška sa ukázala ochotnou k tomu a dlhobradáč dočiahol šťastlivo vodu. Ona však vyskočila zručne po jeho chrbte von zo studne. Smejúc sa, privolať capovi: „Nezabudni na vonvyjdenie! Je v tej studni chladno!“

428. úl. Vypíš tie vety, ktoré doslovnú reč a) líšky, b) capa obsahujú!

Vety tak prednesené, jako jich bol niekto riekol, menujeme rečou priamou.

429. úl. Vypíš tie doslovné reči tak, aby si a) napísal tie, ktoré nečo oznamujú (vyprávajú), b) tie, ktoré sa na nečo pýtajú, c) tie, ktoré nejaký rozkaz obsahujú, d) tie, ktoré nejakú žiadosť vyjavujú!

430. úl. Pretvor nasledujúce vety v otázkové, rozkazovacie a žiadacie!

Vták spieva. Búrka prechádza. Pes donáša palicu. Chlapec je zdvorilý. Jaro nastáva.

431. úl. Pozorujte, jako v nasledujúcich vetách reč priama do reči nepriamej prenesená je!

Maria Terezia pýtala sa raz predstaveného: „Kto sa chová najlepšie z milých synov mojich?“ = Maria Terezia pýtala sa raz predstaveného, že kto sa najlepšie chová z jej milých synov.

„Vaša cisarská milosť,“ odpovedal predstavený, „všetci sú hodní najvyššej ochrany Vašej.“ = Predstavený odpovedal jej cisarskej milosti, že sú všetci hodní jej cisarskej milosti.

„Čo si peniaze prehral, alebo čo si počal s nimi?“ hovorila mocnáarka prísnejšie. = Mocnáarka pýtala sa prísnejšie, zdáľiž peniaze prehral, či čo že s nimi počal.

„Poslal som ich svôjmu chudobnému otcovi,“ vraví mládenec trasúcim sa hlasom. = Mládenec vraví trasúcim sa hlasom, že ich poslal svôjmu chudobnému otcovi.

„Ty si dokonálny mladík,“ povedala pohnute cisarovna. „Tintu sem,“ zvolala, „pero a papier! Sadni a piš!“ = Cisarovna riekla pohnute, že je dokonálny mladík, a rozkázala hneď, aby priniesli tintu, pero a papier. Mladíkovi však velela, aby sadol a písal.

432. úl. Vyjádrite nasledujúce vety *rečou nepriamou* a použite slovko *že*, kde sa ale rozkaz uvádza, slovo *aby!*

Šalamon praví: „Za pyšným ide poníženie.“ — V prorocťve Osiašovom čítame: „Sláva bezbožných skoro pomine.“ — „Chlieb svôj s lačnými a chudobnými jedz, a z odevu svôjho nahých prikrývaj“; tak napomínal nábožný Tobiaš syna svôjho. — „Všetko,“ odpovedal mladý Tobiaš, „čo si mi prikázal, učiním.“ — „Boh sa pyšným protiví, pokorným však dáva milosť,“ píše sv. Petor. — „Patriťte na kvieťa polnie, jako roste; nepracuje ani nepradie. Pravím však vám, že ani kráľ Šalamon vo všetkej sláve svojej tak odený nebol, jako jedno z nich,“ pravil syn Boží.

Poučky a pravidlá.

1. Rozoznávame *oznamovacie, tázacie, rozkazovacie a žiadacie* vety.

2. Za oznamovacou vetou stojí bodka [.] . Za tázacou vetou stojí otáznik [?] . Za rozkazovacou a žiadacou vetou stojí výkričník [!] . K. p. Kohút spieva. Spieva kohút? Kohúte, spievaj! Keby kohút spieval!

3. Taká veta, ktorá reč nejakej osoby bez premeny [doslovne] uvádza, menuje sa *priamou rečou*. K. p. Líška povedala: „Je v tej studni chladno“.

4. Pred priamou rečou stojí dvojbodka [:] . Pred a za ňou stojí znak uvodzovací [„—“] . K. p. Boh riekol: „Nech je svetlo!“

5. Tá veta, ktorá pred tou dvojbodkou stojí [Líška povedala alebo Boh riekol] menuje sa *uvodzovacia veta*. Jestli táto stojí *za* priamou rečou, prinde pred ňu čiarka, a jestli *medzi* čiastkami priamej reči, prinde pred a za ňou čiarka. K. p. „Nech je svetlo“, riekol Boh. „Všetko“, odpovedal mladý Tobiaš, „čo si mi prikázal, učiním“.

6. Taká veta však, ktorou len svojimi slovami nejakú výpoveď opakujeme [vyprávame], menuje sa *nepriamou rečou*. K. p. Líška povedala, že je v tej studni chladno.

Sťažená veta.

Dvaja bratia (29. článok).

Jan a Milko boli bratia. Veselosť a živosť, *jako i* snášanlivosť tvorily hlavné znaky jejich rázu (charakteru). Usilovnosť, *jako tiež* poriadkumilovnosť ukazoval každý. *Nelen* otec, *lež i* matka boli pyšní na tieto deti. Jan platil za dobrého telocvičea (turnera) a plavača. Milko dokázal zase mnoho v kreslení a malovaní. Prvší vyzieral čerstvý a kvetúci. Poslednejší bol nečo bladá a chudý. Oba učili sa a pracovali o závod. Títo verní, snaživí bratia boli obľúbení u každého. Usilovnosť Janova a Milkova slúžievala za príklad iným deťom. Milkove kreslice a obrazy obdivovali ľudia. O smelosti a obratnosti Janovej vyprávalo sa všade. Veľké a malé deti išli s úctou okolo týchto chlapcov. Oba však zostali skromní a pokorní. Tak hodní mali byť všetci chlapci a dievčatá!

V každej z týchto viet je *viacej jednakých* čiastok, ktoré sa na *jednu* vzťahujú, *jako*: viac podmetov k jednému výroku; viac výrokov k jednému podmetu; viac prívlastkov k jednému podstatnému menu; viac doplnkov lebo okolností k jednému slovesu lebo prídavnému menu. Také vety menujeme *sťažené vety*.

Tie malé slovká *a*, *nelen* - *lež i*, *jako i*, *jako tiež* menujeme *spojkami*.

433. úl. Rozveď každú sťaženú vetu v tom článku na jednoduché vety!

Takto: Jan bol brat. Milko bol brat. Veselosť tvorila hlavný znak jejich rázu (charakteru). Živosť tvorila atď. Snášanlivosť tvorila atď.

434. úl. Vypíš rovnaké čiastky každej vety a sice: a) podmety, b) výroky, c) prívlastky, d) doplnky, e) okolnosti!

435. úl. Stiahni pod jedným číslom stojáce vety v jednu *sťaženú*!

1. Práca zatvára lekárovi dvere. Miernosť zatvára lekárovi dvere. Pokoj zatvára lekárovi dvere (a). 2. Ľudia menia sa skoro. Vetur mení sa skoro (a). 3. Jazyk nemá kostí. Jazyk dopichá mnohého k smrti (ale). 4. Zdvorilé slová môžu mnoho. Zdvorilé slová stojí (koštujú) málo (a). 5. Boh dá sice kravu. Boh nedá k nej provaz (ale). Soľ robí červené líca. Chlieb robí červené líca (a). Karta robí mnohého chudobným. Sklenica robí mnohého chudobným (a).

Takto: Práca, miernosť a pokoj zatvárajú lekárovi dvere.

436. úl. Odpovedaj na nasledujúce otázky vetami s viacej podmetmi!

Ktoré sú mená ročných čiasťok? siedmi dní v týdni? dvanásť mesiacov? Jako sa menujú štyri stránky sveta? tri veľké sviatky? Ktoré sú hlavnie čiasťky rastliny? ľudského tela? Ktoré zvieratá sú domáce? dravé? spevaví vtáci? Ktoré nerosty sú kovy? Jako sa menujú hlavnie rieky Uhorska? päť najväčších miest v Uhorsku?

Takto: Jaro, leto, jaseň a zima sú mená ročných čiasťok.

437. úl. Odpovedaj na tieto otázky viacej výrokami a spoj poslednie dva spojkou *a* alebo *lebo*!

Čo robí roľník? stolár? včela? Jaká môže byť voda? Jaké povetrie? Jaký paholok? Čo sa môže robiť v kostole? v hore? Čo robil Ježiš? Jaké sú Tatry? Jaký je Dunaj? Jaký je Boh? Čo je brat?

Takto: Roľník ore, bráni, seje, kosí, žne a mláti.

438. úl. Z odpovedaj tyto otázky viacej prívlastkami a spoj dva poslednie s *a* alebo *lebo*!

Jakí žiaci sú chválení. Jaké zviera je pes? kočka? lev? Kolko krídel majú hmyzy? Kolko dní má mesiac? Do kolkátoho mesiaca padá sviatok veľká noc? Čie ovocie sa jie? Čie nohy sú plávacími blanami vystrojené? Čie bydllo leží pod zemou? Čie korene sa jedia? Z čích zrn dobýva sa múka? Z čieje kože dorába sa remeň? Po čijom živote striehne liška?

Takto: Usilovní, poslušní a poriadni žiaci sú chválení.

439. úl. Z odpovedaj nasledujúce otázky vetami s viacej doplnkami a použi k spojeniu *a* alebo *lebo*!

Koho lebo čo strieľa myslivec? Koho prenasleduje liška? Koho obveseľuje víno? Koho má ctiť dieťa? Čo žerú kuny? Čo omaľovávajú bláznivé ruky? Čomu podobá sa mulica? Komu slúža zemiaky za pokrm? Čím sú ssavci pokrytí?

Takto: Myslivec strieľa zajáčov, jeleňov, divákov, bažantov, hlucháňov, tetřovov, lišky a medveďov.

440. úl. Odpovedaj na nasledujúce otázky vetami s viacej rovnorodými okolnosťami a spojuj s *a* alebo *lebo*!

Kde býva Boh? Kam tiahnu spevaví vtáci na jaseň? Z kadiaľ dostávame cukor? Kedy sa kosia lúky?

Kedy majú žiaci prázdniny? Jako kvitnú tulipány? Jako vyzierajú papúšky? Z čoho sa dorába cukor? Čím obrába roľník svoje pole? Po čom poznať vtáka? Čím živí sa jež? K čomu vedie lenivosť?

Takto: Boh býva na nebi, na zemi a všade.

Poučky a pravidlá.

1. *Stažená* veta je tá, v ktorej viacej rovnorodých čiastok na *spoločnú* čiastku sa vzťahuje. Viď poznám. k 29. čl. !

2. Väčšia čiastka stažených viet dá sa na toľko jednoduchých rozviesť, koľko sa rovnorodých čiastok nachádza. — Tyto k. p. sa nedajú na jednoduché rozviesť: Slúbiť a dať je dvoje. Čnosť a peknosť zriedka v jednej hospode trávi. Hlúposť a pýcha na jednom dreve rastú.

3. Rovnorodé čiastky vety sú lebo spojkami *a*, *lebo* spojené, alebo *čiarkou* [,] od seba odlúčené. K. p. Ľahodný a tichý vetrik atď. Ľahodný, tichý vetrik atď.

Složená veta.

a. Súvetie.

LOV (30. článok).

Lovecký roh zahučal, *a* lovci sa pohýnali. Koppovi štekali, *tiež* mali jazevčici pozdvihli svoj hlas. Bleskúca jinovat ležala na nivách, *k tomu* hrozily mračná sňahom. Fučal *sice* ľadový vetor od západu k východu, *ale* lovec nebojí sa zimy. Včul rozišli sa polovníci, *však* každý zostal v čiare. Psi trhali sa ku predu, *lež* zadržaní boli nazpät. O chvíľu padaly jednotlivé rany, *ale* nepadol žiadon zajác. Nábitky chybily, *lebo* z pri veľkej diaľky sa strieľalo. Neskorej trafil každý výstrel, *ponevác* lovci boli blíž koristi svojej. Obora bola vypolovaná, *preto* trúbilo sa k návratu. Šťastie polovnícke ukázalo sa priaznivým, *zato* požíval sa obed medzi veselými rozhovormi.

Tu sú všade dve samostatné vety *spojkou* v jednu *složené*. Taká veta, ktorá zo dvoch alebo viacej viet je složená, menuje sa *složenou vetou*. Jest-li je zo *samostatných* viet složená, menuje sa *súvetie*. — Spojka sa často i vynechať môže.

441. úl. Rozlúč v tom článku každé súvetie v jednoduché vety!

Takto: Lovecký roh zahučal. Lovci sa pohýnali.

442. úl. Slož dve a dve nasledujúce vety v súvetie, a užívaj k tomu v závorkách postavené spojky!

Ľudia sejú. Boh dáva zdaru (a). Vtáci spevom

rozveseliť, množstvo škodlivého hmyzu zničiť (i). Vďačnosť slovni vyjadriť, v činoch dosvedčiť (nelen, lež i). Závistlivci iným život ztrpčiť, svoje vlastné šťastie života rozrušiť (nelen, lež i). Pes verný strážca domu, slúži mnohým ľuďom ku kratochvili (i). Včely dávajú mäd, vosk dostávame od nich (nelen, lež i). Para ku pohybovaniu lodí a železníc upotrebiť, ona ženie mlyný a stroje (z čiastky — z čiastky). Jádru položí sa do zeme, pníček sa zošľachtí, strom donáša chutné ovocie (najprv, potom, konečne).

443. úl. Jako predošlá úloha!

Kone sú veľmi užitočné zvieratá; jich mäso zriedka sa jieda (ale). Slávik nemá pekné perie (sice); jeho spev prevyšuje onen všetkých vtákov (ale). Slnko zdá sa nám malým byť, jeho veľkosť presahuje onú našej zeme (však). Líška je sice veľmi chytrá, často sa chytá (predca). Víno posilňuje človeka, jeho nemiernie požívanie škodí (ale). Pštros nemôže lietať, je pri ťažký (lebo). Vinič (vinný ker) požaduje teplé podnebie, v drsných krajoch sa nedarí (preto). Zem je neprehľadná guľa, je od slnka len do polovice vždy osvietená (zato). Všetci ľudia môžu sa myliť, ja môžem tiež pochybiť (teda).

444. úl. Pripoj ku každej vete ešte jednu, ktorá príčinu udáva, a spoj ich so spojku *lebo*!

Slepúch (slepýš). Slepúcha držia mnohí za hada (nohy). Jeho meno je neprimerané (videť). Nemusi sa ho človek báť (není jedovatý). On je vlastne užitočné zviera (hmyz). Musí sa pozorne brať (odlomiť chvôst). V zime nevideť slepúchov (zaliezť, skryť sa). Ony vtedy nepotrebujú žiadon pokrm (spať).

Takto: Slepúcha držia mnohí za hada, *lebo* nemá žiadnych nôh.

445. úl. Pridaj ku každej vete ešte jednu, ktorá udá *následok*, a spoj ich skrze *preto*!

Mnohí vtáci nemôžu zimu zniest, preto —. Vinný peň má slabý kmen, preto —. Húsenice sú škodlivé zvieratá. Vrabci osožia nám. Na vysokých horách je zima. Ovca nám dáva svoju vlnu. Jež má pichláče. Krť (krčica) ryje zem. Mnohí hadi sú jedovatí. Haringi chytajú sa vo veľkom počte. Zelené žabky platia za rokov počasia.

Takto: Mnohí vtáci nemôžu zimu znieť, preto presťahujú sa do teplých krajín.

b. Podvetie.

Kuchyňská soľ (31. článok).

Soľ patrí k nerastom, ktoré pre nás nevyhnutne potrebné sú. Ona svojim užítkom veľmi prevyšuje zlato, ktoré najviac marnomyseľnosti slúži. Ona stojí v jednom rade so železom, ktoré je všeobecne vážené. Ačkoľvek sa jej len zriedka dostáva miesta, ktoré jej patrí. Jej všeobecné rozšírenie je príčinou, že často málo cenenou býva. Keď prírodu bedlive prezkúmame, tak stretáme sa všade so soľou. Povetrie, ktoré nás obtáča, obsahuje sučiastky soli. I more je solným žriedlom, ktoré sa nikdy nevyčerpá. Ale najčastejšie ju nachádzame, keď do útra zeme zostúpime. Tam najdeme ložiská, ktoré jako vrchy vysoké sú. Uvažovanie soli podáva dôkaz toho, že básnikovo slovo pravdu má:

**Čo je k prospešnosti,
Dáva Boh v hojnosti.**

Tyto vety až dve a dve spolu majú smysel dokonály. Jedna vyslovuje hlavnú myšlienku, to je *hlavná veta*, druhá len smysel prvej v nečom doplňuje, to je *vedľajšia veta*. Spolu tvoria složenú vetu, a sice *podvetie* k rozoznaniu od súvetia.

446. úl. Vypíš z toho článku všetky vety, ktoré sa nekončia slovesom (hlavné vety)!

Takto: Soľ patrí k nerastom. Ona svojim užítkom prevyšuje zlato.

447. úl. Premeň všetky ostatné vety (vedľajšie) tak, aby tvorily čiastku hlavnej vety!

Takto: Soľ patrí k *nevyhnutne potrebným* nerastom. Ona svojim užítkom veľmi prevyšuje *najviac marnomyseľnosti slúžiace* zlato.

448. úl. Rozveď každé podvetie na dve hlavné vety!

Takto: Soľ patrí k nerastom. Tieže sú pre nás nevyhnutne potrebné.

449. úl. Postav vedľajšie vety na pravé miesto!

Myš je pre kucharku veľká ostuda, ktorá je malý hlodavec. Líška nechytí žiadneho kohúta, ktorá spí. Tu sa dá do prenájmu bývanie tichej rodine, ktoré je novo

opravené. Osol ukazuje veľkú krutohlavosť, ktorý pochádza z Asie. Ten pozemok leží neďaleko rybníka, na ktorom môj otec pracuje. Prosím Vás, tie slová nekláť na váhu, ktoré som v prenáhlení povedal. Daj ten mech tomu žobrákovi, ktorý tu visí. Nedávaj sklo tomu dieťaťu, ktoré sa rozbiť môže.

Takto: Myš, ktorá je malý hlodavec, je pre kucharku veľká ostuda.

450. úl. Vysvetľuj nasledujúce pojmy podvetiami!

Východ, západ, juh, sever, vtok rieky, zemská užina, morská užina, ostrov, polostrov, žriedlo, rovník, severnia točna, južnia točna.

Takto: Východ je tá stránka sveta, kde slnko vychádza.

Poučky a pravidlá.

- I. Složená veta je taká, ktorá z viacej jednoduchých pozostáva.
- II. Složená veta môže byť *súvetie* lebo *podvetie*.
- III. *Súvetie* je taká složená veta, ktorá z viacej hlavných viet pozostáva, k. p.: Slnko je stálica, lebo má vlastné svetlo.
- IV. *Hlavnia* veta je tá, ktorá je sama pre seba zrozumiteľná, od žiadnej inej neodvislá. K. p.: Boh je všetkým milostivý.
- V. *Podvetie* je taká složená veta, ktorá z hlavnej a vedľajšej vety sa skladá; k. p.: Musíš držať, čo si prisľúbil.
- VI. *Vedľajšia* veta je tá, ktorá nejakú čiastku inej [hlavnej] vety opisuje, doplňuje, a od nej závisí; k. p.: *Keď cisár Augustus panoval* [vedľ. v.], narodil sa Kristus Pán [hlavn. v.].
- VII. Sú vety 1] podmetné, k. p.: *Kto nechce počúvať*, musí cítiť.
 2] prívlastkové, k. p.: Líška, *ktorá spí*, nechytí zajáca.
 3] doplnkové, k. p.: Never tým, *ktorí ti lichotia*.
 4] okolnostné, k. p.: *Kde je mrcina*, tam sbierajú sa orli.
 Musí sa železo kuť, *zakiaľ je horúce*.
- VIII. Z toho vidieť, že vedľajšia veta je spravená z niektorej čiastky hlavnej vety a zastupuje túže. Predošlé vety sa tak môžu na jednoduché premeniť, keď z vedľajšej vety patričnú čiastku hlavnej vety spravíme: z podmetnej vety *podmet*, z prívlastkovej *prívlastok* atď. *Nepočuvný* musí cítiť. *Spiaca* líška nechytí zajáca. Never *lichotníkom*. Na *mrcine* sbierajú sa orli. Musí sa železo *v čas horúčosti jeho* kuť.
- IX. Medzi hlavnou a vedľajšou, alebo hlavnou a hlavnou vetou sa píše čiarka [;]; v súvetí, keď sú vety dlhšie, i bodkočiarka [;].

Slohové cvičenia.

a. Obrazy zo života.

451. úl.

Matiaš kráľ v Gemeri.

Kráľ svojich dvoranov do vinohrada viesť. Motyku chytiť. Sprievodcov tiež vyzvať k podobnému. Kráľ zručne zem okolo vinných pňov kýpitiť. Zemäni so vzdychaním nasledovať. Horúce slnko trápiť. Na

celom tele potiť. Boľavé mozole na mäkkých rukách. Snažná prosba o šetrenie. Kráľ konečne riad odložiť. Šľachtici včul' poznať namáhanie a trápenie sedliaka. Sedliak v núdzi a biede chradnúť. Zemän v postávaní [záhalke] ovocie jeho usilovnosti márníť. K tomu nemilostrdné nakladanie. Prisne trestanie každého ďalšieho utlačania. Kráľ, čo tak mluvil, kráľ Matiaš spravodlivý. Pri jeho smrti všeobecný nárek: Kráľ Matiaš mrtvý, koniec spravodlnosti!

Podobné môžu písať dl'a článkov v čítanke, lebo dl'a vyprávania učiteľ'ovho.

b. Porovnaní a.

452. úl.

Kôň a osol.

[Podobnosti.] Ssavec, patrí k domácim zvieratom. 4 nohy, nerozkolené kopyto, končité uši. Telo srst' pokryté. Krk hriva. [Rozliky.] Kôň väčší, silnejší. Hriva dlhšia. Chvôst dlhovlasí [vlašie]. Osol oproti strapcový chvôst. Uši dlhšie. Chod zdľhvejší. Kôň rozličnú barvu. Osol šedý, barnavý. Kôň učennlivý, vtípný. Osol sprostý.

453. úl.

Hus a kačica.

[Podobnosti.] Plavci [vodní vtáci]. U ľudí v domoch, domáci vtáci. Plávacie nohy. Medzi prsty blanky. Kridla nie k vysokému letu. Milujú vodu. Popri podobnostach majú i nepodobnosti. [Rozliky.] Hus väčšia; krk dlhší; chod menej čapatý. Viac a väčšie vajcia. Perie vzácnejšie. Kačica lepšie plávať, potápať sa [hrúzať]. Perie pestrejšie, krajšie. Nohy viac u zadku.

454. úl. **Ludský život, cestovanie.** Úvod. Rozličné veci, s ktorými sa život často porovnáva: ročné čiastky, dennie čiastky, plávanie na ľodi atď. I s cestovaním z ohľadu 1. *Trvania*. Cestovanie často málo dní, často mesiace — život hneď kratší, hneď dlhší. 2. *Účel*. Cestovanie, nečo nadobudnúť, dokonalejším sa stať, krásne krajiny vidieť — život, pre nebeské kráľ'ovstvo sa zralým stať. 3. *Zkusenosti cestovateľské*. Cesta cestujúceho často spanilá, bezpečná cez smejúce sa nivy, často obťažná a nebezpečná cez púšte, neisté kraje — život, hneď ľahký v šťastlivých pomeroch a so šľachetnými ľuďmi, hneď ťažký skrz rozličné utrpenia a cudziu zlosť. 4. *Cestovný vódc*a. Na ceste zkusený spolucestujúci, cez život rodičia, učítelia, priatelia atď. 5. *Cestovné stanice*. Cestovateľ kedy tedy sa zastaví, hľadí napred a nazad a posilňuje sa k novým námahám — v živote sú obnovenie roku, dni narodenia, vystúpenie zo školy, meniny, volenie budúceho stavu, zvláštne dni radosti lebo utrpenia takými stanicami. *Konec*. Želanie, na svojej ceste života na žiadnu blúdnú cestu nedôjsť, a cieľ svoj dosiahnuť.

c. Opisy a ličby.

455. úl.

Lev.

1.*) Dravec, kočací rod; kráľ zverov. — 2. Dĺžka 2 metre. Výška 1 meter. Telo obratné, silné. Koža. Hrtáň [tlama]. Zuby; jazyk; oči; hriva; prse. Zadok tela. Ocas. — 3. Afrika, Asia. Vo dne skrýša, húštava. — 4. Pri západe slnka východ na ľupež, revanie. Korist'. Hovädzí dobytok, ovce. Žirafy, antilopy, gazely.

*) Čísła znamenajú roztriedenie látky: 1. rod, 2. telo, 3. miesto zdržovania, 4. potrava a spôsob života, 5. užitok lebo škoda.

456. úl.

Slon.

1. Tlstokožec, obor medzi zemskými zvieraty. — 2. Dĺžka 4—5 metrov, výška 3 metre, váha 80—90 centov. Koža. Hlava. Oči. Uši. Rypák [chobot]. Kly [veľké vyčnievajúce zuby]. Slonová kosť. Krk. Nohy. — 3. Afrika. India. Bohaté na vodu lesy. V stádach. — 4. Listie stromové, mladé ratolesti, kukurica, rýža. Vtipný. — 5. Nákladnie a ťažné zviera.

457. úl.

Lastovička.

1. Prelietavý vták. — 2. Krídla dlhé, kosaté. Rýchlo lietať. Nohy malé, útle. Zobák tenký, šidlovitý. Chvost vidlička, farva peria. Brucho. — 3. Jaseň sa shromáždiť. Pokusy lietania. More, Afrika. Návrat. Hniezdo. Z blata, slama, seno, pod strechou. 4—6 biele vajcia. — 4. a 5. Kynoženie škodlivého hmyzu. V letu chytiť. Spev, sveholenie príjemné.

458. úl.

Chrúst.

1. Hmyz, čľanovec. — 2. Hlavnie čiastky: hlava, prse, zadok. Veľkosť týchto čiastok. Oči veľké, nepohyblivé. Tykadlá. Žeradlá. Chľpatý. 6 nôh s drápami. 4 krídla. Vrchnie, spodnie. Belavá štiava. Hlava, prse čierne, krídla gaštanové. Zadok čierny, fl'aky [škvrnny]. — 3. a 4. Na stromoch, listie, kvety. 20—30 vajíčiek. Larvy, pandravy. Po troch rokoch kukľa. Máj lietať, bzučať. Vo dne ticho sedieť. — 5. Kačice, sliepky, potrava. Škoda veľká. Pandravy korianky. Chrobáci stromom škodlivý. Zabiť, netrápiť!

459. úl.

Borovica.

1. Ihličnák. — 2. 25—30 metrov vysoký, do 1 metra tlstý. Kmen štíhly, kôra červenobarnavá, popukaná. Drevo tvrdé, smolvité [smolnaté]. Vetve preslenovité. Ihlice tenké, šedozelelné. Dve a dve v jednej pošve. Kol kolom vetví. Máj kvitnúť. Šišky. — 3. Roviny, vrchy, lesy. Piesčiny [piesočná pôda, piesky]. — 5. Stavivo, stolár. Palivo. Smola. Lúč. Terpetinový olej, kolomaz, kopt [sadze]. Kúpele z ihlic borových.

460. úl.

Železo.

[Rod.] Kov, 7—8 raz ťažší než voda. — [Dobývanie a druhy.] Zem. Ruda železná. Haviar. Tlčť rudu. Hutnia pec [maša], topiť. Surovina. Liatina. Kujné železo. Tamto tvrdé, krehké; toto tuhé, ťahle. Kovať. Ocel'. Dorábanie ocele. Ocel' pružná. — [Úžitok.] Remeselníci, ktorí zrábajú železo. Nástroje. Náradia. Do formy liať. Hrnce, pece atď. Nevyhnutnosť železa. Ľahko hrdzaveť. Olejovou farvou zaličfť.

461. úl.

Karpáty.

Kde sa začínajú? kde sa končia? Jakým smerom sa ťahajú? Od ktorých krajín oddeľujú kráľovstvo uhorské?

Na ktorú stranu padá svah? Ktoré rieky stekajú s Karpátov? Jaký beh najviacej majú tieto? Ktorá veľrieka prijíma jich? Ktoré priesmyky vedú prez Karpáty? Do ktorej krajiny vedie ktorý? Cez ktorý priesmyk ide železnica? Cez ktorý tečie rieka?

Ktoré sú najvyššie končiare Karpátov?

Ktoré rastliny daria sa na Karpátoch? Na ktorom pohorí roste mnoho vína? Čo trímajú útroby Karpátov? V ktorých obciach produjú baníctvo? Kde sa nachádza mnoho zlata, železa, kamenného uhlia, soli? Cez ktoré stolice ťahajú sa Karpáty?

462. úl. **Dolníaky** (dolňouhorská nížina).

Najväčšia čiastka nepriehľadná step. Nedostatok vody. Riedkopastiersky obyvatelia. Nepočetné čriedy a stáda hoviad, oviec, koňov a sviň: Domov *csikósa*. Na rýchlom koni nekonečnú diaľku preletovať. Povetrie ustatému pocestnému vrchy, mestá, hory, vody pred oči kúzlif [vodomar, fata morgana]. Blížej prijsť, zmiznúť. Kraj pustý a smutný.

Jedna čiastka dostatočné vodstvo. Usilovné obyvatel'stvo. Pôda veľmi úrodná. Žito, kukurica, tabák, ovocie, vino. Meno ražnej komory Uhorska.

Lesov málo. Obydlie z hlíny. Palivo hnoj, slama. Rieky lenivé od piesku. Mnoho ramien. Močiare. Celá nížina kedysi more. Vrstvy soli. Mušle lebo lastury.

463. úl. **Osudy vianočného stromčeka**. (Ním samým vyprávane.) *Úvod*. Vianoční stromček v kúte dvora. Pri ňom sediaci vrabci. — *Život v lese*. Milokrásne miestečko. Kamaráti. Zvláštne radosti (spev vtáctva, zajáčik, myši lesnie, veverička, ticho lesnie, lov atď.) — *Únos z lesa*. Sňahové decembrové ráno, rubači a horári, priekupci. Vozba do mesta. — *Meškание na mieste odpredaju*. Postavenie s druhami, malý les, prezieranie od kupcov, odnesenie. — *V dome*. Skovanie. Krášlenie. Štedrý večer. Slavnostnia svetlica. Slávnosť. Radost detí. Odstavenie na bok po slávnosti. Vyhodenie na dvor. *Konec*.

464. úl. **Noc**. *Úkazy pri nastávaní*. Mrkanie, zotmievanie sa, tma, hviezdy a mesiac, vetor, sovy a svrčky. — *Úkazy v nočnu dobu*. Ticho v dedine a meste, dochádzanie zameškovších sa pocestných, hlásnik a stráž, prikrádajúci sa zlodej. — *Prechod k ránu*. Hlas kohúta. hluk zobudzajúcich sa zvierat, ranné povetrie, rozptýlenie mhiel, svitanie.

465. úl. **Letní večer**. Ubývanie horúčosti. Tráva. Listy. Vtáci. Povetrie. Okriata. — Zapádanie sluka. Poslednie lúče snečné. Vrchy. Obzor. Zore. Bľadnutie. Mrkanie. — Znenie večernieho zvonka. Navracanie sa domov z poľa. — Nastávanie tmy. Mesiac, tichosť. — Odpočívanie ľudí. Ochrana božská.

466. úl. **Búrka**. *Úkazy pred búrkou*. Povetrie, byliny, zvery, ľudia, premeny na nebi, podoby mračien. — *Po čas búrky*. Vichor a jeho účinky na prachu, stromoch, vodách. Tesklivosť, skovávanie sa ľudí a zverov, primrak, vzdialené hrmenie, blesky, bliženie sa búrky, uderenie, leja dážďu. — *Po búrke*. Rozdelenie mračien, dúha, spev vtáctva, let hmyzu, veselý pocestný, chvála okriatej prírody.

467. úl. **Jasenná prechádzka**. *Úvod*. Septembrové odpoľudnia. Barvitost neba. Letnie teplo. Povetrie. Rozhľad do diaľky. — *Cesta cez lúky*: otava zkosená, pasúce sa stáda, bodrí pasáci. — *Vedľa lúk*: role so strniskom. Lietajúce babské leto (pavučiny). Vybieranie zemiakov. Pripravovanie role pod oziminu. — *Za rotami*: vinohrad s búdkou. Zamestnanie vincúra. — *Návšteva v štepnicí a ovocnej zahrade*. Ovocím obťažené stromy. Obieranie. — *Vedľa ovocnice*: kvetuica s jasennými kvety. — *Zpiatočná cesta*: Listnatá hora. Barvitost listá. Poslední lesní speváci. — *Na kraji lesa*: Myslivec. Lov na jarabice a zajáčov. — *Príchod domov*. — *Myšlienky na približujúcu sa zimu*.

d. L i s t y.

Vysokoctený Pane Lekáru!

Z naloženia svojej milej matky, ktorá skrze mnohé a dôležité domáce zamestnanie nemôže písať, sdeľujem Vám, že prešlej noci

moja najmladšia sestra na chytró velice onemocnela. Ona žaluje sa na tuhé hlavy bolenie, obzvlášte na silné tlačenie v hrdle. I mnoho horúčosti sa zdá mať, ponevác často pit pýta. Sme vo veľkom strachu a prosíme Vás, nás čo najskorej navštívít.

S najvätsou úctou zostávam

Váš

Pudmerice, dňa 28. augusta 1881.

úplne oddaný
Bohuslav Zelenský.

468. úl. Odpíš ten list z hlavy!

469. úl. Móric pre nemoc nemôhol ísť do školy a počul, že p. učiteľ v slohovej hodine o sriadení listov atď. vyprával. Výraz pofutovania, pri tejto hodine nebyť byť prítomným. Prosba, jemu o listoch počuté sdeliť.

470. úl. *Odpoveď*: Výraz pofutovania nad jeho nemocou a spolu radosti, jeho prosbu mu môcť vyplniť. Účel listu, čiastky listu (oslovenie, osnova, zavierka, miesto a čas, podpis). Zovňajšok (písmo, rozdelenie priestoru, slozenie), obálka, adresa. Želanie skorého uzdravenia.

471. úl. *List na lekára*. Sdelenie (upovedomenie), že sa stav nemocného zhoršil. Známky zhoršenia. Prosba o skorú návštevu.

472. úl. *Syn opisuje v liste prvé vezenie sa po železnici*. Železničná stanica, život a ruch tamže, čakalňa, vymieňanie lístkov, príchod vlaku, rušeň, vozne, konduktori (sprievodníci). Vstupovanie a sotstupovanie cestujúcich, zvonenie, pískanie, odchod vlaku, rýchlosť vozby.

473. úl. *Syn prosí svojich rodičov o dovoľenie ku dlhšiemu pobytu u strýčka*. K návšteve určený čas skoro vyprší. Dôvody pre ďalšie sdržanie sa: čas veľmi krásny, strýčko a tetička si prajú dlhšie zostatie, blízkosť nejakej slavnosti. Prosba, ešte 14 dní môcť zostať. Slub, zameškané chceť dohoniť.

474. úl. *Priateľ opisuje v liste požiar* (oheň). Povstanie ohňa. Šírenie sa. Pustošenie. Pokusy zachránenia a hasenia. Hasičský spolok. Ďalšie zrstanie ohňa. Konečné pretrhnutie a ovládanie ohňa. Pohľad na pohorenisko.

475. úl. *Upovedomenie sestry, ktorá odcestovala, o onemocnení matky*. Zprávy o nemoci (od kedy? na jakú nemoc?); — opatrovanie matky; — dôvody, prečo prítomnosť sestry je potrebná: pisateľka nemôže už ďalej školu zameškávať, není v stave, domácnosť v poriadku udržovať. — Prosba o skorý návrat.

476. úl. *Prosba na priateľku o obstaranie ružového keru*. Poukázanie na predošlé priateľské služby — dôvod prosby: deň narodenia matkinho, na mieste žiadon zahradník — osvedčenie, ku vzájomným službám byť ochotnou.

477. úl. *Odpoveď*. Vyvedenie naloženia (kedy? u koho?) — pripojená zasielka ružového kru — želanie, aby sa ľúbil — dobropranie pre matku priateľky.

478. *Syn praje rodičom k novému roku*. Syn pripomína rodičom všetky dobrodenia a lásku, jakou po celý život takmer je zasy-pávaný, začo není v stave nikdy sa odmeniť. Chce sa ale modlitbou odmeniť, aby Boh rodičov jeho k radosti celej rodiny ešte dlho v blahom žítí zachoval, a sľubuje, že sa usilovať bude, aby sa vzorným chovaním všetkých tých darov hodným stal. Ku koncu prosí, aby mu rodičia lásku svoju i v tomto roku zachovali.

e. Listy jednacie.

479. úl. Odpíšte! **Náveštie.**

Na ceste z Trenčína do Nového Mesta ztratil sa včera odpo-
lodňa veľký hadbávny ručník, červenej barvy. Poctivý nálezca sa prosí,
žeby tenže ručník u meského kapitánskeho úradu v Trenčíne pri obdr-
žaní primeranej odmeny láskave odovzdať si nestažoval.

480. úl. Napište oznámenie (náveštie, ohlas, oznam) o ztratení
tobolky s 10-zlatovou bankovkou. Poznamenajte výšku nálezného.
Odovzdať sa má u rychtára obce N. N.

481. úl. Ztratil sa pečatní prsteň. Znaký rozpoznávacie.

Účet

pre pána lekárnik Michala Strnádku tu
od Jana Kopytka, obuvníka.

1881.		zl.	kr.
7. januára	pár nových čižiem spravil	13	20
23. „	pár topánok podrazil	1	70
18. februára	pár pantoflí popravil	—	35
15. marca	pár čižiem podšil	5	80
1. aprila	pár papúč zhotovil	4	—
	súčet	25	05

Košice, dňa 1. aprila 1881.

S podakovaním obdržal 25 zl. 5 kr. r. č.

Ján Kopytko.

482. úl. Odpíš ten účet!

483. úl. Sprav dľa toho vzoru a) účet krajčírsky, b) stolársky,
c) zámečnícky, d) kováčsky a pozoruj pri tom zvlášte na meno, titul
a bydlisko prijímateľa, meno, stav a bydlisko pisateľa, čas vyhotovenia,
výška a pomenovanie jednotlivých položiek.

Kvitancia.

Dvacat zlatých a 50 kr. mi riadne vyplatil pán kupec Jozef
Šťastný v Miskovci za odvedené stolárske práce, čo týmto s podako-
vaním uznávam.

Onod, dňa 28. mája 1881.

Vojtech Čerešňa,
stolársky majster.

484. úl. Napiš tú kvitanciu z hlavy!

485. úl. Premeň tú kvit. a začni takto: a) Nižepodpísaný po-
tvrdujem týmto, že atď. b) Že mi pán kupec atď.

486. úl. Kvitancia na zaplatené prenájomné. Meno prenájom-
níka — súčet prenájomný — čas, na ktorý sa platí — potvrdenie
prijatia — podpis — datum.

487. úl. Kvitancia na vyplatené 6% jednorôčné úroky vo výške
66 zlatých.

Služobné vysvedčenie.

Preukázateľ tohto, Juro Oharek z Topolčán v Nitr. stolici, slúžil
u mňa od nového roku 1879 do dneška za paholka, a dokázal sa za

ten čas verným a statočným, poslušným a usilovným, čo sa týmto dľa pravdy dosvedčuje.

Prievidza, dňa 5. aprila 1881.

Štefan Žitný,
hospodár.

488. úl. Napíš to vysvedčenie z hlavy!

489. úl. Premeň to vysvedčenie, taktó začínajúc: a) Dosvedčujem týmto, že atď. b) Že Juro Oharek atď.

490. úl. Vystav vysvedčenie a) služke pri deťoch, b) kočišovi atď. Daj pozor pri tom na tieto čiastky: meno a rodisko sluhu, čas trvania služby, jakovosť služby, spôsob držania sa, bydló a meno písateľa.

Účet v domácnosti

o mesačných príjmoch a výdavkoch.

September 1881.		Príjmy.		Výdavky.	
1.	Platy paholkovi a dievke			9	60
2.	10 kilo masla à 1 zl. 20 kr.	12	—		
3.	5 mechov zemiakov à 1 zl.	5	—		
4.	3 kilo cukru à 60 kr.			1	80
4.	1 kilo kávy			1	90
5.	Sviňu predal	38	70		
5.	2 kila mäsa à 56 kr.			1	12

491. úl. Veď tento účet cez celý mesiac ďalej ale tak, aby výdavky neprevyšovali príjmy. Koncom mesiaca zavri ten účet, t. j. odčítaj výdavky od príjmov, abys videl, koľko peňazí po zapravení výdavkov zvyšuje!

List prijímací.

Že mi dnes posol Ján Verný jednu bednu so šatmi cieľom odovzdania študentovi Antonovi Múdremu oddal, týmto soznávam.

Baňská Bystrica, dňa 5. sept. 1881.

Jozef Istý,
hostinský.

492. úl. Odpíš z hlavy!

493. úl. Vyhotov prijímací list na 50 zl. úrokov, ktoré ty v neprítomnosti svojho otca pre neho si prijal.

Dlžný úpis.

Ja nižepodpísaný soznávam, že mi pán statkár Franko Bohatý v Žiline dnešnieho dňa istinu 450 zl. — pišem štyri sto päťdesiat zlatých r. č. — na 5 proc. úroky požičal. Sľubujem mu tento súčet i s úrokami za jeden rok vrátiť.

Turč. Sv. Martin, dňa 1. dec. 1881.

Jakub Malý,
stolársky majster.

494. úl. Odpíšte ten dlžný úpis z hlavy!

495. úl. Soznaj v dlžnom úpise, že ti neкто 120 zl. r. č. za 4 proc. úroky na 6 mesiacov požičal.

496. úl. Istý pekarský majster kúpil u statkára za 480 zlatých pšenice (žita), soznáva to v dlžnom úpise a sľubuje platenie za 9 mesiacov a dotiaľ 4 a pól proc. úrokovanie.

Kúpna smluva.

Medzi pánom Jozefom Vlčkom a p. Jakubom Slaným v Bitči uzavrená je dnešního dňa táto smluva:

1. Pán Jozef Vlček predáva vlastný svoj dom čís. 26. v považskej ulici p. Jakubovi Slanému za uhovorenú cenu 2000 zl. t. j. dve tisíc zlatých rak. č.

2. Po podpísaní kúpnej smluvy vyplatí sa hneď celá kúpna cena.

3. Od dňa kúpy prejíma kupujúci všetky bremená jako i práva s touto nemovitostou spojené, i má právo dať sebe predmet kúpy na svoje meno právom vlastníosti pozemnoknižne prepísať.

Na dôkaz toho podpisy oboch stránok, jako i dvoch požiadaných pp. svedkov.

V Bitči, dňa 1. oktobra 1881.

J. B. svedok.

Jozef Vlček, predávajúci.

A. M. svedok.

Jakub Slaný, kupujúci.

497. úl. Odpíš túto smluvu raz z knižky a raz z hlavy!

498. úl. Kúpna smluva na dom so zahradou a tri hektare rôl.

Kúpna cena je 4000 zl. a platenie hneď hotovými.

499. úl. Ján Vřba predáva vinohrad v Pezinku ležiaci za kúpnu cenu 1300 zl. r. č. Štefanovi Kovačovskému. 300 zl. složí sa hneď po uzavretí smluvy, 500 zl. o jeden rok a ostatok až o dva roky.

500. úl. Napíš túto nájomnú smluvu: J. Vysoký, majiteľ domu č. 88. v Modre, dáva tenže dom do prenájmu Ľud. Rudnickému za ročitých 115 zl. Výpoveď štvrtročne. Rudnický musí dom v tom stave odovzdať, v jakom ho prejal.

Poznam. Kto obšírnejší návod ku vyhotovovaniu rozličného druhu listov a iných písomností potrebuje, tomu odporúčam dôkladný spis: „**Listár pre dom a školu.**“ Sostavil Jozef Smetana.“ Po sníženej cene (tuho viazaný s prílohou za 60 kr., v papieri za 45 kr.) k dostaniu u dedičov Joz. Škarnicla v Uh. Skalici.

Sklonovanie prídavných mien.

	J e d n o t n é č í s l o			M n o ž n é č í s l o
	mužský rod	ženský rod	stredný rod	
				všetky tri rody
I. vzor tvrdé	1 dobr-ý 2 dobr-ého 3 dobr-ému 4 dobr-ý, (ého) 5 dobr-ý 6 dobr-om 7 dobr-ým	1 dobr-á 2 dobr-ej 3 dobr-ej 4 dobr-ú 5 dobr-á 6 dobr-ej 7 dobr-ou	1 dobr-é 2 dobr-ého 3 dobr-ému 4 dobr-é 5 dobr-é 6 dobr-om 7 dobr-ým	1 dobr-é, (i) 2 dobr-ých 3 dobr-ým 4 dobr-é, (ých) 5 dobr-é, (i) 6 dobr-ých 7 dobr-ými, ýma
II. vzor mäkké	1 bož-í 2 bož-ieho 3 bož-iemu 4 bož-í, (ieho) 5 bož-í 6 bož-om 7 bož-ím	1 bož-ia 2 bož-ej 3 bož-ej 4 bož-in 5 bož-ia 6 bož-ej 7 bož-ou	1 bož-ie 2 bož-ieho 3 bož-iemu 4 bož-ie 5 bož-ie 6 bož-om 7 bož-ím	1 bož-ie, (i) 2 bož-ích 3 bož-ím 4 bož-ie, (ich) 5 bož-ie, (i) 6 bož-ích 7 bož-imi, íma
III. vzor prísvojo- vacie	1 syn-ov 2 syn-ovho 3 syn-ovmu 4 syn-ov, (ovho) 5 syn-ov 6 syn-ovom 7 syn-ovym	1 syn-ova 2 syn-ovej 3 syn-ovej 4 syn-ovu 5 syn-ova 6 syn-ovej 7 syn-ovu	1 syn-ovo 2 syn-ovho 3 syn-ovmu 4 syn-ovo 5 syn-ovo 6 syn-ovom 7 syn-ovym	1 syn-ove, (ovi) 2 syn-ovch 3 syn-ovym 4 syn-ove, (ovch) 5 syn-ove, (ovi) 6 syn-ovych 7 syn-ovymi, ovyma

Poznám. V závorke sa nachádzajúce koncovky vzťahujú sa na osoby mužské.

Tab. B.

Skloňovanie zámien.

1. osobných.

Pády	Jednotné číslo				Množné číslo				Zvratné		
	2. osoba		3. osoba		1. osoba		2. osoba			3. osoba	
	mužský rod	ženský rod	mužský rod	ženský rod	mužský rod	ženský rod	mužský rod	ženský rod		mužský rod	stredný rod
1	ja	ty	on	ona	ono	my	vy	oni	ony	ony	—
2	mňa, ma	teba, ťa	jeho	jej	jeho	nás	vás	jích, ích	jích, ích	—	seba, sa
3	mne, mi	tebe, ti	jemu, mu	jej	jemu, mu	nám	vám	jim, im	jim, im	—	sebe, si
4	mňa, ma	teba, ťa	jeho, ho	ju, hu	jeho, ho	nás	vás	jích, ích	jích, ích	—	seba, sa
5	ja	ty	on	ona	ono	my	vy	oni	ony	—	—
6	mne	tebe	ňom	nej	ňom	nás	vás	nich	ny	—	sebe
7	mnou	tebou	ním	ňou	ním	nami, a	vami, a	nimi, a	ny	—	sebou

2. prísvojovacích.

Pády	Jednotný počet		Množ. poč.		Jednotný počet		Množný počet		V oboch číslach	
	mužsk. r.	žensk. r.	stredn. r.	všetky 3 rody	mužsk. r.	žensk. r.	stredn. r.	všetky 3 rody	o osobách	o veciach
	1	môj	môj-a	môj-e	môj-e, (i)	ten	ta	to	ty, tie, (ti)	ko
2	môj-eho	môj-eho	môj-eho	môj-ich	toho	tej	toho	tých	koho	čoho
3	môj-emu	môj-emu	môj-emu	môj-im	tomu	tej	tomu	tým	komu	čomu
4	môj, (eho)	môj-u	môj-e	môj-e (ich)	ten, (toho)	tú	to	ty, tie, (tých)	koho	čo
5	môj	môj-a	môj-e	môj-e, (i)	ten	tá	to	ty, tie, (ti)	ko	čo
6	môj-om	môj-ej	môj-om	môj-ich	tom	tej	tom	tých	kom	čom
7	môj-im	môj-ou	môj-im	môj-im, a	tým	tou	tým	tými, a	kým	čím

Koncovky v zátvorke vzťahujú sa na osoby mužské. Tiež tak idú: tvój, svoj, náš, váš. Jeho, jej; jejich, jích, ich sa nesklonujú.

Koncovky v zátvorke vzťahujú sa na osoby mužské.

V 2. a 3. páde tiež čoho, čemu.

3. ukazovacích.

4. opytovacích.

Tab. D. Skloňovanie podstatných mien.

Pady		Mužský rod		Ženský rod		Stredný rod							
		tvrdé	mäkké	životné	neživotné	životné	neživotné						
1 2 3 4 5 6 7	chlap chlapa chlapovi, u chlapa chlap chlap chlapovi, u chlapom	dub	muž	meč	ryba	duša	zem	slovo, slova	pole	umenie	semia	kura	
		dubu	muža	meča	ryby	duše	duše	zeme, i	slova	polá	umenia	semenia	kurata
		duby	mužovi, u	meču	rybe	duši	duši	zemi	slovu	poľu	umeniu	semeniu	kuratu
		duby	muža	meč	rybu	dušu	dušu	zem	slovo	pole	umenie	semia	kura
		duboch,	mužu, i	meču, i	rybo	dušo	dušo	zem	slovo	pole	umenie	semia	kura
		duboch,	mužovi, u	meči, u	rybe	duši	duši	zemi	slove	poli	umení	semeni	kurati
		dubom	mužom	mečom	rybou	dušou	dušou	zemou	slovom	polom	umením	semenom	kuratom
1 2 3 4 5 6 7	chlap, ovie chlapov chlapom chlapov chlap chlapoch, iech chlap, ami, ami, mi	duby	muži, ovie, ie	meče	ryby	duše	zeme, i	slové	polia	umenia	semená	kuratá	
		dubov	mužov	mečov	ryb	duši	zemí	slov	polé	umení	semen	kuriat	
		dubom	mužom	mečom	rybám	dušiam	zemiam	slovám	slovám	umeniam	semenám	kuratám	
		duby	mužov	meče	ryby	duše	zeme, i	slová	slová	umenia	semená	kuratá	
		duby	muži, ovie, ie	meče	ryby	duše	zeme, i	slová	slová	umenia	semená	kuratá	
		duboch, iech	mužoch, iech	mečoch, iech	rybách	dušiach	zemach	slovách	slovách	umeniach	semenách	kuratách	
		duby, ami, ami, mi	muži, ami, ami, mi	meči, ami, mi	rybami, mi	dušami	zemami	slov, mi, ami	slov, mi, ami	umeniami	semeny, enami	kuraty, atami	
1 2	švagr, sused, brat, pav, cap	dom, rok, snop, plot, prst, pluh, roh, počet	priateľ, tova- ryš, zat, súd- ca, vódca, o- chránca, spa- šiel	mesiac, sa- mec, kľuč- kos, kúpel, mozol	brada, ha- nastriga, ža, stena, no- ha, hlava, nižza, mäka, vidly	hra, tu- kaša, daň, vôňa, de- j, pamät, noznice, im- hromnice mysef, kost	krv, obrv, dlaň, poštel, na- dej, stráž, lod, pamät, milost, sof, mysef, kost	brucho, pero, mä- so, delo, o- lovo, zlato, vrata, ústa, krossa	more, srd- ce, vajce, ohnište, lice, oje, nebe, ple- ce, strn- ste	tušenie, vydenie, prestýdnu- tie, povetrie, zbožic, uhlie	temä, bremä, vemä, ramä, plämä	jahňa, chlap- ca, holubä, dievca, kur- ca, morca	

Bjova k cvi-
centiu v sklo-
hovani

Tab. E. Časovanie pomocného slovesa: byť.

I. Ukazovací spôsob.

Prítomný čas.

Jedn. poč.			Množ. poč.		
1. som.	2. si,	3. je, jest	1. sme,	2. ste,	3. sú

Minulý čas.

1.		1.	
2. bol, a,	o {som	2. boli (y)	{sme
3.	si	3.	ste
	—		—

Dávno dokonaný čas.

1.		1.	
2. bol, a,	o {som	2. boli (y)	{sme
3.	si	3.	ste
	—		—
			} boli (y)

II. Žiadačí spôsob.

Nedokonaný čas.

1.		1.	
2. bol, a,	o {by som (bych)	2. boli (y)	{by sme
3.	by si (bys)	3.	by ste
	by — (by)		by —

Dávno dokonaný čas.

1.		1.	
2. bol, a,	o {by som	2. boli (y)	{by sme
3.	by si	3.	by ste
	by —		by —
			} boli (y)

III. Rozkazovací spôsob.

1. —	2. buď!	3. nech je (nech	1. buďme!	2. buďte!	3. nech sú
	bude)!	(nech budú)!			

IV. Neurčitý spôsob: byť

V. Prechodník.

a. prítomného času: súc

m. žens. str.	b. min. času.	m. žens. str.
byv, byvši		byvše

c. budúc. času: budúc

VI. Účastie.

súci, a, e	a) prítomného času.	súci (e), e, e
bol, a, o	b) minul. času I.	boli (y), y, y
byvší, ia, ie	c) minul. času. II.	byvší (ie), ie, ie
budúci, a, e	d) budúc. času.	budúci (e), e, e.

VII. Slovesné podstatné meno.

bytie.

Tab. F. Časovanie skutočného slovesa: viezť.

I. Ukazovací spôsob.

Jedn. číslo. Prítomný čas. Množné číslo.
1. vez-iem, 2. vez-ieš, 3. vez-ie 1. vez-ieme, 2. vez-iete, 3. vez-ú

Minulý čas.

1.		1.
2. viezol, vezla, o	$\left\{ \begin{array}{l} \text{som} \\ \text{si} \\ \text{—} \end{array} \right.$	2. vezli, y, y $\left\{ \begin{array}{l} \text{sme} \\ \text{ste} \\ \text{—} \end{array} \right.$
3.		3.

Dávno dokonaný čas.

1.		1.
2. bol, a, o	$\left\{ \begin{array}{l} \text{som} \\ \text{si} \\ \text{—} \end{array} \right.$ viezol, vezla, o	2. boli (y) $\left\{ \begin{array}{l} \text{sme} \\ \text{ste} \\ \text{—} \end{array} \right.$ vezli (y)
3.		3.

Budúci čas.

a) jednoduchý.

1. poveziem, 2. povezieš, 3. povezie 1. povezieme, 2. poveziete, 3. povezú

b) složený.

1. budem, 2. budeš, 3. bude viezť 1. budeme, 2. budete, 3. budú viezť

II. Žiadací spôsob.

Nedokonaný čas.

1.		1.
2. viezol, vezla, o	$\left\{ \begin{array}{l} \text{bych (by som)} \\ \text{bys (by si)} \\ \text{by} \end{array} \right.$	2. vezli, y, y $\left\{ \begin{array}{l} \text{by sme} \\ \text{by ste} \\ \text{by} \end{array} \right.$
3.		3.

Dávno dokonaný čas.

1.		1.
2. bol, a, o	$\left\{ \begin{array}{l} \text{bych (by som)} \\ \text{bys (by si)} \\ \text{by (by)} \end{array} \right.$ viezol, vezla, o	2. boli, y, y $\left\{ \begin{array}{l} \text{by sme} \\ \text{byste} \\ \text{by} \end{array} \right.$ vezli, y
3.		3.

III. Rozkazovací spôsob.

1. — 2. vez! 3. nech vezie! 1. vezme! 2. vezte! 3. nech vezú!

IV. Neurčitý spôsob: viezť.

V. Prechodník.

a) prítomného času: vezúc b) minulého času: (vezše)

VI. Účastie.

vezúci, a, e	a) prítomného času	vezúci (e), c, e
viezol, vezla, o	b) činné min. času I.	vezli (y), y, y
[vezší, ia, ie]	c) činné min. času II.	[vezší (ie), ie, ie]
vezený, á, é	d) trpné min. času.	vezení (é), é, é

VII. Slovesné podstatné meno.

vezenie.

forma	neutritý spôsob	rozkazovací spôsob	prítomný čas	prechodník prít. času	účasť činné minulého času	účasť trpné minulého času
I.	1. bi-ti	bi, bime, bite	bi-jem, ješ, je, jemo, jete, jú	bi-júc	bil, a, o, i (y), y, y	bi-tý, tá, té, tí (é), ké, ké
	2. viez-ti	vez, vezme, vezte	vez-iem, ies, ie, ieme, jete, ú	vez-úc	viez-ol, vez-la, lo, vez-li (y), ly, ly	vez-ený, á, é, í (é), é, é
	3. vi-nuť	viň, viňme, viňte	vi-niem, nieš, nie, nieme, niče, ni	vi-núc	vi-nul, a, o, i (y), y, y	vi-nutý, á, é, í (é), é, é
II.	4. tiah-nuť	tiahni, tiahňme, tiahnite	tiah-nem, neš, ne, neme, nete, nu	tiah-nuce	{ tiah-nul, a, o tiah-ol, la, lo tiah-nuli (y), y, y tiah-li (y), y, y	tiah-nutý, a, é, í (é), é, é
		5. bd-ieť	bdej, bdejme, bdejte	bd-iem, ieš, ie, ieme, iete, ejú	bd-ejúc	bd-el, a, o, i (y), y, y
III.	6. hľad-ieť	hľad, hľadme, hľadte	hľad-ím, iš, í, íme, íte, ia	hľad-iac	hľad-el, a, o, i (y), y, y	(vy-)z-a-)hľad-ený, á, é, í (é), é, é
		7. čín-iť	čin, činnme, činite	čin-ím, iš, í, íme, íte ia	čin-iac	čin-il, a, o, i (y), y, y
IV.	8. vol-ať	volaj, volajme, volajte	vol-ám, aš, á, ame, áte, ajú	vol-ajúc	vol-al, a, o, i (y), y, y	vol-aný, á, é, í (é), é, é
		9. maz-ať	maz, mažme, mažte	maz-em, eš, e, eme, ete, ú	maz-iac	maz-al, a, o, i (y), y, y
VI.	10. mil-ovať	miluj, milujme, milujte	mi-lujem, uješ, uje, ujeme, ujete, ujú	mi-lujúc	mi-l-oval, a, o, i (y), y, y	mi-l-ovaný, á, é, í (é), é, é
		poimoché sloveso	byť	som, si, je, sme, ste, sú	siac	bol- a, o, i (y), y, y
nepre-videl-ne slo-vesa	vedeť	vedz, vedzme, vedzte	ved-ím, vieš, vie, vieme, viete, vedta	ved-iac	ved-ol, la, lo, H (y), y, y	(vy-) ved-ený, á, é, í (é), é, é
		isti	id, idme, idte	idem, ideš, ide, ideme, idete, idú	id-iac	ved-el, a, o, i (y), y, y
trpná forma	volaný byť	volaný buď, volaní budte, volaní budete	volaný, á, é som, si je; í (é), é, é sme, ste, sú	volaný, á, é, í (é), é, é	volaný, á, é, í (é), é, é	nema.

